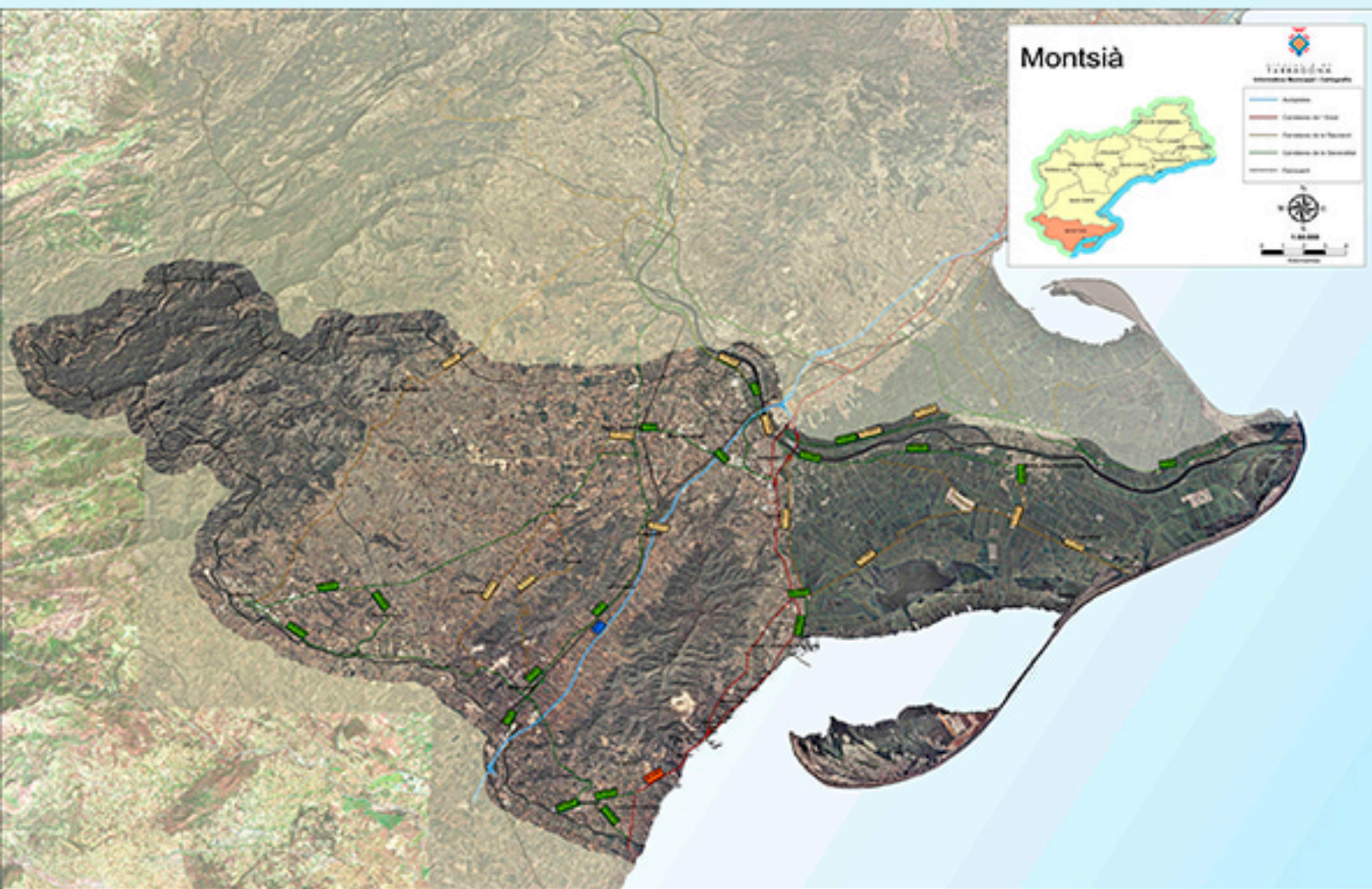

La comunicació local a la comarca del Montsià (1975-2014)

Projecte Final de Grau

Grau en Publicitat i Relacions Públiques

Autor: Jaume Guzmán Casals

Tutor: Lluís Costa Fernàndez

Data: 12/06/2015

Curs: 2014-2015

“Si escrius quelcom que fa que la gent se senti reconeguda, la gent comprarà. I aquí és on la premsa comarcal té la seva raó de ser. I ja sé que és més difícil dir-ho a la premsa local, per un tema de proximitat”.

Antoni Bassas

ÍNDEX

1. Introducció	1
2. Tema d'investigació	4
2.1 Pregunta inicial i objecte d'estudi	6
2.2 Objectius, preguntes de la investigació	6
3. Marc teòric i conceptual	8
3.1 Definició dels conceptes d'estudi	8
3.2 Un objecte de gran tradició i valor en la recerca catalana	10
3.3 Bases teòriques	14
3.4 Metodologia	15
3.5 Claus que defineixen els valors de la premsa local i comarcal	18
4. La comunicació a Catalunya: recorregut històric	20
4.1 Antecedents de la premsa catalana	20
4.2 Inici d'una nova concepció periodística	21
4.3 Temps de la República i plenitud periodística	23
4.4 La fatídica Guerra Civil	25
4.5 El franquisme: la premsa al servei del règim	26
4.6 La transició democràtica	28
4.7 La premsa municipal, un model de comunicació local	29
4.8 Aparició de les televisions locals i Internet	30

5. La premsa comarcal al Montsià	34
5.1 Condicionaments geogràfics	34
5.2 Antecedents de premsa al Montsià	34
5.3 Primeres aparicions de premsa	38
5.4 Lenta modernització de la premsa en temps difícils	45
5.5 Problemes existents: falta de finançament	47
5.6 Publicacions durant el Franquisme	49
5.7 Transició i modernitat en la premsa: 1975-2014	57
5.7.1 Butlletins d'informació municipal	58
5.7.2 Publicacions de caire polític	68
5.7.3 Publicacions en l'àmbit escolar	73
5.7.4 Publicacions d'entitats culturals	74
5.8 Arribada de la digitalització	79
6. Futur de la comunicació local i comarcal	82
7. Conclusions finals	86
8. Referències bibliogràfiques	88
8.1 Bibliografia	88
8.2 Webgrafia	91
9. Agraïments	93

1. INTRODUCCIÓ

La present investigació té el seu origen en una inquietud molt personal, atès el meu origen geogràfic, el Montsià, i a la meua passió pels mitjans de comunicació. Cal dir, que la comarca del Montsià ha estat molt poc estudiada des de l'òptica dels mitjans de comunicació, per la qual cosa entenia que dedicar-hi els meus esforços en aquesta recerca resultava un fet justificat.

Des d'una perspectiva històrica, la necessitat de conèixer el patrimoni comunicatiu és d'una enorme transcendència, així com determinar com ha afectat la seva evolució als diferents ciutadans del territori. També és necessari oferir una anàlisi del què representen les noves tecnologies de la comunicació emprades per millorar aquesta comunicació local i comarcal. Aportar coneixement des de la comarca del Montsià al conjunt de la història de la comunicació catalana significa afegir nous elements d'interpretació al fenomen de la comunicació a Catalunya.

Com a ciutadà de les Terres de l'Ebre crec que aquestes comarques estan molt desateses en diversos aspectes, i també en l'àmbit de la recerca; per la qual cosa he escollit aquest tema d'investigació "*La comunicació local a la comarca del Montsià 1975-2014*".

Aquest projecte està estructurat en sis grans capítols, amb la voluntat de ser fidel als cànons de la recerca.

En el primer capítol dedicat al **tema de la investigació** plantejo la pregunta inicial, els objectius i les hipòtesis. En aquest apartat, i a manera de presentació, s'exposa la línia a seguir i les diferents preguntes que em proposo respondre al llarg del treball.

Seguidament al **marc teòric** tracto la definició dels conceptes, un objecte de tradició i de gran valor en la recerca catalana, les bases teòriques i la pertinent metodologia. És aquí on defineixo les paraules clau del projecte i de quins conceptes s'aniran exposant al llarg del treball.

A continuació, un bloc referent a la **comunicació a Catalunya** començant pels seus antecedents i de forma cronològica passant per totes les etapes històriques com ara: República, Guerra Civil, Franquisme, Transició i l'època més recent. En aquest bloc es dóna especial èmfasi al passat i es procura contextualitzar la realitat comunicativa catalana.

Seguint el mateix fil cronològic, en un altre punt es passa a estudiar la **premsa comarcal al Montsià**. Aquest, està dividit en tres apartats: el primer fa referència a totes les publicacions que hi ha hagut a la comarca del Montsià fins a l'any 1975. Al segon, hi ha subdivisions, és a dir, divideixo les diferents publicacions segons la seva temàtica: butlletins informatius, publicacions de caire polític, àmbit escolar i entitats culturals. En aquest segon punt exposo les diferents publicacions que hi ha hagut a la comarca *montsianenca* en els darrers 40 anys. En darrer lloc, al tercer punt d'aquest apartat tracta sobre l'arribada de la digitalització en el món de la comunicació. De fet, analitzem quines publicacions és digitalitzen a la comarca del Montsià, i que representen les noves tendències, sobretot a partir de la introducció de les xarxes socials digitals.

Al cinquè capítol es reflexiona al voltant de la **comunicació del futur** i que ens espera a nivell de la comunicació en l'àmbit local i comarcal. En aquest nou apartat però, faig una breu exploració de quin pot ser el futur immediat. S'ha de recordar, a més, que formem part d'un món canviant, que tot va massa ràpid i que cada dia surten a la llum nous comportaments, varietat de competència i altres aspectes en l'àmbit comunicatiu. Per tant, cal renovar-se i estar al dia del que passa al món no només per expressar i donar una notícia sinó com tractar-la per fer-la arribar a la gent el més immediat i ràpid possible.

Havent reflexionat al voltant del futur de la comunicació, a les **conclusions** intento sintetitzar els resultats obtinguts de la investigació. També es reflexiona si les hipòtesis es confirmen, si s'han acomplert els objectius proposats al principi i a títol personal que n'he tret i, en resum, quina valoració en faig d'aquest projecte.

Naturalment, fem constar de manera ordenada i precisa les fonts documentals on s'ha sustentat una part de la recerca. Al final del treball hem incorporat uns **annexos** on es troben les quatre entrevistes realitzades en profunditat, seguides d'una sèrie de gràfics referits a la premsa comarcal al Montsià, a l'evolució de les diferents publicacions, preus, idioma, distribució per municipis, entre d'altres aspectes.

Hem considerat pertinent incloure una fitxa hemerogràfica de la majoria de publicacions localitzades entre els anys 1904-1974. Cal lamentar que tenim notícia de publicacions que malauradament no se'n conserva cap exemplar.

Voldria constatar –i si cal, insistir– que existeixen pocs estudis sobre la premsa, i la comunicació en general, a la comarca del Montsià, per la qual cosa ha estat necessari utilitzar moltes fonts primàries, sol·licitant l'ajut de diversos professionals que de forma desinteressada han aportat el seu coneixement per intentar construir una part de la història de la comarca del Montsià. Aquests són: Albert Company (arxiver municipal d'Amposta), Paco Carles (més de 30 anys col·laborant amb la Revista Ràpita), Guillem Gaya (director biblioteca Santa Bàrbara), Jordi Enfedaque (arxiver Sant Carles de la Ràpita), Olga Ralda (dinamitzadora cultural i responsable de Terracota, Centre d'Interpretació de la Terrissa de la Galera), Meritxell Sabaté (consell de redacció BIM Masdenverge), Francesca Ferré (directora biblioteca popular d'Ulldecona), René Gonel (director BIM Masdenverge), Maria del Mar Subirats (bibliotecària d'Alcanar), Estanis Alcover (periodista i consultor en comunicació), Núria Puig (experta en Ciències de la Comunicació, Publicitat i Relacions Públiques), Olga Felissa del Rio (doctora en Ciències de la Comunicació per la UAB), Vicent Damià Gil (personal d'administració i serveis: bibliotecari UdG) i Mònica Puntí (Màster Societat de la Informació i el Coneixement). Per una altra banda he consultat diverses biblioteques: Biblioteca Campus Barri Vell (Universitat de Girona), Biblioteca Francesc Balagué (Sant Jaume d'Enveja), Biblioteca Municipal Sebastià Joan Arbó (Sant Carles de la Ràpita), Biblioteca Pública Trinitari Fabregat (Alcanar), Biblioteca Pere Montcada (La Sénia), Biblioteca Popular d'Ulldecona (Ulldecona), Biblioteca Municipal del Mas de Barberans (Mas de Barberans), Biblioteca José Escudé Albesa (Santa Bàrbara), Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa) i la Biblioteca Pública Municipal de Masdenverge (Masdenverge). També he passat per centres arxivístics com ara: Arxiu Comarcal del Montsià (Amposta), Centre Masdenverge Actiu (Masdenverge) i Museu de la Terrissa (La Galera). Per últim, visita i recerca als Ajuntaments de: Sant Carles de la Ràpita, Amposta, La Galera i Masdenverge.

Abans d'entrar de ple amb el projecte vull exposar que les imatges que surten en aquest treball són pròpies i extretes dels diferents llibres, centres arxivístics, ajuntaments i biblioteques visitades de la mateixa comarca del Montsià. Només han estat extretes de la biblioteca virtual de premsa històrica –portal resultat del qual és un procés de digitalització cooperativa del Ministeri de Cultura, les Comunitats Autònomes i altres institucions de la memòria per a preservar i fer accessible la Premsa Històrica publicada a Espanya-, La Voz de Ulldecona, El Eco de la Comarca, El Liberal i El Faro.

2. TEMA D'INVESTIGACIÓ

Ja fa temps que se'm va despertar un cert interès per la comunicació local i comarcal. El meu propòsit era investigar el comportament de la premsa editada a la comarca del Montsià (província de Tarragona). Primerament ho volia realitzar sobre les quatre comarques del sud de Catalunya, conegudes com les Terres de l'Ebre, però per la magnitud del projecte em va semblar inabastable per la qual cosa vaig decidir, juntament amb el tutor, que la millor opció seria fer-ho de la història de la premsa d'una única comarca.

Així doncs, l'elecció es va determinar a partir del meu origen geogràfic: Sant Carles de la Ràpita, a la comarca del Montsià. També cal dir, que la condició fronterera de la comarca hi afegia més interès: el Montsià està a uns 16 km. de distància del País Valencià i, a més, les poblacions de Mas de Barberans i la Sénia estan a tocar de la Comunitat d'Aragó. Llavors vaig pensar que podria ser una zona molt interessant per buscar publicacions històriques, per saber la seva procedència i veure quines característiques hi podia trobar en aquesta comarca, coneguda també per tenir un massís muntanyós que es el Parc Natural dels Ports que depenen de l'àrea al qual un es refereix, es pot dir (Ports Tortosa-Beseit, Ports de Beseit o Ports de Morella). Aquesta serra enllaça amb la del Maestrat més al sud i com a marca més turística, el Delta de l'Ebre, on es troba la desembocadura del riu Ebre i és un espai protegit des de l'any 1983.

L'any 2012 una vegada em vaig posar en contacte amb el doctor Lluís Costa, li vaig fer aquesta proposta d'investigació. El professor, abans de començar a posar-hi la primera pedra al projecte d'investigació, em va orientar a fer una cerca bibliogràfica sobre autors destacats i descobrir referents importants que han dut a terme altres articles, publicacions històriques cabdals i de rellevància del sector a Catalunya. Per això, havia de llegir i procurar generar idees per sustentar un projecte que pogués seguir la línia d'aquests autors i aportar el meu gra de sorra, des de la línia de recerca hemerogràfica, a la comarca del sud de Tarragona.

D'entrada, s'imposava la consulta d'obres de referència: *La Premsa Comarcal* de Jaume Guillamet, *Bibliografia catalana* de Joan Givanel Mas i la *Història de la Premsa Catalana* del Rafael Torrent i Joan Tasis.

A partir d'aquests volums, el següent pas va ser investigar les fonts hemerogràfiques. Abans d'entrar en recerca, se'm suscitaren una sèrie de qüestions com; Què trobaré?

Quin plantejament faré? Quina època tindrà més material a disposició? Quins anys hi va haver més publicacions? Qui eren els protagonistes de la història de la premsa del Montsià? Tot seguit, vaig començar a enviar correus electrònics a les diferents biblioteques, hemeroteques i demés centres arxivístics de documentació de la comarca i visitar-les, ja que la majoria de llibres, pràcticament un 90% dels casos eren llibres exclosos de préstec. A banda de les biblioteques de les diferents poblacions, excepte els pobles més petits que no hi tenien dades (Freginals i Godall) a Amposta i a Sant Carles de la Ràpita, em van atendre els dos arxiviers del municipi –Albert Company i Jordi Enfedaque respectivament- que també em van parlar sobre la premsa local i van fer una cerca sobre les publicacions històriques que havien als dos pobles més grans per densitat de població de la comarca del Montsià.

Poc a poc s'anava veient la informació que anava aplegant i al setembre del 2014 ja tenia una fitxa hemerogràfica amb les diferents publicacions que han anat sortint a la comarca en la seva història. Aquesta fitxa contenia molta informació i em va servir per observar una evolució cronològica (1904-2014) de les diferents publicacions que hi ha hagut en aquesta comarca. Un cop realitzat una primera exploració, s'observa que s'ha tractat més, com eren els escrits de la premsa, els preus, la publicitat, els tipus de periòdics, el paper, les fotografies, la informació que podien transmetre, si estava vinculat en alguns interessos –política-, entre d'altres aspectes.

Més endavant, el següent pas era acotar aquest objecte d'estudi. Així que vaig acordar amb el tutor de fer referència als antecedents per posar-nos en context i donar-li un especial èmfasi a l'època posterior a la mort de Franco fins a l'actualitat veient els constants canvis que hi han hagut en la premsa local i en la premsa comarcal. Si més no, comparat amb el principi ja es veia que poc a poc l'estructura anava agafant cos i els passos s'anaven complint de forma satisfactòria.

Una altra raó pel qual realitzo aquest projecte és per l'escassa bibliografia del qual disposa aquesta comarca. No sabem quantes publicacions han existit i, fins i tot, hi ha poques referències en les mateixes biblioteques i arxius de la comarca.

2.1 Pregunta inicial i objecte d'estudi

- *Quina funció ha desenvolupat la premsa local i comarcal al sud de Catalunya i com ha evolucionat?*

A partir de la pregunta inicial definiré l'objecte d'estudi per a aquest projecte d'investigació. El que realment estic estudiant en aquest àmbit és la premsa que hi ha hagut en un període de temps determinat a la comarca. Es pot qualificar l'evolució de la premsa comarcal com un fet rellevant en el desenvolupament de la societat i una eina bàsica per la comunicació. A més s'observa que els hàbits diaris també han canviat i que han situat la comunicació en una nova dimensió.

2.2 Objectius, preguntes de la investigació

L'objectiu general d'aquest projecte és:

- *Identificar la comunicació que hi ha hagut a la comarca del Montsià entre els anys 1975-2014, atenent, també, als seus antecedents històrics.*

Per tal de procurar assolir l'objectiu d'aquesta investigació, plantejo les següents preguntes:

- *Des del punt de vista quantitatiu podem considerar a la comarca del Montsià com un territori significatiu i representatiu, en relació a la comunicació local?*
- *Quin protagonisme ha tingut la premsa comarcal al Montsià en el conjunt de Catalunya en aquests anys?*
- *Les institucions i administracions públiques, en aquest cas els ajuntaments, han engegat iniciatives que afavoreixen el desenvolupament de la comunicació local?*
- *La marca "Delta de l'Ebre" ha actuat com un element identificador en l'àmbit de la comunicació?*
- *Els potencials comunicadors de la zona han projectat, contribuït i donat a conèixer la comarca a través dels instruments comunicatius?*

Així mateix, una de les hipòtesis que plantejem és que les diferents publicacions periòdiques de Catalunya actuaren com un instrument per a la normalització de l'idioma, atès que en condicions polítiques de llibertat estaven escrites en català.

Una altra hipòtesi seria, quin paper va jugar la comunicació local en el desenvolupament de la societat del Montsià? Caldrà analitzar com es distribuïa i quina influència política, social i cultural tenia. Cal destacar que a la comunicació local en format premsa escrita s'hi afegirien progressivament d'altres mitjans com ara: la ràdio, les televisions locals i Internet.

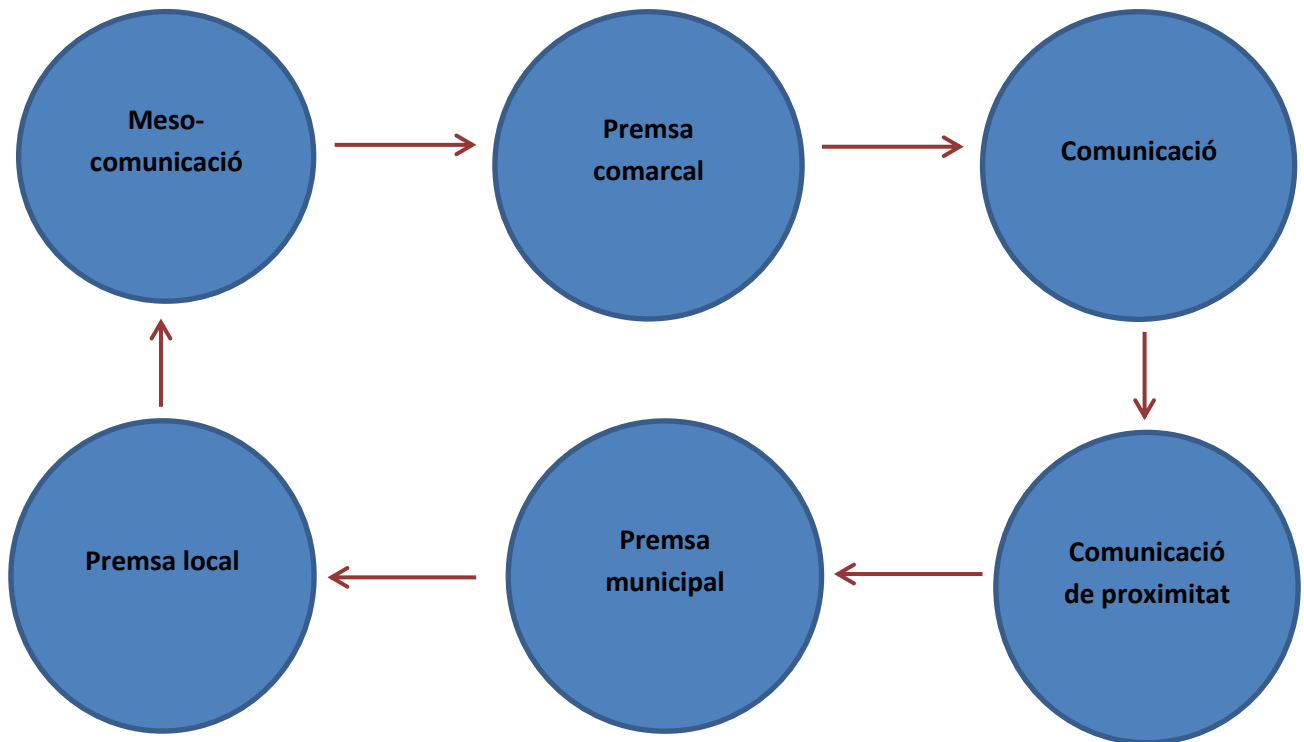
Ens preguntem si la transició democràtica encetada a partir de la mort del general Franco, va propiciar un augment significatiu de la premsa a la comarca del Montsià, alhora que ens plantegem, també, i a manera d'hipòtesi, el fet que les institucions públiques ajuden a reforçar aquesta comunicació local entre els diferents ciutadans.

La investigació ha d'ajudar a identificar els protagonistes de la premsa a la comarca del Montsià.

3. MARC TEÒRIC I CONCEPTUAL

3.1 Definició dels conceptes d'estudi

En aquest projecte, la definició dels termes bàsics i dels conceptes d'estudi són els següents:

A partir d'aquests termes mencionats anteriorment es desenvolupa el projecte, és a dir, el recull de premsa històrica que hi ha hagut a la comarca del Montsià. Amb aquestes paraules clau es té ja una visió més generalitzada del que es tracta en aquest treball. Els lectors saben que a partir d'aquestes definicions es decanta la visió professional en el món de la comunicació. Per tant, aquests són els termes bàsics que es projectaran durant el treball.

Dintre d'aquest marc comunicatiu, primerament es destacaria la paraula **comunicació**. Segons l'Institut d'Estudis Catalans, aquest terme significa "acció de comunicar; l'efecte. Una acció de comunicar-se dues o més persones o coses entre elles, l'una amb l'altra".

D'altra banda hi ha l'expressió **premsa local**, com un element clau de vertebració de la societat local. D'entrada, aquest concepte ens suscita a pensar en un marc municipal, però pot fer referència a altres àmbits com, per exemple, el provincial.

Tal com exposa Estanis Alcover i Martí, “el municipi ha de plantejar-se la *premsa local* com a eina de cultura, no pas com a eina de poder des del poder, com desafortunadament veiem amb tanta freqüència. Aquesta eina cultural ve de ben lluny a casa nostra. La premsa comarcal i local, considerada com a sector específic en el sistema actual de la premsa catalana, s'identifica bàsicament per la seu i l'àmbit territorial de les publicacions. El concepte de “premsa comarcal” té una tradició que es remunta a finals del segle XIX i, sobretot, als temps de la Segona República”¹.

Segons el mateix autor –Estanis- la premsa comarcal i local va ser un factor fonamental per a la normalització de l'ús públic de la llengua catalana. Tant des de la Segona República com en la represa democràtica hi figura com a llengua d'ús absolutament majoritari.

Aquesta premsa comarcal ha caracteritzat la història del periodisme a Catalunya a partir del darrer quart del segle XIX. A nivell conceptual, la **premsa comarcal** defineix el “conjunt de premsa que articula un discurs periodístic i cultural de contingut purament local, i que representa un model català de premsa, en paraules de Jaume Guillamet, plenament autònom en el marc general de la premsa espanyola. A més, és la modalitat catalana de premsa local, entesa així des de l'aparició mateixa de la premsa a Catalunya com a fenomen modern de comunicació social, protagonitzada per comunicadors no professionals vinculats a moviments polítics, culturals, socials i populars, i imbricada la pròpia història del país”².

La noció de premsa comarcal és aquell conjunt de publicacions, l'abast i la difusió de les quals és una o diverses comarques, i fins i tot una sola localitat. Guillamet atorga una dinàmica històrica específica a la premsa comarcal, independent de la barcelonina, i la considera un model de periodisme popular amb notables elements de professionalització.

¹ Alcover (2014). Enllaç: <http://indirecte.cat/11663>

² Costa (2009), pàg. 8.

Per un altre costat, la **comunicació de proximitat** té una relació directa amb la vitalitat associativa d'un territori, que com més actiu socialment i políticament més necessitat té de comunicar-se. A partir dels anys 70 es deixa de banda el *model provincial* i es prefereix el comarcal i local.

El fenomen de la premsa comarcal ha assumit, des d'un bon principi, la funció d'oferir aquella informació que difícilment podem obtenir en d'altres mitjans. Amb la mort del dictador Franco i la progressiva recuperació de les llibertats amb la posterior constitució dels primers ajuntaments democràtics naixia un fenomen pràcticament desconegut fins aleshores, que és el de la **premsa municipal**. S'encetava així, una nova concepció de la vida política local, que passava per la preocupació dels governants per difondre l'acció municipal i per informar els ciutadans de la gestió de l'Ajuntament. Malgrat l'elevada dosi de novetat que la premsa municipal incorporava a la societat catalana, cal considerar-la, en part, com un fenomen imbricat en la tradició de premsa comarcal que ha caracteritzat la Catalunya de les darreres dècades del segle XX. Fins i tot, en alguns casos la premsa municipal ha desenvolupat les funcions pròpies de la premsa comarcal. Aquesta nova situació contrastava amb l'anterior règim on la foscor i la nul·la transparència informativa dominava la gestió de l'Estat i de la resta de les administracions. També existia una mínima voluntat de comunicació i, per tant, en general, la població desconeixia el com i el perquè es prenen determinades decisions, i quina era la destinació dels seus impostos.

En el darrer quart del segle passat, també es va introduir el concepte de **mesocomunicació** per a referir-se a l'àmbit concret en què treballaven els mitjans locals. Aquesta expressió se situaria entre l'àmbit de la comunicació interpersonal i l'àmbit de la comunicació de masses extensa. Miquel de Moragas i Spà va exposar aquesta expressió a unes jornades que es van realitzar a la UAB l'any 1978 i va començar a estudiar aquest terme, capaç d'identificar tota aquesta riquesa que aleshores hi havia al país català.

3.2 Un objecte de gran tradició i valor en la recerca catalana

L'any 1879, l'empordanès Josep Pella i Forgas escrigué a *La Renaixença* un conjunt d'articles titulats "Periodisme. Estudis històrics del de Catalunya". Amb el desenvolupament de la indústria periodística al llarg del segle XX es generalitzà l'estudi tant de la professió periodística com de l'evolució històrica de la premsa.

Cal considerar, tal i com escriuen Joan Manuel Tresserras i Josep Lluís Gómez Mompарт que “la història de la premsa és aquella part de la història dels mitjans de comunicació que s’ocupa de l’evolució dels materials parcialment o preferentment informatius, habitualment seriatos i impresos, i ordinàriament de caràcter periòdic”³. La història del periodisme és la història d’una activitat concreta especialitzada bàsicament en la transmissió d’informació i d’opinions a un col·lectiu determinat que poden ser – públic, audiència, lector, professionals- i de les diferents modalitats discursives que aquella activitat especialitzada estableix. El periodista és qui desenvolupa aquesta activitat.

La premsa local i comarcal, a la segona meitat del segle XIX, ja tenia un pes i una difusió destacada. Només al Principat, fins al 1930 s’havien publicat monografies o articles -de principals capitals de comarca i província-. Amb la República, s’arriba a un moment brillant i àlgid d’aquest tipus d’estudis, situats ja en un alt nivell de síntesi interpretativa i de catalogació exhaustiva. Entre les obres més significatives d’aquells anys podem assenyalar *Premsa de Catalunya* de Lluís Bertran i Pijoan (1931) *Bibliografia catalana: Premsa* de J. Givanel i Mas (3 vols., 1931-1937) i *La premsa catalana del vuit-cents* de J. Miquel i Vergés (2 vols., 1937). La desfeta republicana va tallar de cop aquesta tradició, que va haver d’esperar fins al 1966 per culminar amb la *Història de la premsa catalana* (2 vols.) de Joan Torrent i de Rafael Tasis. Les obres que van sorgir més tard tenen un deute important amb la investigació de Torrent i Tasis.

Cal tenir molt present que la premsa comarcal catalana és un model de periodisme popular profundament arrelat a la societat catalana i encara avui és una opció de futur consistent, en part, gràcies a l’aparició de la premsa digital. Ara bé, tothom accepta la premsa comarcal com a eina de cultura eficaç, propera i aglutinadora sorgida amb la vocació de ser un instrument per contribuir a la normalització lingüística i de la cultura catalana. Un conjunt de factors determinaren la renovació de la bibliografia sobre premsa comarcal des de mitjans anys setanta, és a dir, des de les acaballes del franquisme: l’espectacular volada d’aquest tipus de premsa i el consegüent interès per a conèixer-ne les arrels històriques i els precedents; la requalificació dels estudis d’història local, en mans de les noves promocions d’historiadors, que troben en la premsa una font documental de primer ordre; la difusió de l’obra de Torrent i Tasis, i més tard del mateix Guillaumet, potenciada per les noves escoles de Periodisme i per la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona amb la

³ Tresserras & Mompарт (1977), pàg. 66.

corresponent realització de treballs. De forma complementària, també hi va contribuir l'interès de les noves institucions democràtiques –diputacions, Generalitat, ajuntaments, organitzacions polítiques- a inventariar el sector, racionalitzar la política de subvencions i promoure estudis sobre aquest patrimoni.

Catalunya ha estat, i és encara, un territori on la informació local ha generat uns mitjans de comunicació d'àmbit restringit molt importants. La tradició de la premsa local i comarcal, abastament tractada per investigadors com Jaume Guillaumet o Josep Maria Figueres, ha determinat que aquest fenomen s'hagi diversificat i enriquit durant els últims decennis. De fet, la relació entre el nivell de desenvolupament social, econòmic i cultural de Catalunya durant els últims 155 anys i la proliferació de mitjans informatius locals sembla fora de dubte.

La premsa local ha esdevingut un instrument de transmissió d'informació, per bé que sovint, ha tingut com a objectiu complementari la transmissió de valors i de models ideològics. I cal no oblidar que el poder i l'impacte d'aquests mitjans de comunicació no s'explica per una activitat espectacular, sinó que la seva influència rau en la seva presència constant i reiterada en els domicilis dels ciutadans. Des d'un punt de vista local, aquests mitjans són susceptibles de disposar d'un notable protagonisme en el procés de conscienciació ciutadana, ja que amb les seves afirmacions poden arribar a incidir en la configuració de determinades estructures mentals dels ciutadans. Així, la premsa municipal se situa en una línia que separa la informació de la propaganda.

La Llei de Premsa i Impremta -abril de l'any 1966- representà una lleugera obertura, per bé que es mantenia la situació d'arbitrarietat i de control directe de les autoritats franquistes sobre la premsa. De manera general, cal establir que els estudis territorials sobre premsa catalana –exceptuant-hi la barcelonina- fins al 1966 corresponen de forma majoritària al model de premsa provincial, i s'hi cataloguen i s'avaluen els fons hemerogràfics, de les capitals de província. Aquella tradició procedent de la historiografia del primer terç de segle XX sobre la premsa catalana va ser condensada, renovada i culminada per l'obra de Joan Torrent i Rafael Tasis el 1966.

A partir dels anys 70 es produeix un canvi destacat i creix el nombre d'historiadors. Per tant, assistim a una renovació de l'enfocament i la metodologia d'estudi de la premsa des d'una perspectiva històrica. Abans de la incorporació del periodisme als estudis universitaris (1971), a Catalunya, després de la guerra civil s'havien fet alguns esporàdics –escassos- treballs sistemàtics sobre aspectes de la història de la

comunicació. Inicialment procedien de l'Escola de Bibliotecàries de la Diputació de Barcelona: en la seva revista *Biblioteconomia*, va publicar-se de 1944 a 1956 una exhaustiva catalogació de les revistes de les biblioteques de Barcelona. Després, a l'Escola del CIC i en l'Escuela Oficial de Periodismo de Barcelona es va fer un conjunt de tesines. Les antigues institucions d'ensenyament del periodisme incorporaven algunes aproximacions històriques –als orígens i evolució de la premsa-. Però no es va produir cap mena de salt qualitatiu ni en l'ordre de l'interès pel tema, ni en la introducció de novetats bibliogràfiques, ni un començament de línies d'investigació. L'interès per capçaleres antigues va promoure alguns treballs de final de Periodisme amb una certa voluntat d'historiar, investigar i avaluar el patrimoni català de premsa.

Immediatament als anys posteriors a la mort del dictador, en el període 1976-1979, van sortir arreu de Catalunya 151 publicacions locals noves i les 138 poblacions que havien tingut premsa pròpia entre 1939 i 1975 es van ampliar a 63 més. Segons el consultor de comunicació i periodista, Estanis Alcover, en una conferència impartida el dia 13 de febrer de 2015 a la Universitat de Girona -Facultat de Lletres- en el marc del Màster Estudis Culturals i Comunicació i titulada “Passat, present i futur de la premsa local i comarcal” ho va definir com un espetec de llibertat!

L'auge definitiu experimentat a partir del 1977 van situar la premsa comarcal en una posició de consolidació i expansió. Entès plenament com un servei públic d'interès nacional, en molts casos la premsa comarcal (o de proximitat) comptà amb el suport de la Generalitat, de les Diputacions i dels ajuntaments.

A partir de l'esclat democràtic de la transició, la premsa local va esdevenir una eina fonamental de l'estructuració de la societat moderna, va haver un accés als mitjans de comunicació dels sectors socials marginats fins al moment i, en molts casos, els mitjans municipals van ser els únics canals d'informació local.

El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya edità des de l'any 1981 guies de premsa local i comarcal en volums que van abastar diverses comarques. Els escrits de més gran interès immediat i de major influència en treballs més amplis posteriors van ser les monografies locals; moltes d'elles van unir la catalogació exhaustiva amb la modernitat metodològica i la contextualització històrica. Les monografies van seguir el tipus d'evolució marcat per les obres de caire general i cal destacar el retard acumulat en aquest camp.

3.3 Bases teòriques

Fins a finals del segle XIX la premsa no va experimentar un canvi transcendental. Allí va néixer el periodisme informatiu i es va finalitzar el predomini existent des del segle XVIII de la premsa anomenada d'opinió. Va ser, si més no, un preludi dels diaris que han existit els darrers anys i els que se segueixen editant. Els diaris de partit es pot afirmar que van ser canviats per altres periòdics informatius. El que es va començar a buscar va ser la rendibilitat econòmica i aconseguir ingressos amb la venda dels exemplars sobretot amb la publicitat.

El periodisme català ha disposat d'una tradició investigadora intensa i variada (afirmació que no es pot aplicar a la comarca del Montsià), però manca encara una explicació global i completa del seu procés històric i de treballs importants sobre les principals publicacions sobre els periodistes i editors més destacats.

Les aportacions més influents s'han produït en un moment d'auge del catalanisme cultural i polític com el del darrer quart del segle XIX i primer terç del segle XX – interromput per la Guerra Civil de 1936-1939- i el nou cicle iniciat a partir de la segona meitat dels anys seixanta, amb una continuïtat diria que expansiva a través dels anys de la transició democràtica, de la Constitució i de l'Estat de les autonomies.

La investigació hemerogràfica, entesa com a estudi de les publicacions i les seves característiques ha inspirat una línia de treball que fins als anys seixanta del segle XX ha estat portada a terme per col·leccionistes, erudits i afeccionats.

Com ja s'ha esmentat anteriorment, el primer historiador de la premsa i del periodisme català, Josep Pella i Forgas, va ser un pioner d'èfimer dedicació a aquests temes, ja que com a home de la Renaixença i de la primera lliga Regionalista es va aplicar a revelar en diverses obres la tradició catalana en el camp de la història de la política. Una altra gran figura destacada d'aquesta generació de la histografia periodística és Joan Givanel i Mas, un gran investigador. També, per descomptat, Bertrán i Pijoan ha estat clau en la història local i premsa catalana amb els seus respectius catàlegs i articles que ha anat publicant. Rafael Tasis i Joan Torrent l'any 1966 van reforçar en la seva aportació els criteris polítics i culturals que inspiraven la redacció i publicació de l'obra que pretenia fer present la riquesa històrica del periodisme català en un moment de relativa obertura del règim franquista.

Rafael Tasis i Joan Torrent aportaren a la Història de la Premsa catalana i a la tradició hemerogràfica, elements de renovació qualitativa que marquen una línia de superació dels aspectes de catàleg i descripció. Reprèn el contacte amb l'esperit originari de Pella i Forgas, la història de la premsa hauria d'ésser també la història del pensament polític, filosòfic, científic, literari i social.

Després de la Guerra Civil, no va ser gens fàcil escriure i publicar. De fet, es va haver d'esperar gairebé 40 anys, fins al 1975, per recuperar un sistema democràtic i deixar de patir el control constant sobre la premsa i els altres mitjans de comunicació, encara que es pot parlar d'algun tímid avenç durant aquests anys –periòdics poc coneguts-. Van ser 40 anys de dictadura militar del general Franco que mantindria com una obsessió constant el control de la premsa. A partir de l'arribada de la democràcia i la Constitució de 1978 va suposar una veritable revolució. Els diaris van experimentar importants canvis de propietat, van gaudir de la llibertat d'expressió i van sofrir una profunda renovació tecnològica.

Els mitjans de comunicació, també anomenats *-mass media-* disposen de tanta importància i influència en la societat que se'ls ha qualificat com el quart poder. Aquesta importància sorgeix de la necessitat d'informació que en els nostres dies demana la societat de consum.

3.4 Metodologia

La caracterització d'aquesta investigació segons la seva finalitat és bàsica, pel simple fet de conèixer i explicar que hi ha hagut a la comarca del Montsià en un període de temps determinat.

Segons el seu abast temporal és longitudinal, i és tant referent al concepte respectiu com prospectiu, ja que tracta tant el passat com el futur dins d'aquesta investigació.

Segons la seva profunditat és explicativa, perquè vull i necessito estudiar les relacions d'influència per conèixer l'estructura i els variats factors que intervenen en els fenòmens i la seva dinàmica.

Les fonts són mixtes perquè utilitzo tant fonts primàries com secundàries. A més, he consultat biblioteques, hemeroteques, centres arxivístics i ajuntaments de la pròpia comarca.

Segons el caràcter, aquest projecte és qualitatiu perquè se centra en descobrir el sentit i significat de les accions socials i, pel que fa a la seva naturalesa és empírica, perquè treballa i exerceixo en fets d'experiència únicament directa i, al mateix temps, no manipulats.

En aquest projecte de Fi de Grau parteixo d'una mostra de caràcter no probabilística: no representativa estadísticament. En síntesi, l'elecció de la unitat d'anàlisi no depèn de la probabilitat, sinó de les diferents causes relacionades amb les característiques de la investigació que fa la determinada mostra. El subtipus seria estratègica, perquè reuneix una sèrie d'unitats d'anàlisi (persones) seleccionades per un criteri específic dependent de la localització o per l'àmbit de treball professional que duen a terme a les seves respectives institucions.

Per definir la mostra, simplement agafo les poblacions que hi ha a la comarca del Montsià i les diferents unitats d'anàlisi són col·lectives, perquè parlem de periòdics i d'altres publicacions com revistes o butlletins informatius.

Per identificar el marc del mostreig, el llistat és el de tots els periòdics i publicacions que hi ha hagut al llarg de tota aquesta història a la comarca del sud de Tarragona.

En aquest present projecte ens trobem dins d'un paradigma de caire interpretatiu, és a dir, el que farà serà comprendre i interpretar la realitat a través de dades qualitatives.

La metodologia utilitzada en aquest projecte serà la constructivista i socio-crítica ja que l'objectiu principal es descobrir i identificar variables per a generar hipòtesis. També per explicar els diferents fenòmens que causen aquesta evolució. En sí, la investigació serà fer un estudi del cas i una recollida de dades d'ajuda a través d'entrevistes en profunditat, recull de bibliografia i d'arxius hemerogràfics. Per això, serà de forma qualitativa ja que es pot incloure a l'apartat els instruments d'obtenció de la informació i de la recollida de les dades elaborades de forma definitiva o bé per l'explicació de l'estructura tècnica/temàtica. Aquests instruments són coherents amb els diferents objectius, preguntes i hipòtesis de la investigació plantejats a l'inici i estan realitzats a partir de la definició de les variables derivada de l'operacionalització dels conceptes. En aquest cas seguiré una definició qualitativa en el qual em recolzaré en entrevistes en profunditat i històries de la vida. Les diferents unitats d'anàlisi que duré a terme les farà a professionals del sector, individus que són sabedors de la premsa històrica, a

diferents institucions que són els ajuntaments i biblioteques de la comarca que pugin aportar dades clares per a aquesta investigació.

La recerca es durà a terme, primerament, a través d'una tècnica d'observació qualitativa efectuant quatre entrevistes en profunditat holística. He elegit fer-ho a partir d'aquesta tècnica perquè el cas que investigo coneixen l'objecte d'estudi. És més, amb l'objectiu d'obtenir informació sobre la història, el procés i experiència concretem a grosso modo el que analitzo. A través de l'entrevista en profunditat, l'entrevistador vol conèixer el que és important i significatiu per a l'entrevistat; arribar a comprendre com veu, classifica i interpreta el seu àmbit i tema que interessa per a la investigació, en particular. Aquí centraré la seva explicació i visió que té de la realitat. Un punt favorable és per la diferent riquesa informativa que pot tenir el professional. Aleshores quedarà per fer un tractament analític de tot el que ha exposat des de la seva perspectiva i experiència amb el tema. En segon lloc es porta a terme un recull de publicacions històriques al llarg del temps de forma cronològica. En tercer i últim lloc, una altra tècnica és la informació que transmeten els diferents professionals que treballen a les biblioteques públiques i centres arxivístics i que, per tant, també aporten algunes idees interessants per a l'objecte d'estudi.

A la recollida i processament de les dades estudiades el que es busca és respondre a qüestions generals. En aquest cas s'analitzen els significats, la subjectivitat del procés i la no manipulació tant de les publicacions històriques com del que transmeten els professionals. Per tant, és un procés clarament inductiu ja que a partir d'observacions específiques es desenvolupen diferents generalitzacions sobre el fenomen estudiat. Una altra font d'informació, sense cap mena de dubte és la revisió bibliogràfica que es mira a cada biblioteca. Després, el següent pas només es ordenar les dades de les diverses publicacions i fer un recompte de quantes publicacions van sorgir al respecte.

La difusió dels resultats serà a través d'unes fitxes amb una explicació de l'evolució de la premsa comarcal i local a la comarca del Montsià de forma cronològica. Aquí es profunditzarà en la part teòrica i es revisaran els conceptes, les hipòtesis i les preguntes per fer la recollida de la informació al respecte. Així, només serà organitzar tota la informació en un ordre sempre cronològic i per assumptes (per exemple, publicacions referents a política, publicacions referents a associacions, publicacions referents a l'àmbit municipal). Una vegada realitzat aquest punt, aleshores serà redactar per fer i aconseguir una visió de totes les publicacions de forma cronològica, el que s'intentava transmetre i que s'explicava en aquestes diferents etapes de la vida. És a partir del

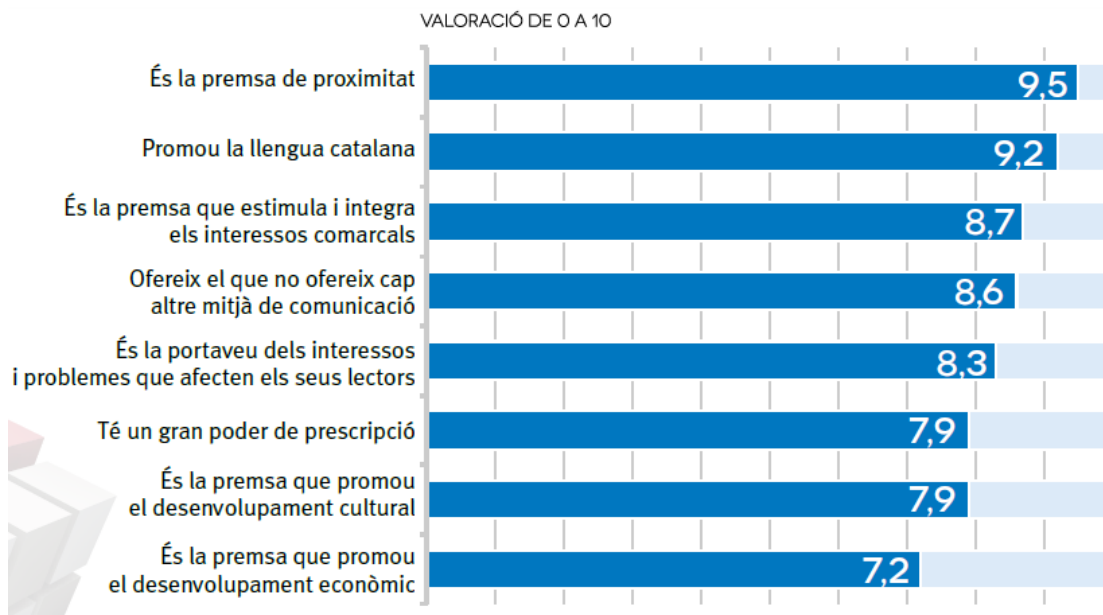
processament d'aquestes dades i de la seva anàlisi on es veurà el progrés que ha tingut aquesta premsa tant local com comarcal al Montsià.

Per un altre costat, s'ha fet una revisió documental sobre la informació existent i els diferents objectes d'estudi que he anat trobant a través de les biblioteques, arxius i hemeroteques. He seleccionat els documents més rellevants que s'utilitzen per elaborar els antecedents i la selecció de la teoria de la qual partirem. És a dir, s'inicia a partir del 1904 amb les primeres publicacions històriques que es van fer a la comarca del Montsià. En aquest sentit es realitza una definició cronològica de les diferents publicacions i de les variades poblacions que han tractat sobre la premsa local i comarcal.

Des d'un punt de vista teòric reflexionaré sobre l'evolució dels estudis al voltant de la història de la premsa, tot procurant incidir en el concepte de comunicació local o de proximitat, que és la temàtica que ens ajuda a definir l'àmbit de la premsa local i comarcal.

Des d'un primer moment, he estudiat aquest fenomen des de la teoria comunicativa i des d'una vessant pròpiament periodística. L'objectiu i la finalitat de l'avaluació serà interpretar els fenòmens a partir de múltiples perspectives.

3.5 Les vuit claus que defineixen les característiques i els valors de la premsa local i comarcal

En aquest gràfic de barres horitzontal s'observen les vuit claus que defineixen les característiques i valors d'aquesta premsa local i comarcal elaborat pel periodista Estanis Alcover. Tal i com s'aprecia, qui té més valoració és la premsa de proximitat puntuada amb un 9,5 sobre 10. La premsa de proximitat és un valor transcendental.

El periodista va exposar a la conferència impartida a la Facultat de Lletres –UdG- el divendres 13 de febrer de 2015 dins el marc del Màster Estudis Culturals i Comunicació que *“és un avantatge inqüestionable i, l'altra, que a més a més es diferencia dels grans mitjans de comunicació, la seva facilitat de comunicar amb la gent”* i va afegir *“la proximitat comporta dos qüestions que són essencials en el món del periodisme: el poder rebre una publicitat directa dels veïns de la teva pròpia publicació i, a l'altra, es produeix entre la classe política i les diferents capes socials de la població envers els periòdics”*⁴. Tal i com demostra el gràfic, les valoracions són bastant elevades pel que fa a tot l'embolcall de premsa local i comarcal de Catalunya.

⁴ Annex: entrevistes, pàg. 19.

4. LA COMUNICACIÓ A CATALUNYA: RECORREGUT HISTÒRIC

4.1 Antecedents de la premsa catalana

La premsa a Catalunya va esdevenir al segle XIX un mitjà de comunicació de masses amb la proliferació i creixement exponencial de capçaleres. Entre els anys 1890 i 1920 la premsa catalana va experimentar la seva *edat d'or*⁵, principalment, per la seva consolidació dels diferents diaris que, en definitiva, adoptaven nous conceptes d'objectivitat i de nous aires cap a la ciutadania.

Els precedents d'aquesta premsa en la història de Catalunya es remunten al final del segle XV amb la invenció de la impremta. Amb el desenvolupament del comerç català - segle XVI- va sorgir la necessitat de conèixer la realitat d'altres territoris, fet que va provocar l'aparició dels mercaders de notícies, que elaboraven informacions i esdeveniments especialment: polítics i econòmics. A partir del segle XVII van aparèixer els fulletons informatius. Aquestes relacions contenien notícies sobre les guerres, la reialesa i la religió. Ara bé, un 10% d'aquests fulletons eren traduccions majoritàriament de textos francesos.

Al segle XIX, la premsa va experimentar un canvi profund, de ser un mitjà minoritari i amb molt poques i inestables publicacions es va transformar en un mitjà de comunicació de masses que ja a final de segle havia multiplicat el nombre de diaris i revistes, una bona part en llengua catalana. La indústria de la publicitat i les noves tecnologies com la fotografia i el telègraf van permetre acompanyar els diaris amb imatges i així expandir la informació amb la vida social, política i cultural de Catalunya i de la resta del món. Durant la Guerra del Francès (1808–1814) va proliferar la premsa política a favor i en contra de la invasió napoleònica. Però no va ser fins al Sexenni Revolucionari (1868–1874) que es va produir una revolució en el camp del periodisme, coincidint amb la concentració de la població a les ciutats i la difusió de l'alfabetització. Els diaris i les revistes de diferents tendències ideològiques es van multiplicar i van aparèixer moltes publicacions humorístiques en català com per exemple *La Campana de Gràcia* (1870–1934). L'any 1879, Valentí Almirall -advocat, periodista i polític català, considerat un dels pares del catalanisme modern, i més concretament, d'un catalanisme d'esquerres federalista- va fundar el primer diari en llengua catalana, *Diari Català* (1879–1881), amb una gran qualitat d'impressió i plataforma del Primer Congrés Catalanista de 1880. També va proliferar la premsa comarcal i a partir de la

⁵ L'anomenada *edat d'or* es situa entre el 1890 i el 1920. Consolidació dels diferents diaris amb una definició clara i moderna d'objectivitat i d'imparcialitat.

Restauració Borbònica (1874) van néixer els grans diaris del periodisme modern, com ara *La Vanguardia* (1881).

El catedràtic Jaume Guillamet va afirmar que “des de 1841 fins a 1939, la llengua catalana coneix un procés creixent però mai coronat d'extensió i de normalització en la premsa. El franquisme significà un trencament tan llarg, del que encara se'n sofreixen conseqüències. El ressorgiment del català als mitjans de comunicació s'enfronta ara a dificultats socials, econòmiques i comunicacionals tant noves com objectivament adverses”⁶. Seguint amb aquesta línia, cal destacar el paper de Catalunya després de la dictadura, ja que veient la tradició dels anys precedents assistim a una important recuperació i renovació de la comunicació local i comarcal, tant en format de premsa escrita com d'experiència radiofònica.

Per últim, Catalunya dins de l'estat espanyol va tenir un clar protagonisme pel que fa a les diferents publicacions històriques. En part, l'ús de la llengua va fer que mai quedés desvinculada de les lluites polítiques i d'interessos econòmics.

4.2 L'inici d'una nova concepció periodística

Les transformacions socials esdevingudes en el primer terç del segle XX van incidir directament en la premsa. Es començava així a gestar el que es coneixeria com la societat, la cultura i la comunicació de masses. Certament s'albiraven canvis en el món de la premsa i es començava a fer perceptible la introducció d'un nou model, sustentat en l'organització empresarial del periòdic, i que tenia com a finalitat prioritària la difusió de la notícia i la rendibilització del negoci. De fet, aquest fenomen responia al trànsit de la societat tradicional a la societat industrial de masses, que en el conjunt de l'Estat espanyol es manifesta com un procés lent, i que a final del segle XIX només havia afectat grans capitals com Madrid, Barcelona o Bilbao.

Les transformacions que caracteritzen el primer terç del segle XX a Catalunya contenen trets susceptibles de tenir una notable incidència en el camp comunicatiu: concentració urbana, noves vies de comunicació, significatius avenços en els mitjans de transport i progressiu augment del nivell educatiu, per bé que l'analfabetisme continuava colpejant la societat. El procés de transformació de la premsa tenia un retard en relació als països més industrialitzats d'Europa i Amèrica. En tot cas, el que sí prenia més consistència

⁶ Guillamet (1992), pàg. 22.

era la discussió entre els defensors i els detractors de la premsa d'empresa. Els primers sostenien, com a virtut d'aquest nou periodisme, la suposada independència del poder polític del nou mitjà, mentre que els altres al·legaven que la industrialització sotmetia la premsa als poders financers, que actuaven a l'ombra i inclòs en l'anonimat.

El periòdic d'empresa era un senyal inequívoc de modernització i anava lligat a d'altres avenços del camp de la comunicació. Les notícies corrien més de pressa i els anhels informatius esdevenien cada vegada més una exigència social a la qual calia donar resposta. En el primer terç del segle XX la premsa espanyola va continuar amb el lent procés, encetat en el darrer quart del segle XIX, de conversió del model de periòdic d'opinió, de predomini ideològic, dependent de partits, moviments o personalitats polítiques, al periòdic d'empresa, concebut com un negoci, sostingut pel lector i l'anunciant amb una temàtica que pretenia satisfer els més diversos interessos dels lectors. Uns lectors que cada vegada eren més amplis, a mesura que la societat espanyola es transformava en una societat de masses, com a conseqüència del procés d'industrialització. Aquesta modernització social arriba tard, en relació amb Europa i Amèrica, de forma lenta i desigual, però constata la introducció del capitalisme. Les transformacions socials demandaven un nou tipus de periòdic que exigia una forta inversió econòmica. Els periòdics s'industrialitzaven i es constituïen com a societats anònimes, la forma empresarial més característica del capitalisme. No podem oblidar, que en aquest primer terç del segle XX, coexistien, en l'àmbit de tot l'Estat espanyol, un gran nombre de capçaleres. Ara bé, en l'àmbit de les grans capitals, els grans diaris monopolitzaven la majoria de lectors i presentaven una trajectòria ascendent (augment de tiratges, de paginació, diversifiquen les seves seccions...). Són els diaris sostinguts per empreses sòlides. Al cantó d'això, els diaris d'opinió entren en una fase de precarietat. Tanmateix, al començament del segle XX hi ha diaris d'opinió d'un pes i d'una influència important⁷.

La modernitat es palesava també en l'increment de les fotografies. De fet, el corrent artístic del modernisme mostrava grans inquietuds per una nova estètica que potenciava la imatge gràfica. Amb el noucentisme la fotografia adquiria una dimensió encara més superior. De forma lenta, les revistes i diaris obriren més espais a les imatges, i entitats que es definien esportives, n'impulsaren seccions específiques. A més, les millores tecnològiques en les impremtes foren un factor decisiu per a la modernització de la premsa.

⁷ Vegeu Gómez Mompert (1992) i Cruz & Sáiz (1996).

En els anys vint es refermen dues característiques que fins aleshores havien ocupat plans més secundaris: la publicitat i les il·lustracions. Començava a ser habitual trobar-se a l'interior del periòdic anuncis –comercials, de neteja, d'oci–. La proliferació d'aquest tipus d'anuncis reflectia les noves necessitats dels ciutadans i evidenciava l'assimilació dels periòdics d'una fórmula de finançament propera al periodisme d'empresa. Les il·lustracions prenen protagonisme –la majoria de les publicacions de l'època n'inserten, encara que predominava el dibuix o l'acudit– i la fotografia començava a disposar de la categoria de valor documental, per bé que encara moltes de les que es publicaven tenien una funció de simple suport estètic al text.

4.3 Temps de La República i plenitud periodística

Amb la caiguda de la Dictadura s'encetava un nou període de transició que afectà d'immediat la delicada situació que patia la premsa. Malgrat que la dictadura ja era història i que hi havia una predisposició, per part dels governants, a ser permissius amb la premsa, la conveniència de controlar-la féu que es mantingués en una remarcable vigència la censura.

La transició política es va acabar el 14 d'abril del 1931 amb la instauració de la República. El periodisme català es revitalitzà amb el règim republicà. De l'any 1931 al 1936 la premsa experimentà una notable embranzida, recuperant –i superant– les excel·lents perspectives que mostrava abans de la Dictadura de Primo de Rivera. La proclamació de la República significà una positiva transfiguració de la situació de la premsa. La Constitució, decretada el 9 de desembre de 1931, permetia recuperar la llibertat de premsa; així, el seu article 34 especificava que *“tota persona té dret a emetre lliurement les seves idees i opinions, fent servir qualsevol medi de difusió, sense subjectar-se a la prèvia censura”*. Malgrat tot, la República també es mostra diligent a establir uns sistemes d'autoprotecció que constrengien la llibertat periodística. El 21 d'octubre de 1931 la Llei de Defensa de la República penalitzava les notícies contràries al règim o que podien alterar l'ordre públic. El 28 d'octubre de 1933 es decretava la Llei d'Ordre Públic, en substitució de l'anterior llei esmentada. L'article cinquè de la nova llei manifestava que el govern podia suspendre per decret, en cas d'exigir-ho la seguretat de l'Estat, les garanties constitucionals, totalment o parcial arreu del territori o en una part concret d'ell. Tot plegat, però, no fou obstacle perquè dels anys 1931 al 1936 Catalunya assistís a la culminació del pluralisme periodístic. Es

va recuperar l'edició de publicacions suspeses en temps de la Dictadura de Primo de Rivera, i se'n creaven moltes altres de noves, representant tot el ventall polític⁸.

A Catalunya, la predisposició d'una embranzida periodística era superior a la resta de l'Estat, atès que la recuperació de la llengua catalana actuava com un estímul afegit de la renovació del sector. Finalment, el desenvolupament empresarial del sector periodístic, evident des dels anys de la dictadura, per bé que més modest al Montsià, va permetre la incorporació generalitzada de les modernes tècniques industrials, la qual cosa facilitava l'increment dels tiratges i la consolidació dels diaris més importants durant l'època. Lluís Costa defineix el període de la II República com "*el més brillant de la història del periodisme espanyol*"⁹. En aquells anys cristal·litzà un discurs periodístic de masses amb un nivell intel·lectual alt i una vocació política evident. Malgrat que el discurs i la controvèrsia política es reactivà en aquest període i la premsa, en conseqüència, recuperà part de la tradició vuitcentista del periodisme ideològic, la societat volia estar informada i, òbviament, les seves inquietuds també reclamaven nous temes d'interès. Ens trobem, així, amb la creació d'un model de periodisme modern, renovador i innovador, que participa de l'immillorable corrent cultural, i que es rendirà, sota els efectes de la guerra i de la llarga dictadura franquista. Des d'aquesta perspectiva podem destacar no únicament els valors informatius d'alguns diaris, sinó el conreu d'unes temàtiques més pròpies de la societat de comunicació de masses, en un context d'una certa adversitat per l'efervescència política que es vivia en el període republicà.

Amb la proclamació de la República, la ràdio es va convertir en un instrument fonamental d'informació, que estava present en els esdeveniments més importants de la vida política, social i cultural del país. La ràdio va començar a ser emprada com a l'instrument més important de comunicació entre el govern i els ciutadans. En addició, va representar un fet transcendent en l'àmbit de la comunicació, que afectà el que fins aleshores havia estat el mitjà de comunicació per excel·lència: la premsa escrita. Els dos mitjans van mantenir una profunda interrelació que, lluny de perjudicar-los, els complementava. La flamant ràdio esdevenia així un mitjà de comunicació susceptible de crear un nou imaginari de modernitat. Al principi, la funció de la ràdio era, sobretot, d'entreteniment i de divulgació cultural, però la radiofonia va revolucionar la pràctica periodística. La immediatesa i l'amenitat eren dues característiques que s'exigien als professionals, atès que representaven els dos trets bàsics que diferenciaven la ràdio de

⁸ Vegeu Cruz & Sáiz (1996).

⁹ Costa (2012).

la premsa escrita. A més, començava a ser habitual, en les pàgines dels diaris, veure anuncis de botigues i empreses que comercialitzaven aparells de ràdio¹⁰.

4.4 La fatídica Guerra Civil

Aquesta època, marcada per la Guerra Civil va fer molt de mal a la premsa. A banda de les problemàtiques que hi van haver sobre l'idioma, tornar a reconstruir una publicació va ser una tasca realment complicada pels temps que corrien. Després de la Guerra Civil, amb la victòria de les tropes de Franco i derruïts els partits, el falangisme va confiscar les impremtes per tal que fossin el suport industrial de la premsa del règim. Tot eren passos enrere fins més o menys als anys de la Segona República on un centenar de municipis del país havien tingut algun tipus de premsa local. Eren autèntics herois per les circumstàncies en que vivia el país. Ara bé, la dictadura, però, va obrir un parèntesi de quaranta anys durant els quals els diaris comarcals van ser més contenidors de propaganda que de periodisme.

La premsa editada durant el conflicte bèl·lic dels anys (1936-1939) té molt poc en comú amb la que s'havia publicat fins aleshores, ja que en aquells moments els periòdics adquiriren una inequívoca dimensió propagandística i d'absolut recolzament a la causa de guanyar la guerra.

Les organitzacions polítiques i sindicals van impulsar un seguit de publicacions amb l'objectiu de donar suport moral als soldats que lluitaven al front. En aquest context, la premsa informativa perd consistència, i fins un cert punt, credibilitat, ja que les notícies sobre la guerra en cap cas no poden contenir elements catastrofistes. Tant en el bàndol nacional-catòlic com en el republicà, el sistema d'informació es va integrar a la guerra i la premsa va passar a desenvolupar el paper d'eix de l'aparell propagandístic; d'instrument fonamental d'informació i de desinformació. Del model informatiu-interpretatiu dels diaris republicans d'abans de la guerra, es va passar a un model informatiu-propagandístic. A la zona franquista la instrumentalització de la premsa era també absoluta, per bé que, a diferència del bàndol republicà, on existia una evident manca de coordinació, l'homogeneïtat era total. Amb tot, a través dels periòdics editats durant la guerra tothom pot constatar les divergències entre les diferents opcions polítiques, sobretot arran dels Fets de Maig de 1937, en què s'accentua el rigor de la censura. Josep Maria Figueres comenta que "el periodisme, per tant, té un paper

¹⁰ Per l'estudi de la història de la ràdio a Catalunya vegeu: Franquet (1986).

essencial en la conformació de l'opinió pública. Certament la premsa diària, davant la poca incidència en clau informativa dels altres mitjans (cinema, ràdio, cartells...) és encara més determinant. I més a causa dels escassos estudis sobre la important relació oral de la població, com demostren les tertúlies en casinos i ateneus, les homilies a l'església, les converses quotidianes en petits grups –a la taverna, al vespre prenent la fresca-”¹¹.

4.5 El franquisme: la premsa al servei del règim¹²

La repressió franquista, malgrat actuar de manera indiscriminada, afectà els sectors més intel·lectuals. El seu destí fou el silenci, provocat per la mort, l'exili, la censura o l'autocensura, segons les situacions. La concepció que tenia el règim franquista de la premsa coincideix amb la de Primo de Rivera: instrument per inculcar en la població les respectives polítiques dictatorials. Una anàlisi comparativa de la Llei de Premsa del 22 d'abril de 1938 ens permet descobrir múltiples similituds entre aquesta i la reglamentació de premsa primoriverista. No obstant això, les influències de les doctrines totalitàries imperants a Alemanya i Itàlia també hi eren molt presents.

El règim franquista va adoptar els mecanismes repressius i distorsionadors de la premsa aplicats per Primo de Rivera. En els primers temps del franquisme la censura s'exercia de forma radical. Les consignes del règim del general Franco van significar el total perfeccionament de la funció que Primo de Rivera havia reservat a les notes oficioses. Sens dubte, l'essència era la mateixa: assegurar la tasca formativa de la premsa en divulgar allò que al govern li interessava dir en cada moment. Així doncs, la premsa franquista no creava ideologia: la seva principal comesa se sustentava a inculcar-la. La consigna era la indicació que es feia al diari, determinant quin tipus d'interpretació calia fer d'una notícia en concret, així com el lloc que havia d'ocupar en el diari i la rellevància que calia donar-li. Certament els editorials eren un terreny abonat per desenvolupar aquest dirigisme informatiu. L'homogeneïtzació ideològica dels periòdics es fonamentava en l'obligació d'inserir notícies i comentaris provinents del govern.

¹¹ Figueres (2007), pàg. 329. Enllaç: <http://ddd.uab.cat/record/118779>.

¹² Malgrat ser un estudi de cas, per comprendre la premsa del període franquista és molt útil la consulta de: Costa (1989).

A començament dels anys seixanta la rigidesa política encara feia molt difícil que cap empresari s'atrevís a invertir en projectes periodístics que, sens dubte, haurien nascut sota l'estigma del fracàs.

El 18 de març de 1966 s'aprovava una *Llei de Premsa*¹³, sota els auspicis del ministre d'informació Manuel Fraga Iribarne –raó per la qual la llei és coneguda com la Llei Fraga–. Des que Fraga fou nomenat ministre fins la data d'aprovació de la Llei havien transcorregut quatre anys, en els quals s'experimentaren els primers símptomes seriosos i efectius de canvi: afebliment de les consignes, disminució de les indicacions sobre números extraordinaris dedicats a l'exaltació de determinades dades de la història nacional, i la reducció en el lliurament de guions estereotipats per confeccionar editorials; però en definitiva, a la premsa li mancava a la pràctica una norma clara on s'expressés el que era permisible i el que no ho era, ja que en realitat continuava vigent la Llei de 1938, aprovada pels franquistes en plena guerra.

Aquesta Llei de Premsa i Impremta venia a suplir la deficiència legal, ja que de la manera més intencionada possible s'aprovava una normativa plena d'ambigüitats que permetia interpretar el seu text des d'una gran disparitat de criteris. El govern es reservava els suficients mecanismes de repressió per tal d'assegurar-se el control de les publicacions. És indubtable que la premsa catòlica va jugar un paper important i decisiu en el ressorgiment de la llengua catalana i en el procés de recuperació de la consciència nacional. Les publicacions independents d'informació general, la premsa catòlica, sota l'empara dels designis conciliaris, adopta en ocasions una postura crítica i valenta a favor dels drets nacionals i socials.

A partir de les expectatives creades per la Llei de Premsa, era relativament normal que el sector més jove i progressista del clergat cerqués noves possibilitats d'expressió, però el que no és tan lògic, és que una publicació lligada amb el bisbat, el Full Parroquial, originés situacions conflictives, i més si ens atenem al fet que a partir de 1966 els caps jeràrquics de la "Conferencia Episcopal Española", establerta per imperatiu conciliar, van passar a mans dels representants més recalitrants a les noves orientacions que propugnava l'Església. El primer conflicte s'originà poc abans de promulgar-se la Llei de Premsa.

¹³ Llei emesa a Espanya durant el franquisme, que substituïa la llei de 1938 i tenia un caràcter menys repressiu que l'anterior.

4.6 La transició democràtica

El dia 20 de novembre de 1975 moria el general Franco i s'obria una nova pàgina de la història de l'Estat espanyol. La premsa assumí la funció de parlament de paper, la qual cosa, juntament amb el progressiu avenç legislatiu –eleccions legislatives constituents i retorn del president Tarradellas el 1977, aprovació de la Constitució el 1978, eleccions generals i municipals el 1979– féu que el marc i les possibilitats d'expressió de la premsa variessin substancialment.

Amb tot, cal comentar que la recuperació de les llibertats i la posterior constitució dels primers ajuntaments democràtics naixia un fenomen desconegut fins aleshores, que és el de la premsa municipal. Així, s'encetava una nova concepció de la vida política local, que passava per la preocupació dels governants per difondre l'acció municipal i per informar els ciutadans de la gestió de l'Ajuntament. Malgrat l'elevada dosi de novetat que la premsa municipal incorporava a la societat catalana, cal considerar-la, en part, com un fenomen imbricat en la tradició de premsa comarcal que ha caracteritzat la Catalunya de les darreres dècades del segle XX. Fins i tot, en alguns casos la premsa municipal ha desenvolupat les funcions pròpies de la premsa comarcal.

L'efervescència política que havia portat la democràcia activà un procés de conscienciació ciutadana necessitat d'instruments de participació, que en l'aspecte periodístic tindria el seu reflex en els butlletins d'informació local, de partits polítics i d'entitats i associacions cíviques. La premsa cultural mai més no recuperaria la qualitat i l'empenta que havia tingut en el període modernista de principi del segle XX.

Cal destacar una important novetat en el sector periodístic, esdevinguda els anys vuitanta i noranta, com és la irrupció de la premsa gratuïta de caràcter local¹⁴. Però, quines causes explicarien l'aparició d'aquest fenomen comunicatiu? D'una banda, la indiscutible ascensió de la publicitat com a eina de difusió comercial i, de l'altra, les modestes inversions que es requerien per endegar projectes empresarials d'edició de premsa gratuïta. Així mateix, l'augment de l'interès de l'opinió pública per la informació local, que s'havia posat de manifest en els darrers anys, comportava l'aparició d'una nova demanda popular que obria un ampli camp periodístic a explotar: el de la informació local de tipus gratuït; i aquestes revistes progressivament potenciaven la informació local, que comparteix espais amb els continguts publicitaris.

¹⁴ Costa & Puntí (2013), pàg. 83.

Malgrat que el fenomen és recent a casa nostra, llevat de puntuals excepcions, l'explosió de premsa gratuïta a Europa s'havia produït en la dècada dels seixanta i setanta.

Mentre que la premsa escrita, en la dècada dels noranta, presentava una imatge emergent, amb una gran embranzida d'òrgans d'expressió de la societat civil i una situació que podríem considerar consolidada de la premsa diària, el panorama radiofònic anava creixent a Catalunya. Els municipis amb més densitat de població van disposar i encara ara la utilitzen, l'emissora municipal.

4.7 La premsa municipal, un model de comunicació local

A partir de les eleccions generals -28 d'octubre de 1978- i sobretot després de la celebració, el dia 6 de desembre de 1978, del referèndum per a l'aprovació de la Constitució Espanyola, el gran objectiu dels partits polítics fou la preparació de les eleccions municipals. No en va, l'Administració local ja tenia un retard considerable pel que fa a la introducció de la democràcia en els seus òrgans de govern. A l'abril de 1979 se celebraven les primeres eleccions municipals de la nova etapa democràtica i d'alguna forma era la culminació d'una reiterada reivindicació popular que exigia la renovació de les corporacions locals paralizades per la seva manca de legitimitat i de penúria econòmica. El canvi polític estrenyia les expectatives de millora real en els pobles i ciutats de Catalunya, atès que els remarcables dèficits d'equipaments i serveis esperonaven determinats moviments populars de caràcter reivindicatiu. Sens dubte, la Constitució de 1978 establí un marc jurídic per a l'Administració local, quedant configurat amb la Llei 7/1985, reguladora de les bases de règim local.

Així mateix, la Constitució proclamava que el govern i l'administració municipal corresponien als respectius ajuntaments, admesos per l'alcalde i els regidors. Cal dir que la figura de l'alcalde dins de l'ajuntament té un pes específic determinant. Aquesta destacada posició de l'alcalde en el consistori ha provocat que, en les eleccions municipals, la ciutadania voti més per la funció de la personalitat de l'alcalde que no de la seva llista electoral.

L'efervescència política que havia portat la democràcia activà un procés de conscienciació ciutadana necessitat d'instruments de participació, que en l'aspecte periodístic tindria el seu reflex, sobretot, en els butlletins d'associacions i entitats, de partits polítics, de l'àmbit escolar i dels primers butlletins informatius municipals. Els ajuntaments també s'afegiren de forma progressiva en l'eclosió de mitjans de

comunicació. L'any 1981 ja hi havia en el conjunt de tot Catalunya 179 publicacions municipals. Evidentment, l'edició de premsa municipal podia respondre a interessos molt determinats que cercaven el manteniment en el poder per part de l'equip de govern. Amb tot, la premsa municipal participa activament en el teixit periodístic català i la seva funció, avui per avui, esdevé gairebé imprescindible. És cert que existeix el model de premsa municipal clarament propagandístic, però al cantó d'aquest hi ha la publicació rigorosa que assumeix les característiques de la revista local i que engloba la informació municipal, amb les notícies més generals –d'àmbit local– i la difusió cultural. També es cert que sovint la manca de professionalització deriva cap a l'elaboració de productes periodístics d'escassa qualitat, amb tractaments informatius poc dinàmics i atractius, amb poca imaginació en la presentació dels continguts i en la maquetació de la revista i amb una minsa participació de la ciutadania. Cal remarcar, però, que a Catalunya hi conviu un model de revista que ultrapassa els objectius de ser simplement un mitjà d'informació municipal i que actua, així mateix, com un vehicle d'expressió i participació popular i un instrument de difusió de la història i de la cultura del municipi on s'edita. És en aquest punt on convergeixen els interessos propis de la premsa municipal i de les revistes locals, quan es desenvolupa una funció fonamental com a mitjà de comunicació local, com a aglutinador i propulsor d'iniciatives culturals i com a eina imprescindible per a la projecció del municipi.

4.8 Aparició de les televisions locals i Internet¹⁵

La creació d'una xarxa de comunicació local a Catalunya ha representat un fenomen històric molt característic d'aquest país. Recordem que primer fou la premsa escrita – coneguda com a premsa comarcal– i posteriorment, en plena transició democràtica, les Ràdios Lliures (1978), gràcies al decret que donà llibertat a les emissores per elaborar els seus informatius, les ràdios municipals que es començaren a crear a partir de l'any 1979, impulsades pels ajuntaments democràtics i, finalment, les televisions locals, que naixeren a inicis de la dècada dels vuitanta, resseguint, en certa mesura, el model comunicatiu establert per la premsa i la ràdio local, que van oferir una realitat més propera –temàticament– al ciutadà i vehiculada en llengua catalana. De la mateixa manera que els altres mitjans de comunicació local, la televisió fa la seva aparició cercant les esclatxes informatives deixades per les grans televisions nacionals i transnacionals.

¹⁵ Per entendre el fenomen de les televisions locals és imprescindible la consulta de: Guimerà (2006).

El model d'empresa televisiva més habitual és la constituïda sota la titularitat d'ajuntaments, patronats o associacions culturals, sense ànim de lucre, amb la participació d'ingressos procedents de la publicitat. La legislació sobre televisions locals determina que un dels aspectes clau que han de preservar aquests mitjans és la promoció dels interessos particulars del municipi, impulsar la participació de grups socials, fomentar i defensar la cultura. El món de la comunicació viu un període de profunda transformació de la mà de les noves tecnologies, que provoquen canvis en la producció i en la difusió de la informació, i, per tant, en l'organització professional. Amb tot això, Internet, les xarxes socials digitals i la digitalització són l'eix central de la revolució tecnològica. En pocs anys la comunicació està canviant amb més intensitat que en tots els darrers cent anys. El que fa molt poc era inimaginable, avui dia resulta un exercici gairebé habitual: una publicació que estigui a la xarxa es pot consultar des de qualsevol racó del món. Però no és únicament això, ja que el mateix periodista pot accedir a un munt d'informació i documentació impensable. Així mateix, a Internet no existeixen les distàncies, no hi ha costos d'impressió i distribució, i malgrat el caràcter planetari del nou mitjà, té una dimensió molt local, ja que afavoreix la proliferació de punts d'emissió.

A partir de la segona meitat dels anys 90 del segle XX, amb la introducció d'Internet, el concepte de comunicació local properament es transforma. Amb tot, cal relativitzar la dicotomia global-local¹⁶. Per això, són necessaris els escenaris locals per a les actuacions globals. Internet és un mitjà de comunicació que permet per primera vegada la comunicació entre moltes persones, a una escala global, però amb importants repercussions en els diferents escenaris locals. En una enquesta publicada per Jaume Guillaumet, es posava de manifest que gairebé el 70% dels lectors de premsa comarcal la llegien per la informació de proximitat i, a més, un 82% de la ciutadania lectora de diaris, preferia la premsa local a la nacional. Per tant, resulta evident que el consumidor d'informació vol tenir coneixement exhaustiu del seu entorn més immediat. Sens dubte, però, el terme local s'ha de considerar en l'àmbit dels continguts, ja que el segon element que ha definit tradicionalment el concepte de local, el receptor, ha transcendit l'espai físic amb la incorporació de la xarxa d'internet. Informació local fa referència, per tant, a uns continguts definits en termes geogràfics, socials i culturals al tractament dels esdeveniments que es produeixen en aquest marc, o d'altres, però que afecten als ciutadans d'aquest territori. Es tracta d'una comunicació de servei, directa, propera, que pontifica els continguts més quotidians i que es retroalimenta dels seus propis receptors. La comunicació de proximitat no disposa de l'amplitud panoràmica i la

¹⁶ Costa & Puntí (2013), pàg. 81.

diversitat de la comunicació general. És més, no ho necessita perquè el seu àmbit de recepció li exigeix detall i concreció, a diferència dels mitjans que han d'atendre públics més universals.

Internet obliga els editors a la recerca de nous models de negoci que facin rendibles els mitjans i, per tant, permetin la seva existència. D'altra banda, ha posat en dubte aspectes tan sensibles com la credibilitat de les fonts, el valor de la notícia impresa o el paper mediador del periodista i és que, en un moment en què les eines estan disponibles per a tots, qualsevol pot generar i distribuir notícies sense estar subjecte a cap control. Els mitjans de comunicació, tant els grans com els petits, han de readaptar-se a una realitat socioeconòmica i tecnològica que canvia vertiginosament. En efecte és en aquest àmbit de proximitat, les fonts del periodista hauran de ser properes: persones, institucions i organismes que facilitaran la informació que necessiten els mitjans per a subministrar les notícies. I, naturalment, seran fonts de doble recorregut, d'anada i tornada. En definitiva, ha d'haver proximitat, interactivitat, contingut de qualitat i rapidesa.

Segons Estanis Alcover “Internet ajuda i ajudarà molt la premsa petita, perquè és ahora mitjà de comunicació i eina de treball per al professional de la informació. La gran eina per a l'emprenedor local. El castell s'alçarà des de la premsa “de casa”. S'han difuminat les barreres entre informador i usuari. Amb l'accés a internet i a les seves immenses bases de dades, qualsevol pot convertir-se en informador (no periodista)”¹⁷.

És clar que el concepte local no hauria de representar l'antítesi del concepte global. Pensar localment i actuar globalment, aquesta és la fórmula que dona cert sentit als diferents processos comunicatius, és el que es coneix com a glocalització. De fet, les tecnologies actuals no únicament multipliquen els espais globals, sinó que també multipliquen els espais locals. En aquesta aparent paradoxa es pot interpretar la revitalització de l'interès per la idea de local.

El sociòleg, Manuel Castells, ha reflexionat al voltant de la necessitat d'incardinar escenaris locals per a les actuacions globals, i ha descrit Internet com a l'instrument que ha permès, per primera vegada, la comunicació de molts a molts en un temps escollit i a una escala global, però amb importants repercussions en els escenaris locals. De fet, resulta indispensable la participació ciutadana en l'elaboració d'informació de

¹⁷ Conferència titulada “Passat, present i futur de la premsa local i comarcal” impartida per l'Estanis Alcover a la UdG –Facultat de Lletres-. (13/02/2015).

qualitat vehiculada des de la xarxa. La intenció de preservar la cultura pròpia i la necessitat que te qualsevol receptor de sentir-se partícip del contingut dels mitjans que l'envolten, representa l'única arma que tenen els mitjans locals per equiparar-se a la resta en el procés de globalització. I fixem-nos atentament en el fet que la globalització no ha de comportar necessàriament homogeneïtzació cultural i social. La comunicació local inserida en el context global representa, en l'època de les noves tecnologies, la confirmació d'una realitat: l'articulació i pervivència de les identitats locals i nacionals. Les diferents xarxes socials conegudes com a 2.0, la globalització i el creixement de la digitalització s'ha fet evident el que semblaria la major contradicció de la humanitat: tenir notícia del què passa a l'altre cantó del planeta de forma instantània, mentre que som incapaços de saber el que preocupa el nostre veí; en definitiva acostumem a tenir moltes dificultats per conèixer la realitat més propera, la del nostre territori, la del nostre àmbit més quotidià. Amb tot, la tasca del periodista també veu capgirada la seva professió amb un gir de 360º ja que s'ha d'acostumar a les noves tendències i canvis. A més, les noves tecnologies li proporcionen els instruments que tradicionalment li mancaven per poder contextualitzar, de manera més general, les seves informacions.

En l'actualitat, parlem de periodisme 3.0, quan les xarxes socials permeten socialitzar la informació i es manifesta la dificultat per definir els actors del procés de comunicació descrit per Harold Laswell, quan els rols de l'emissor i el receptor es confonen. És un benefici directe per a la premsa local. Els weblog, inicialment diaris personals, guanyen terreny a la gran premsa, en molts casos fruit dels propis professionals de la informació. La premsa local ha de ser aglutinadora dels blocs: administradora, instigadora, creadora i beneficiària... Tot un món de negoci nou per experimentar i gaudir-lo.

5. LA PREMSA COMARCAL AL MONTSIÀ

5.1 Condicionaments geogràfics

La comarca del Montsià és la més meridional de Catalunya, i limita amb el País Valencià. Juntament amb el Baix Ebre, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta compon l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre. La comarca s'eleva des del nivell del mar fins a més de 1.000 metres en alguns punts. Destaquen el tossal dels Tres Reis (1.356 m) i el tossal d'en Cervera (1.347m), tots dos dins del recinte del Parc Natural dels Ports de Beseit, just en els límits amb Terol i Castelló. Cal destacar també la serra del Montsià, que malgrat la seva proximitat al mar assoleix una alçada relativament important (762 m). Tanmateix, l'accident geogràfic més característic de la comarca és el Delta de l'Ebre, amb les llacunes de la Tancada i l'Encanyissada, el port natural dels Alfacs i la península de la Banya. La presència del riu Ebre aporta gran riquesa a la comarca, ja que bona part de la seva agricultura i activitat econòmica es basa en la vitalitat del riu. La comarca comparteix el Parc Natural del Delta de l'Ebre amb el Baix Ebre, i en el Montsià resta la part coneguda com hemidelta dret.

Històricament, com que l'Ebre és un riu navegable, era una via d'excepció per a la comunicació i el transport, cosa que afavorí enormement el desenvolupament de la ciutat d'Amposta. Avui dia només es fan trajectes lúdics a la part baixa del riu, que serveixen per mostrar al visitant les meravelles del Parc Natural. La comarca limita al nord amb el Baix Ebre, al sud amb el Baix Maestrat (País Valencià) i al nord-oest amb el Matarranya (Aragó). El Montsià agrupa dotze municipis, repartits en 735,37 km² segons la Generalitat de Catalunya. Aquesta comarca disposa d'una varietat de publicacions, algunes de curta durada, no abunda una gran quantitat de revistes encara que les que hi ha existents són de llarga durada, d'una gran tradició de premsa comarcal que ha fet que una part dels seus municipis –els més grans per densitat de població com La Ràpita, Amposta, Alcanar i Ulldecona- hagin tingut històricament els seus mitjans de comunicació propis.

5.2 Antecedents de premsa al Montsià

Començant per fer una anàlisi cronològica de les diferents publicacions que van existir a la comarca del Montsià, a la capital, Amposta, es poden destacar al llarg de la història cinc rotatius que varen donar prioritat a la llengua catalana. Aquests van ser: *El Faro*, *El Liberal*, *El Eco de La Comarca*, *Avant* i *Montsià*.

D'altra banda, es va donar la sorprenent i remarcable situació que la gran figura de les lletres comarcals, Sebastià Juan Arbó –nascut a Sant Carles de la Ràpita- va endegar la seva prolongada participació periodística en un rotatiu de signe dretà, el *Eco de La Comarca*, que va distingir-se precisament pels seus no ideals catalanistes.

Albert Company -arxiver municipal d'Amposta-, va comentar que no s'han conservat molts documents referents a publicacions històriques de la comarca del Montsià. Textualment va dir: *“Si és el cas que s'han conservat, ara mateix estan en mans privades”*. A més, va etzibar que *“a nivell municipal, a Amposta, només tenen la revista Amposta, amb anterioritat res, però n'hauríem de tenir”*¹⁸.

S'ha de tenir en ment que la tradicional desatenció en la conservació dels fons hemerogràfics fa que entenem com una tasca prioritària la d'investigació sobre l'àmbit de la premsa històrica, i a més a més, promourem sensibilitzar a la ciutadania de la importància d'aquests fons per al coneixement de la nostra història contemporània. La directora de la Biblioteca Popular d'Ulldecona, Francesca Ferré, fent referència a què conserva publicacions, va explicar que *“es degut a què la biblioteca es va crear l'any 1930 i va ser de les primeres en crear-se a la comarca del Montsià. Com a avantatge és que llavors una de les funcions principals era conservar el fons local de la població. Suposo que anteriorment, és a dir, abans dels anys 30, l'ajuntament en tenia cura dels manuscrits i de la informació que podia haver-hi referent a la població d'Ulldecona”*¹⁹.

La mateixa demarcació va ser decretada com a comarca l'any 1936 per la Generalitat, però va tenir escassa vigència a causa dels resultats de la fatídica Guerra Civil. Llavors no va ser fins a l'any 1979 quan amb el nou estatut d'autonomia es tornà a considerar com el Montsià.

Seguint el camí, amb aquests 75 anys també és cert que la població va augmentar. Tal com exposa el Centre d'Estudis Demogràfics, per fer-nos una idea, l'any 1900 hi havien 33.027 persones vivint a aquesta demarcació enfront de les 45.854 de l'any 1970. Podem observar que la població anava creixent gràcies a l'increment de l'esperança de vida, l'evolució de la medicina i per un ritme de vida diferent al que en un principi s'havia viscut per l'època. El canvi és summament substancial i progressiu.

¹⁸ Annex: entrevistes, pàg. 6.

¹⁹ Annex: entrevistes, pàg. 15.

Aquestes diferents publicacions periòdiques, òbviament es van centralitzar en les poblacions més densament poblades de la comarca del Montsià com: Amposta i Ulldecona. La Ràpita, en canvi, vindria després però val a dir que no disposa d'un fons històric que recordés aquests fets segons va comentar l'arxiver municipal Jordi Enfedaque. D'altra banda, existeixen exemplars que estan a la capital de província (Tarragona) i que a les biblioteques de la comarca del Montsià no hi ha ni rastre sobre els anys posteriors a la Guerra Civil perquè algunes publicacions es van perdre i d'altres van anar a parar a Tortosa (Baix Ebre) i a Tarragona (Tarragonès). Aquest fet va trencar la seguida que hi va haver en un petit període de temps però no hi havia una sustentació i defensa per poder retenir aquestes publicacions. Evidentment, aquests diaris publicats a finals del segle XIX i principis del XX mostraven un desig clarament d'orientació ideològica. Hi havia periòdics de dreta monàrquica i d'altres de republicans d'esquerra, amb els respectius lectors força radicalitzats.

Durant les tres primeres dècades del segle XX, varen veure la llum a la comarca del Montsià fins un total de 15 publicacions, algunes de les quals de durada efímera i d'un escàs interès divulgatiu i informatiu. Encara que a diferents nivells, algunes contribuïren a crear una oferta periodística destacable alhora que testificaren un ventall quant al format/mètode de tractar temes crucials per al desenvolupament de la demarcació -com la construcció dels canals del riu Ebre-, en un moment clau i decisiu per al creixement econòmic i el canvi de fisonomia dels camps deltaics. També va ser diversa la consideració que varen tenir envers l'ús de la llengua catalana. Al principi ho van redactar amb l'idioma espanyol però més endavant van utilitzar l'idioma propi de la comunitat autònoma, el català i en algun butlletí d'informació local, l'ebrenc (llengua catalana amb paraules, expressions i frases típiques utilitzades a les Terres de l'Ebre).

Tal com explica Jaume Guillamet al llibre "La premsa comarcal", a la comarca del Montsià, amb només sis publicacions recollides per la Història de Premsa Comarcal, la capital s'acosta al sistema informatiu elemental durant la segona dècada del segle XX en que coexisteixen dos setmanaris. Aquests setmanaris eren el republicà *El Faro* (1912-1919) i el monàrquic *El Eco de la Comarca* (1914-1923) a la capital, Amposta. A les ciutats d'Alcanar, *Terra Nostra* (1918), Sant Carles de la Ràpita, *La Ràpita* (1909) i Ulldecona, *La Voz de Ulldecona* (1915) són altres de les publicacions pròpies més destacades d'aquell moment.

Per un altre costat, seguint l'anàlisi d'estudi –investigació- cal dir que no hi ha cap publicació remarcable a la comarca del sud durant el període comprès entre el 1939-1979. Únicament sengles revistes municipals a Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Alcanar i Ulldecona, amb el mateix nom de les ciutats, -en castellà primerament per passar posteriorment al català-, així com una revista política tradicionalista d'abast espanyola editada a Ulldecona. *Amposta* (1966), *Rápita* (1950) i *Ulldecona* (1972) sobreviuen a la transició política, reconvertides gràcies als nous ajuntaments.

El Montsià l'any 1979 hi figurava molt discretament en el lloc vint-i-dos de la taula comarcal de difusió, amb tres publicacions de tres poblacions que sumaven una difusió de 2.700 exemplars per número, és a dir, un 1,1% del total de difusió de la premsa comarcal. Igualment ocupava el lloc vint-i-cinc de la taula de difusió relativa, amb un índex de cinquanta-tres exemplars per cada mil habitants, inferior a la mitjana catalana. Tot i les noves publicacions esmentades a d'altres pobles, va ser una comarca força per sota d'un nivell mitjà de premsa comarcal. Segons les dades lingüístiques elaborades a partir del CCPC-1981, ens trobàvem majoritàriament amb publicacions castellanès bilingües.

A la comarca del Montsià existeix un fet rellevant que és la migradesa bibliogràfica en relació al fenomen de la premsa municipal on encara avui és molt notable i, per tant, comença a ser una necessitat escometre la tasca d'intentar quantificar i analitzar, des d'un punt de vista històric, la premsa editada per l'administració municipal.

La font d'ingressos de la premsa municipal prové, naturalment i en la majoria dels casos estudiats, del pressupost de l'Ajuntament. No obstant això, en algunes circumstàncies –especialment quan la revista té un caràcter més proper a la premsa comarcal– una part del finançament arriba de la publicitat.

Les diferents redaccions de la premsa municipal poden estar constituïdes, d'una banda, pels mateixos serveis tècnics de l'Ajuntament –àrea de Cultura, Arxiu Històric– o bé, de l'altra, per col·lectius i associacions del municipi, que creen els equips de redacció dirigits, en gran mesura, per algun membre de l'Ajuntament, en preferència de caràcter polític (regidor).

En aquests antecedents, cal comentar que Ulldecona és una de les poblacions més influents per tot el que es pot trobar de premsa comarcal a la comarca del Montsià. La directora –Francesca Ferré- considera que “*per tot el que tenim al nostre abast i per la*

forma que estem treballant amb la finalitat d'ajudar en l'aprenentatge i la formació de les persones estem al capdavant, això sí, sense saber de què disposen la resta de biblioteques de la comarca i és que a Ulldecona se n'ha fet molta de premsa. Fins i tot, se feia molta propaganda i existeixen moltes revistes antigues”²⁰.

Per elaborar la investigació a la comarca del Montsià, pel que fa a les fonts d'informació, establirem contactes directes amb totes i cadascuna de les biblioteques municipals que formen la comarca –un total de 12– exceptuant Godall i Els Freginals que no tenen cap publicació històrica. També he passat per ajuntaments -als seus corresponents arxius municipals- i una visita a l'Arxiu Comarcal del Montsià. En l'actualitat es publiquen quinze revistes i butlletins d'informació local.

Aquestes publicacions estan repartides per les poblacions de la comarca del Montsià excepte la Galera i el Mas de Barberans que no tenen cap publicació de forma activa.

5.3 Primeres aparicions de premsa

El setmanari *El Faro* va ser un periòdic republicà democràtic i defensor dels republicans. Aquesta publicació va aparèixer l'any 1904. Aquí s'ha d'analitzar per separat l'aparició de la publicació pionera quant a ideals catalanistes, *El Faro*, que va sortir als primers anys del segle lligat al moviment de la Solidaritat Catalana, respecte a la resta de rotatius que varen aparèixer posteriorment durant la tercera i la quarta dècada, ja que aquests varen afrontar l'ús lingüístic del català d'una manera força diferent, a causa dels diversos condicionaments polítics i a la millora en el coneixement de la nostra llengua.

De fet, aquest periòdic va sortir a la llum el 20 de juny de 1904, en un moment d'enormes turbulències polítiques, d'instabilitat social i de posada en entredit de la institució monàrquica.

La seu de la redacció era al carrer Sant Josep (Amposta), alhora que la subscripció trimestral costava tant sols 1 pesseta. Al mes era de 0,25 pessetes fent referència a Amposta. Si era el cas que no vivies i estaves empadronat a la capital, es passava a pagar una pesseta.

²⁰ Annex: entrevistes, pàg. 16.

Des del començament, és a dir, des del primer número, els seus redactors ja ens feien cinc cèntims dels ideals que els havien de guiar durant molt de temps i que el varen convertir en l'aposta periodística més ferma del republicanisme catalanista sota l'ombra del Montsià. De forma afegida, comentar que es publicava els dijous equivalent als dies de forma aproximada deu, vint i trenta de cada mes.

Aquest periòdic es va caracteritzar des d'un principi per ser una publicació bilingüe, cosa que no li va impedir realitzar un esforç catalanitzador enorme. Igualment va endinsar-se en una campanya a favor de la Solidaritat Catalana i envers l'aconseguit de l'autonomia definitiva per al Principat. El manifest a favor del citat moviment, que anava signat pels polítics catalans més importants del moment, es va publicar el 21 de març de 1907. Així, va declarar-se obertament antilerrouxista i va entrar en clara confrontació amb els altres rotatius existents a la vila, primer *El Liberal* i després *El Eco de la Comarca* –explicació pertinent dels periòdics a les properes pàgines- que difonien el corrent conservador i que feien un enfocament totalment oposat de l'anomenat problema català, una qüestió candent i sense solucionar. Des de la seva redacció, es va intentar potenciar la idea de catalanisme popular, alhora que es negava taxativament l'associació que lligava el clericalisme amb la catalanitat. A més, la defensa de l'idioma i la seva consideració com a llenguatge de cultura havia d'esdevenir una part fonamental de la peculiaritat del periòdic, que va incloure seccions literàries que, al final, van permetre la col·laboració de poetes barcelonins com Ferran Samarra. També va dedicar especial atenció a donar a conèixer les obres de les màximes figures de la literatura catalana del moment com per exemple: Guimerà i Verdaguer amb un clar intent de demostrar la qualitat que estava assolint la literatura catalana arreu del país. Els periodistes Joan d'Avinyó i Joaquim Lluhí Rissech van destacar pels seus articles ideològics, amb els quals defensava l'ús del català en tot moment.

En aquestes notícies difoses a *El Faro* es parlava també a nivell estatal. Pel que fa al tipus de lletra dels diferents titulars són variats i, a més, són notícies que estan redactades seguint un poc de desordre. Per últim, va ser un setmanari on es parlava molt sobre la religió. En definitiva, va sortir fins al número 273, del 27 de novembre de 1919.

A continuació es trobava *El Liberal* que va néixer l'any 1905. En primer lloc, va ser un defensor dels interessos generals de la regió. Per altra banda, no abordava tots els temes. Per exemple, d'esports no en parlaven. En canvi, de política i cultura sí.

Tal com informa el periòdic *El Faro*, aquest diari també va seguir una línia semblant. Tractava temes a nivell espanyol i, després, es trobava alguna secció fent referència a la comarca del Montsià i al Baix Ebre. A banda de la fitxa, comentar que els punts de subscripció eren a Amposta (Administració); Tortosa (Impremta del diari).

El *Candil* (1906) també va editar-se a Amposta. L'únic que tenim constància d'aquest periòdic és que era un setmanari humorístic i bilingüe. A la ciutat d'Amposta i Tortosa, em van assegurar que d'aquest rotatiu no s'han trobat ni conservat publicacions de quan estava en vida.

Seguint l'eix de la història, es va descobrir una nova publicació a Sant Carles de la Ràpita on va emmarcar-se dintre del marc regionalista d'influència conservadora. El setmanari *La Ràpita* (1909-1911) va ser la primera publicació de Sant Carles de la Ràpita des que es té notícia.

La pionera, *Ràpita*, va néixer l'any 1909, fundada per un periodista que havia de crear escola, Joan Torné i Balagué, conegut amb el pseudònim de Lluís de Montsià (Sant Carles de la Ràpita, 1890 – Barcelona, 1979). Va ser un periodista, poeta i folklorista català. Per altra banda, va ser el fundador de la revista *Ràpita* (1909) i *Fulls històrics rapitencs*. Va col·laborar amb la majoria de setmanaris catalanistes com ara: *La Zuda*, *Germanor*, *La Santa Cinta*, *La*

Veu de Tortosa, *Ara*, *Vida Tortosina*, entre d'altres, i va ser un gran afeccionat a la poesia que va escriure nombrosos cànctics patriòtics.

Aquest intel·lectual, creia en una Catalunya on les comarques tenien un paper fonamental envers el redreçament nacional: “*Sabeu quant m’interessa el passat, present i futur de Catalunya i en particular de la comarca nostra i pensa que s’ha de*

treballar intensament i activament dins la darrera perquè, cadascú en la seva comarca respectiva vol enlairant-la que faci gran i esplendorosa Catalunya”.

Juntament amb Sebastià Juan Arbó, Joan Torné i Balagué, va ser una de les grans figures literàries de la comarca. Ambdós feren els seus primers passos literaris en aquestes mateixes publicacions. Per últim, hi ha un premi amb el seu nom de Lluís de Montsià i a la seva ciutat natal (Sant Carles de la Ràpita) hi té un carrer amb el seu nom. Va ser un autèntic acèrrim seguidor del catalanisme polític d'arrel conservadora - amb disputes contínues amb els corrents esquerrans-, així com del conreu actiu de la llengua catalana. Tanmateix, la defensa de la catalanitat esdevingué una de les seves raons literàries més profundes, ja que va dedicar infinitat de pàgines a la dignificació de la personalitat catalana i va teoritzar sobre el futur nacional de Catalunya, en la qual les comarques ebrenques havien de tenir un lloc primordial. És més, bona part de la seva nombrosa obra poètica va ser publicada a títol pòstum el 1988 amb el títol de *Recull de poesia*, amb el pròleg de Sebastià Juan Arbó, que no amagava la seva admiració per la qualitat poètica del rapitenc, autor de l'himne del seu poble natal.

D'altra banda, cal destacar el cercle literari d'Arbó. L'enorme dimensió literària que ha assolit la figura, al qual se'l considera com l'escriptor ebrenca per excel·lència, ha escombrat en bona manera el treball més modest dels altres literats montsianencs.

Aquesta revista va tenir una vida molt curta. De fet, va durar dos anys, de l'any 1909 al 1911. Malgrat tot, hi havia ganes per part d'uns quants personatges cèlebres del municipi, Innocenc Dasso, Tomàs Castellà i Mossèn Josep Maria, però no es consolidava el projecte tot i el seu esforç. Dasso va encarregar-se d'editar-la i va anar als ajuntaments des de l'Ampolla fins a Penyíscola, és a dir, (Penyíscola, Vinaròs, Benicarló, Les Cases d'Alcanar, la Ràpita, Amposta, l'Ampolla) i al 1958 es creà aquesta primera revista titulada *Costa Daurada*. En un article publicat a la Revista Ràpita escrit per Lluís Millán i titulat *Prensa de la Ràpita (II)* "La Ràpita va aparèixer en un temps en què a les localitats de les Terres de l'Ebre, especialment a Tortosa, de llarga tradició universitària i de centres emblemàtics en la formació de la joventut, hi havia grups socials amb tendència a manifestar les seves inquietuds mitjançant publicacions periòdiques, en ocasions en favor de determinades opcions polítiques”.

La Ràpita va aparèixer a últims del darrer trimestre de 1909. Estava format per quatre pàgines, la darrera d'anuncis i escrit a tres columnes on va passar a quatre en canviar d'impremta. El procés de muntatge es feia al Baix Ebre, Tortosa, a la impremta F.

Bairnés (Plaça de l'Hospital) fins el número 35. A partir d'aquesta data va imprimir la impremta Querol (Carme, núm. 3) de la mateixa ciutat de Tortosa.

La revista era bilingüe, si bé a mesura que avançava la seva publicació, la part catalana anava a més. El darrer número que es publicà fou el 61 datat de l'11 de març de 1911.

La redacció i administració la tingué primerament a la Plaça Major i després al carrer de Pi i Margall, de Tortosa. Els col·laboradors foren molts i seguint un costum de l'època on gairebé tots firmen amb pseudònims. Més d'un pseudònim pertanyia a un mateix personatge, altres eren prou coneguts, però la immensa majoria a tants anys de distància impossible d'identificar.

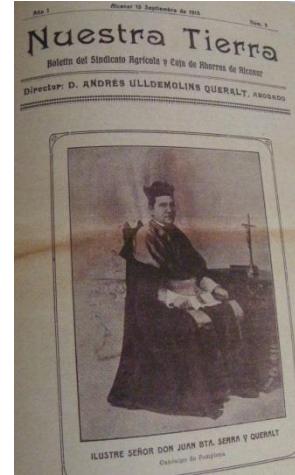
En aquesta revista abunden els versos i la prosa copiats d'en Joan Maragall, Àngel Guimerà, Manuel Milà entre molts altres. També copiaven al mateix temps articles de La Veu de Catalunya (Barcelona), El Criterio, Nuevo Régimen, La Veu de Tortosa, etc. Pel que fa als ideals, era un paper més regionalista, pròxim a la Lliga. En quant a temàtica rapitenca estava format pels homes que sostenien els darrers dies del denominat partit de baix. Les picabaralles quedaven reflectides a les pàgines del setmanari. A més, sostingué la candidatura a les eleccions municipals de 1909 que encapçalava el senyor Froilà Miracle Rosales, Josep Barberà, Tomàs Matamoros i Romà Massot. Una candidatura que sortí guanyadora. Prengué part a les eleccions a diputats provincials de 1911 al districte de Roquetes a favor dels senyors Adrià Lleixà (advocat), Joan Palau, propietari (Amposta), Manuel O'Callaghan, metge i propietari (Roquetes). Una candidatura que sostenia la creació o disgregació de Tortosa d'un Jutjat de la Instància per a Santa Bàrbara. Van perdre les eleccions. El fet en sí portava la desaparició del setmanari, però no tant com la manca d'adhesió del Cap Moral del Regionalisme a la comarca tortosina: Mestre i Noé. El seu Redactor en Cap s'acomiadava en un article titulat *Adeusiau* i al final exposava: "*La Rápita és morta*".

L'any 1911 va aparèixer a la població d'Alcanar el *Heraldo Alcanarense*. Va ser un monogràfic publicat amb motiu de l'homenatge que Alcanar va retre la d'insigne musicòleg i compositor Felip Pedrell l'1 de novembre de 1911. Un total de sis fotografies il·lustren la publicació, totes elles obra del fotògraf tortosí Ramon Borrell. La publicació era venuda als subscriptors al preu de vint cèntims. Va editar la Comissió organitzadora de l'homenatge a Felip Pedrell. A més,

el primer i únic número va sortir publicat l'1 de novembre de 1911. La impremta va ser Atlas Geográfico de Barcelona, estava compostat per vuit pàgines i estava escrit en castellà.

Sense moure'ns d'Alcanar, la següent publicació va ser *Nuestra Tierra*. Va aparèixer l'any 1913 fins al 1915. Era un butlletí mensual del Sindicato Agrícola y Caja de Ahorros de Alcanar dedicada, quasi bé en la seva totalitat, a termes agrícoles i socials. La periodicitat va ser mensual i estava escrita en llengua castellana. La publicació tenia dos portades, la primera idèntica en tots els números i la segona, a l'interior, amb fotografia inclosa. El disseny de la portada principal va ser obra del pintor tortosí Ricard Cerveto. Va ser un butlletí el qual es repartia gratis entre els socis del Sindicat i, per subscripció, al preu de 5 pessetes l'any als no socis. Va editar el Sindicato Agrícola y Caja de Ahorros de Alcanar. El primer número va sortir a la llum el dia 15 de juliol de 1913, el darrer el dia 15 de desembre de 1915 (número 30) i la impremta va ser Querol (Tortosa).

Tornant cap a Amposta, l'any 1914 va publicar-se *El Eco de la Comarca*. Aquest periòdic donava informació sobre nivell nacional. He detectat que parla d'altres temes d'història. És més, en format online he pogut observar que tracta d'alguna secció com pot ser l'esportiva (parlant en clau futbolística). Fins i tot, en una notícia xerren de la tradició gallega. D'altra banda, el preu de subscripció des de l'any 1914 fins a l'any 1920 (febrer últim mes) el preu era de 1,50 pessetes per trimestre. A partir d'aquí, 2 pessetes la subscripció. Finalment, al gener de l'any 1921 fins a la seva fi, el preu va ser de 3 pessetes. La redacció estava situada al Carrer Doctoral Martínez, d'Amposta. Aquest setmanari era netament monàrquic; hi dominen els treballs en castellà, però al mateix temps, s'hi veu col·laboració catalana i no hi ha cap coneixença de números anteriors als ja esmentats.

Una altra publicació històrica, en aquest cas a la població d'Ulldecona, va ser *La Voz de Ulldecona*. Aquest periòdic era defensor dels interessos comarcals. El seu primer número va sortir l'any 1915. Estava dividit en vuit pàgines i tenia quatre columnes per pàgina. Seguia una ideologia republicana. El preu de subscripció al mes a Ulldecona eren de 0,30 pessetes. Després, per trimestre o fora de la població d'1 pesseta. No deixa de ser curiós llegir baix del titular: “*No se devuelven los originales aunque no se publiquen*”. La redacció es trobava a Tortosa: J. Monclús i a Ulldecona el periòdic es podria trobar al carrer de l'Estació.

Una altra publicació històrica que es va fer però que no hi ha cap constància ni informació al respecte va ser *El Combate* que va aparèixer l'any 1916.

Nou anys després d'aparèixer *Rápita*, va néixer a Sant Carles de la Ràpita *La Veu del Montsià*, dirigida per l'advocat catalanista Vicent Garcia i Anguera. Parlem de l'any 1918. Es tractava d'un setmanari nacionalista. Era “orgue del Nacionalisme de la comarca, no havent-hi cap poble preferit, encara que als efectes de la llei, s'ha tingut de fixar la Direcció”. En aquest setmanari es publicaven articles polítics, notes comarcals i locals, d'espectacles i marítimes. Van sortir-ne almenys 37 números fins al 15 de setembre del mateix any.

5.4 Lenta modernització de la premsa en temps difícils

A la comarca del Montsià no es pot parlar de premsa de masses, però sí del tipus de periodisme que s'anava imposant, sobretot a les grans poblacions com Amposta – capital-. La ciutat estava en una etapa transitòria tot i que disposava de la revista d'informació local. Al sud de Catalunya, abans de la dictadura de Primo de Rivera, el predomini era de la premsa d'opinió. Amb el cop d'estat del general Primo de Rivera, les funcions de la premsa queden mediatitzades, tot i que, en el període que abasta des de la Dictadura a la II República, la premsa local i comarcal viu un lent procés embrionari vers la modernització; procés que no tindrà continuïtat després de la Guerra Civil. Durant la República, alguns diaris de capitals mitjans i grans de l'Estat ja consoliden el model de premsa de masses.

La modernització de la premsa es desenvolupava immersa, sovint, en la contradicció, i que la Primera Guerra Mundial n'era un primer cas. Aquesta constatació es pot aplicar, també, al règim del general Primo de Rivera. El militar colpista utilitzà la premsa com a instrument de propaganda i difusió del seu règim i definí l'estructura propagandística que posteriorment hauria d'adoptar el general Franco.

La censura fou una protagonista estel·lar i continuada del règim de Primo de Rivera (1923-1930). No es podria entendre el funcionament de la Dictadura sense conèixer el malaurat pes específic que juga en aquest temps la censura. L'exercici de la repressió contra tota classe de premsa posa de manifest aquesta improvisació en l'organització de la censura i la manca de criteri a l'hora d'aplicar-la. El règim hagué de regular les funcions dels governadors civils i alcaldes. La llengua, els costums, i sobretot qualsevol exposició de caire polític eren censurats. Els textos redactats en català patien inconvenients de publicació addicional, ja que el règim obligava de presentar al censor la traducció literal castellana. La premsa pretenia exagerar aquesta circumstància com a reacció de queixa, o simplement per cobrir espais on havia desaparegut el text. A vegades els periòdics procuraven pal·liar els efectes visuals de la censura amb estratègies menys comprometedores, com la de tapar els espais en blanc amb la publicitat. Malgrat la imposició de passar per la prèvia censura, el tancament i les multes a periòdics i revistes eren el darrer element de coerció en el lliure exercici del periodisme. Precisament, a la comarca del Montsià, la majoria de revistes en van patir les conseqüències, i en el cas de la premsa catalanista amb el màxim rigor.

A la capital del Montsià, l'any 1924 va sorgir *La Actualidad de Amposta*. Tractava sobre un setmanari defensor dels interessos de la regió. Aquest setmanari atenia els problemes de política local i comarcal. Només s'ha trobat un fragment que sortia a *La Vanguardia* datat del dissabte dia 2 de febrer de l'any 1924 i publicat a la pàgina 20. A més, hi surt una crònica telegràfica de províncies. Aquest gènere formava part de revistes comarcals. La redacció i la seva administració es trobava al carrer Corsini, d'Amposta.

Seguint a la capital, se sap que l'any 1926 hi va haver una publicació de nom *Amposta*. El que no se sap és el temps que va durar, els números publicats i la seva periodicitat.

Si ens desplaçem més cap al sud, a Alcanar va aparèixer *Terra Nostra* l'any 1928, probablement la publicació montsianenca de més qualitat i de més tractament cultural en aquell moment. Es tractava d'una publicació quinzenal, la subscripció a la qual costava 5 pessetes a l'any o 1'50 al trimestre. Per afegir, hi ha constància que el preu de venda era de 0,25 cèntims. Disposava d'una secció agrícola i d'una de comercial. Els seus redactors varen prendre consciència de la necessitat de potenciació i de la difusió de la literatura comarcal, alhora que donaren veu a una sèrie de personatges d'alt nivell intel·lectual com el poeta i canonge Josep Matamoros, fill de la localitat i d'ideologia molt conservadora. La poeta canareva Fina Mar, que va col·laborar activament amb *La Zuda* i altres revistes tortosines va publicar en les seves pàgines la seva primera poesia en català, a la Verge del Remei –patrona d'Alcanar i una de les que gaudeix de més veneració a Catalunya-.

En plena dictadura de Primo de Rivera, l'edició del *Terra Nostra* va esdevenir tot un cant a la llibertat. Publicació que va néixer perquè volia fer l'historial de les generacions passades, reflectir fidelment els caires del viure col·lectiu, orientar i aplegar els esforços de tots per la sòlida edificació de la ciutat futura. Va editar el Grup d'Intel·lectuals compromesos amb Alcanar. El primer número va sortir publicat al juny de 1928, el darrer el dia 5 de juliol de 1929. En total van ser publicats 26 números. Amb motiu del primer any de vida, el 5 de juny de 1929 va aparèixer un número doble i extraordinari (23-24) amb portada de cartolina i fotografies d'Alcanar i Uldecona. Estava compostat per dotze pàgines. El número extraordinari, va ser de vint-i-vuit pàgines. Per últim, era bilingüe.

L'any 1930 va néixer un altre periòdic anomenat *Montsià*. L'únic que s'ha trobat en aquesta publicació és que al primer número es podia llegir: "*Montsià no ve a omplir cap buit sinó a servir la nostra comarca. Serà el portaveu de les joventuts que pensen de cara al demà, per a les quals té obertes les columnes per tot pensament enlairat i tota idea de millorament. S'escau que és el moment. Una gran inquietud agita els millors. Aquest racó nostre viu endarrerit i la nostra tasca és aquesta: incorporar-lo per viure el present*". Afegir que no es té constància de cap número ni tampoc s'ha trobat cap exemplar a la ciutat d'Ampostà ni als corresponents arxius.

5.5 Problemes existents: falta de finançament

Sens dubte, la comarca també participa d'una peculiaritat ben pròpia d'aquest model comunicatiu local: la feblesa financera, que sotmet a la precarietat econòmica a la majoria de projectes editorials. Molt sovint la subsistència de la premsa local i comarcal depèn de la subvenció que rep de l'ajuntament, amb la qual cosa s'origina una situació perillosa, per la seva dependència i sotmetiment de la revista als destins de l'equip de govern municipal de torn. Amb tot, si s'analitza, des d'una altra perspectiva, aquesta vinculació de la premsa local amb l'ajuntament, cal destacar un fenomen descrit anteriorment, però a la inversa. És a dir, si en ocasions, la premsa municipal pot actuar com a instrument de comunicació amb funcions de premsa local, aquesta, en municipis on no existeix premsa municipal, pot esdevenir un mitjà d'informació municipal, que edita, fins i tot, els acords del Ple i la Comissió de Govern de l'ajuntament.

Un altre greu problema que afecta la premsa local és el tema de les infraestructures. Moltes d'aquestes revistes tenen veritables problemes per poder disposar de locals on organitzar la redacció. Aquest dèficit pot provocar una dependència de l'ajuntament, atès que pot arribar a ser la mateixa institució municipal qui cedeixi el local al consell de redacció d'una revista.

Citem, també, per tancar aquest tema de dèficits de la premsa local i comarcal, que provoca que sovint s'estableixi una relació amb l'ajuntament, la qüestió dels consells de redacció, els quals la majoria de les vegades treballen des del més pur voluntarisme. A més, la manca de finançament, és la gran responsable de la inexistència de professionalisme -cobrar per treballar- en el sector. Els redactors es veuen obligats a fer tots els processos -escriure, concertar publicitat o distribuir-, una circumstància que acostuma a acabar amb la paciència i els bons desitjos professionals dels periodistes.

Naturalment, aquesta situació no es produeix en les revistes municipals on l'economia no és un factor condicionant. En tot cas, aquí el problema seria més d'aptitud i coneixement periodístic dels responsables de les publicacions municipals, situació en la qual s'agreuja en el cas dels municipis demogràficament més reduïts.

Una altra publicació que es va trobar l'any 1932 a Amposta va ser *El Explotado*. Es tractava d'un periòdic comarcal de tendència anarquista, dirigit per Joan Reverter. Va ser l'òrgan de la CNT de la Comarca. Encara que a la capçalera es referia a Amposta, aquesta publicació s'imprimia i tenia col·laboradors a Vinaròs (Baix Maestrat). Cada exemplar costava deu cèntims i, a Vinaròs, durant la Segona República (1932-1933) i durant la Guerra Civil s'imprimia a Benicarló. Tampoc es conserva cap exemplar.

L'any 1932 va sortir a Uldecona el *Butlletí de l'Orfeó Montsià*. Només se sap que van existir els tres primers números.

El periòdic *Ideal* va aparèixer al juny de 1933. Va ser un setmanari polític, òrgan del Partit Radical Socialista Català de Marcel·lí Domingo. Només coneixem la seva existència per una notícia de premsa. El primer número va sortir el 28 de juny. La subscripció al trimestre valia 1,75 pessetes i un número sol costava 0,15 cèntims. Al número 8 va passar a valdre 1,80 pessetes la subscripció trimestral. Per un altre cantó, es conserven 56 números. La redacció es trobava a la Plaça de la República d'Uldecona. Hi havia una editorial, una plana esportiva i política. Aquesta publicació, a més, contenia quatre pàgines i estava dividida en tres columnes. Sorpren però que estava escrit en català tot i que hi havia articles evidentment en castellà. Era un periòdic bilingüe i el seu subtítol era *Imponente escándalo en el Ayuntamiento*. L'última publicació està datada del dia 28 de juliol de 1934. En tots els números, conté quatre pàgines.

De la publicació històrica de l'*Avant* (1934) no s'ha contemplat cap exemplar. L'únic que se sap és que és un òrgan de l'agrupació "Ressorgiment Enciclopèdic d'Amposta".

5.6 Publicacions durant el franquisme

L'any 1948 va néixer *Parroquia y remedio de Alcanar* que va durar fins l'any 1972. Va ser un full dominical de la Parròquia d'Alcanar. La capçalera estava il·lustrada amb un dibuix de la Mare de Déu del Remei, flanquejada en la part esquerra per l'Església parroquial i a la dreta per l'Ermite del Remei. Va editar la Parròquia d'Alcanar. El primer número va sortir l'any 1948, el darrer l'any 1972. La periodicitat va ser setmanal. A la capçalera del full dominical hi figura la data de la publicació. Va ser imprès a color a partir de la dècada dels 60 i va ser escrit en castellà.

Un any després, a la població d'Ulldecona va aparèixer *Ràdio Ulldecona*. Va ser la primera emissora radiofònica en néixer a la comarca del Montsià. L'heroi va ser Joan Nadal que va iniciar un altre procés de comunicació i un mitjà d'abast limitat per arribar la informació a les cases de la població falduda. A la dècada dels 50 no hi havia ni existia una programació diària. Només emetia una o dues vegades a la setmana. De fet, s'anava fent de forma esglaonada i poc a poc anava emetent en més dies de l'any fins a convertir-se en una emissora local consagrada per tots els veïns i veïnes d'Ulldecona sintonitzant el 95.0 FM.

L'any 1953 va aparèixer a Sant Jaume d'Enveja la revista *Delta: Revista Parroquial*. Estava escrita en castellà. Només hi ha constància d'un exemplar datat del dia 15 de febrer (diumenge) de l'any 1953 i publicat amb el número 2. Se sap que formaven part d'aquesta iniciativa: D. Genaro de Bustos, D. Araujo, D. Sáez, Mossèn Paco, entre d'altres. S'escriuen notes de redacció. L'escriptura estava feta a màquina i entre els temes que es parlaven: visita pastoral, històries relacionades amb l'església i el futbol. Aquesta revista parroquial va ser gratuïta.

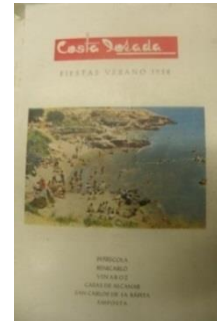
L'any 1958 fins un any després, a la població d'Alcanar trobem la *Voz de Alcanar*. Va ser una revista d'informació local editada per l'Ajuntament d'Alcanar i la Comissió Organitzadora de les Festes Quinquennals de 1959. Va ser repartida gratuïtament entre la població. Va editar la Comisión Organizadora de las Fiestas Quinquenales 1959. El primer número va sortir el dia 7 de desembre

de 1958. Van ser publicats 4 números, el darrer el dia 22 de febrer de 1959. La seva periodicitat va ser mensual. Contenia vuit pàgines i estava escrita en castellà.

L'any 1958 es creà aquesta primera revista titulada *Costa Daurada*.

Aquell any es feren diverses reunions per a crear la revista *Ràpita*. Tot i això, no se solien fer reunions formals. Al començament, allí on es trobaven ho parlaven. Tomàs i Millán van arribar a fer una carta circular per a crear una massa de subscriptors. Això va ser al juliol de 1958, però la revista no sortia de cap manera. Més endavant, van decidir el nom. En un primer moment s'anomenava *Alfaques*, però com aquest nom feia publicitat a un lleixiu, es va canviar pel de *Sant Carles de la Ràpita* i que destaqués *la Ràpita*. D'aquesta manera va sorgir la revista.

Com a tot arreu, hi havia sectors que criticaven la revista. Les revistes dels municipis veïns amb característiques semblants tenien una vida molt curta. I la revista va ser constantment qüestionada. Millán va anar a Tarragona a parlar amb Back -ministre d'informació i cultura- i els va donar el permís per a publicar-la. Llavors es comunicà a l'alcalde i va néixer la revista. Al primer número tenia poques pàgines. Hi havia la editorial feta per l'alcalde i setze pàgines més. El que sí se sap és que quan morí Franco, durant el període de Transició, es van anul·lar totes les revistes dependents del poder polític. Llavors va sortir un altre òrgan *Consejo Local del Movimiento* però la revista *Ràpita* es va continuar publicant tot i que moltes revistes es van anul·lar.

Tornant cap a la capital de comarca, la revista *Amposta* és des del 1957, el *Butlletí d'informació local d'Amposta*. Junt amb la Revista *Ràpita* són les dos capçaleres més antigues de les Terres de l'Ebre en mantenir la seva continuïtat al llarg de més de 50 anys.

El dia 1 d'agost de l'any 1957 va veure la llum el primer número de la revista *Amposta*, circular d'informació, sorgida a partir de la iniciativa d'un col·lectiu de socis del *Casino Ampostino*. El principal motiu era el de fer ciutat i donar reconeixement a totes les persones d'Amposta que vivien i treballaven en altres llocs i que, per tant, no estaven a casa i volien ser informats com qualsevol altre ciutadà d'aquesta població. Feia falta una revista d'aquestes dimensions per també fer poble encara que no estigués vivent a la ciutat. La publicació era en llengua castellana i amb una periodicitat mensual, si bé la periodicitat fou bastant inestable en algunes ocasions passant a ser quinzenal.

L'any 1967, el Casino va deixar de publicar la capçalera original i als anys 70 hi apareixien ja els primers articles en català, amb el primer consistori de la democràcia, la revista va passar a ser quinzenal i als anys 80 ja es va publicar íntegrament en llengua catalana.

L'any 2012 la revista *Amposta* es va començar a publicar a tot color i es va tornar a la periodicitat mensual. En l'actualitat, la revista compta amb més de 400 subscriptors i es distribueix la tirada de 800 exemplars a través de la venda a llibreries, quioscos i als edificis públics de la ciutat. En la publicació hi havia espai per a totes les manifestacions artístiques i culturals que tenien lloc a la ciutat, en especial per a les activitats de les dues bandes de música. En el moment del seu naixement, la seu de la revista es trobava al carrer major. I en la primera edició, la revista comptava amb els següents apartats: la *salutació* de la redacció. La *vida municipal*, amb notícies sobre les sessions i comissions. *L'ordre públic*, amb temes relacionats sobre la guàrdia urbana. *La nota* de la redacció. *La vida social*, sobre la societat ampostina. La *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*, de caire agrari. Les *xafarderies* i els *esports*, on destacaven les notícies referents als esports locals de futbol i escacs.

I com que el primer número de la revista va coincidir amb el mes de celebració de les festes majors d'Amposta, també hi aparegué l'especial del *Programa oficial de festes*, i un apartat d'espectacles on es detallaven totes les sessions de ball i cinema que es farien en motiu de la festivitat. A més, apareixen en aquests anuncis els cinemes Ampostino, Bahía, Olímpia, i Òscar Palace. I, com a llocs de ball, s'anomenen el Local Social Lira, el Café Amposta "Sindicato", el Bar Nuri "Casa Fidel", i el Salón del Casino Ampostino.

El ciutadà tenia dret de ser informat sobre les diverses activitats, organismes i entitats que es feien al poble. El director destacava que el desig de les societats i organismes econòmics, culturals i socials, la màxima col·laboració per a que la informació que

preteníem transmetre fos una realitat i s'havia de cuidar pel seu major interès i publicitat. Primer introdueix una salutació, després hi ha un noticiari local, acords municipals i registre civil. Les fotos que apareixien estaven en blanc i negre com era lògic en aquella època. D'altra banda s'han vist exemplars on expliquen la portada. Un exemple és al setembre de 1967 -any 2, número 2- de forma textual comenta "*Cuadro digno de las pasadas Fiestas Mayores, lo formaron esta Corte de bellas señoritas con su Reina en el centro. Belleza y juventud en los rostros de las felices ampostinas que pasearon su gracia por la Ciudad, poniendo una nota de auténtica 'Fiesta Mayor' en cuantos actos presidieron*".

L'any 1967, la capçalera original va desaparèixer principalment per motius econòmics i aleshores va ser substituïda per la revista *Amposta*, passant a ser una publicació de tipus municipal al ser publicada per l'Ajuntament. El gener de 1975 es troba la publicació del número 90 de l'any IX. En aquestes seguides edicions l'extensió de les pàgines va augmentar fins a les vint-i-sis i continuava estant escrita en llengua castellana. També es pregava una nota de redacció amb la següent informació: "*La Comissió de Festes ens comunica que en els propers números del butlletí Amposta, publicarà informes detallats sobre les Festes Majors del 1979*", publicació que surt amb el número 45. Continuava parlant sobre informacions, de cartes obertes, d'acords municipals, sobre educació, cultura, d'història natural de la comarca del Montsià. Al desembre de l'any 1979, extra número 1, any XIII, hi va haver un exemplar gratuït. També es deixava clar que a la revista *Amposta* no s'identificava, necessàriament, amb les opinions expressades pels signants dels articles que es publicaven en aquesta revista. El que era més curiós és que a la contra de la revista sortia una entrevista del típic home famós de la població. Cada mes sortia una persona que per qualsevol motiu havia estat important al poble i li feien una entrevista on recordaven vells temps. Sempre era un punt on la gent prenia una certa atenció fins arribar al punt que algunes persones només compraven la revista per llegir aquella entrevista en concret.

D'altra banda, molts ampostins/es compraven la revista perquè les fotografies que podien sortir d'ells ho volien guardar com un record. La revista *Amposta* i de publicació mensual continua editant-se per l'Ajuntament d'Amposta.

Tornant cap a Sant Carles de la Ràpita i destacant la seva principal revista local, on encara continua existint i amb més de 50 anys d'història, la revista *Ràpita* destaca per ser una revista d'informació local. Va aparèixer l'any 1959 i els creadors de la revista van ser Lluís Millán Roca i José Maria Tomàs Prats. És avui per avui una font de

documentació de la història jove del poble i, com no, una font per tal de conèixer fets i esdeveniments concrets de la vida, costums, festes, problemàtiques i tradicions de La Ràpita. El seu principal objectiu és reflectir els esdeveniments succeïts durant el mes del qual es publica. Si fos el cas que hagués molt material per incloure, el que es fa de forma habitual és guardar-se per al següent mes, sempre sortint el més rellevant per a la població.

La tasca que es va iniciar al juliol de 1959 tenint com a motor al Sr. Inocente Dasso y i com a col·laboradors directes al Sr Lluís Millán, Tomàs Castellà, Mossèn José María, Benito Zaragoza, Joan Fumadó i Juan Batiste, entre d'altres més, essent alcalde de la ciutat el Sr. Landete ha estat continuada per molts d'aquests i a la vegada s'han anat afegint nous personatges per tal de dur endavant aquest vehicle de cultura que és la revista *Ràpita*.

La revista ha publicat també diferents números extraordinaris i que han estat dedicats a un tema en concret, el mes de juliol de l'any 1986 va aparèixer amb motiu de l'aniversari de la Guerra Civil Espanyola un nombre dedicat a l'estudi d'aquest fet històric a la ciutat. El material recopilat, les entrevistes realitzades i articles d'investigació son un veritable treball recollit en aquesta extraordinària revista i que va ésser presentada al premi Tasis-Torrent que convocava la Diputació de Tarragona. D'altres monogràfics que ha publicat *Ràpita* han estat: "Fulls històrics Rapitencs" l'any 1980 per tal de commemorar el bicentenari de la fundació de la Reial ciutat de Sant Carles de la Ràpita, per part del rei Carles III. "L'església nova de Sant Carles de la Ràpita", dedicada a un monument històric-artístic de l'època de la fundació de la ciutat i una "monografia de poesia" de Lluís de Montsià, poeta local.

D'altra banda, l'Ajuntament, amb motiu del 25è aniversari també va realitzar un homenatge als col·laboradors que durant els 25 anys van escriure ininterrompudament a les seves pàgines. En Joan Solé, Mossèn José María i en Lluís Millán anomenant-los Pregoners de la Festa Major de Sant Carles de la Ràpita. A la revista s'informa, s'opina i s'analitzen diferents temes d'interès local. És una revista mensual, pel seu format i per la seva aparença interna i és com una mena de diari local. Comparteixen uns trets comuns: les seccions, el públic i l'estil pel qual els ciutadans opten pel seu divers contingut.

Pel que fa als consells de redacció han anat variant al llarg dels anys, igual que els col·laboradors. El primer director era l'alcalde i el director oficial havia de ser un periodista professional. La revista *Ràpita* reflecteix un poble que té vida, és a dir, permanentment està informant sobre la població. Hi hagué molts assumptes que no s'haurien publicat, però si no hi hagués estat la revista, no estaria documentat allò que hem viscut o que algú ho va viure en primera persona.

Durant els primers anys de la revista, apareix com a director el nom de l'alcalde per imperatius legals i poc després hi consta també un director delegat. Això es deu al fet que havia de constar el nom de l'alcalde, però realment el director de la revista era el que apareixia al lloc de director delegat. La revista del mes de juliol sempre té més acollida entre els rapitencs i els forans. Aquest és el fet perquè coincideix amb el mes de festes majors del poble, data assenyalada el dia 25 de juliol. També el següent número, per saber si a les fotografies que es publiquen de les festes surten els que han adquirit la revista. Cada any, sempre és tradició juntament amb el turisme que pernocta a la ciutat, anar a l'ajuntament o a les llibreries més conegudes de la població per comprar la revista.

Dos aspectes són importants per a la revista *Ràpita* de festes de Sant Jaume –cada juliol-. Primerament, els *cartells de festes*, en el qual s'elabora un concurs i el guanyador rep diners i se li publica el dibuix. En segon lloc, *les editorials*, una manera de veure com s'enfoquen les festes tenint en compte els diferents directors i alcaldes.

Al setembre de l'any 1982 van néixer les Jornades de Cultura Popular que estaven organitzades per la Regidoria de Cultura de la població i pel Consell de redacció de la revista *Ràpita*. S'organitzen un seguit d'actes, aquests coincideixen amb els actes que organitza la Comissió de Festes de la Mare de Déu de la Ràpita.

A partir de l'abril de 1993 van començar a aparèixer a les primeres pàgines l'índex amb el resum de les seccions. El seu format ha anat variant tal i com van passant els anys. En aquest cas van aparèixer els apartats: esports, tema del mes, actualitat i marineria, que sempre s'han mantingut i altres que s'han incorporat més tard, com: editorial, col·laboracions o la veu del lector. Moltes altres seccions, al ésser fetes per col·laboracions no remunerades, abandonaren la dedicació per diversos motius.

Paco Carles –col·laborador habitual de la revista i ex director- va comentar en la seva entrevista feta al seu despatx a l'octubre de l'any 2014 que “els temes que més es tractaven eren esportius, plens de l'ajuntament i la vida municipal”²¹.

A Revista *Ràpita* hi ha una quinzena de col·laboradors. A dia d'avui la majoria són joves. Alguns destacats i il·lustres al llarg de la història de la revista poden ser: Lluís Millán, José Maria Tomàs, Paco Carles, Montse García i Francisco Castellà. L'actual director de la revista *Ràpita* és Pau Lleixà des de l'any 2005. A més, fins l'any 2000 la revista es pot trobar digitalitzada.

L'any 1964 a Ulldecona va sortir la *Revista de información. Jefatura Local del Movimiento*. En aquesta revista es van fer tres edicions diferents. La primera es va anomenar tal com l'hem dit, *Revista de información. Jefatura Local del Movimiento* (1964). Aquesta revista estava escrita en castellà. De fet, de la primera època no n'hi ha ni rastre.

L'any 1967 a Amposta va sorgir el periòdic *Amposta boletín oficial*. La direcció anava a càrrec de Margalef Benet. Tenia vint pàgines i a cada pàgina hi havia dues columnes. Estava redactat en castellà.

El *Noticiero Ulldeconense* va ser una revista d'informació local. La primera publicació està datada del dia 31 de gener de 1971. Tractava sobre informació del municipi, ordenances fiscals, cartes obertes, tenia seccions i parlava en plana esportiva. En aquelles dates estava tot redactat en castellà. La periodicitat era mensual. Contenia vint pàgines dividides en dues o tres columnes, depenent de la informació que posaven a cada pàgina.

La revista *Maestrazgo* definida com a “Dios, patria, fuero, rey” va néixer l'any 1971 a la població d'Ulldecona. Va ser redactada en castellà. Hi havia opinió, comentaris, no només de la comarca sinó dels interessos els quals defensaven. Existia una editorial i es parlava de molta política, punt destacat de la revista. L'any 1972 hi ha algun número fins l'any 1975, però després ja no se sap res més. El subtítol estava compostat per: acto monárquico. Contenia vint-i-quatre

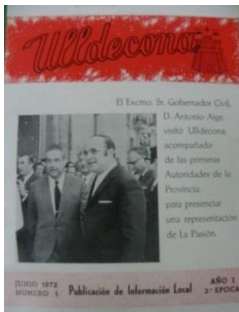

²¹ Annex: entrevistes, pàg. 13.

pàgines. El preu al principi era de dotze pessetes, després va passar a valdre deu pessetes, però a l'any III (número 20), valia quinze pessetes. Pel que fa a subscripcions, de protector sis centes pessetes i ordinària cent quaranta pessetes. Al número 15 de l'any II, es trobava la subscripció de l'honor: valia mil pessetes i la ordinària va passar a dos centes pessetes.

Els diferents apartats que hi havia eren: cartes al director, editorial, reunions, assemblees, discursos del president nacional, opinions, comentaris, educació i exèrcit, informació i orientació, ciència, política, tradició, ...

De la segona època de la *Revista d'Informació d'Ulldecona* se sap que va sortir el número 1 l'any 1972. Va col·laborar el Centre Cultural Recreatiu, Enrique Itarte, H.

Bouche, Luis Masip, José Palanques, Piedad Fabra, Servicio extensión agraria i José Maria Millán Roca. La redacció i administració estava a l'Ajuntament d'Ulldecona. Va editar la Jefatura Local del Movimiento. Era una revista formada per vint pàgines. Tractava sobre notícies, plana esportiva, comentaris, vida local... Els titulars van agafant ja un cert protagonisme en l'evolució de l'escriptura, el color per remarcar i el tipus de lletra

per distingir una publicació d'una altra. A més, baix de la presentació s'explicava la portada de cada número.

Pel que fa a les entitats i institucions, per parts n'hi havia de *culturals* com la Passió, la Banda de Música, la Biblioteca Popular, entre d'altres. A les *cíviques*; el Club Sant Lluc, l'Associació de Jubilats, entre d'altres. A les *esportives*: Moto-Club, Escacs, Societat de Caçadors i, a les *agràries*: extensió agrària, cambra agrària, cooperativa agrícola i comunitat de regants.

Al sumari parlava sobre l'ajuntament informa, activitats locals, el camp, col·laboracions, cine, esports, passatemps, informació demogràfica.... També s'avisava que el consell de redacció no compartia necessàriament les opinions exposades en els articles publicats declinant tota responsabilitat en els autors dels mateixos o de les entitats signants. Es confirmava així que la població d'Ulldecona apareixia en els seus primers números marcada per tres signes cabdals: la catalanització dels escrits, l'aprofundiment en la problemàtica socio-política del poble i la crítica i llibertat d'expressió.

5.7 Transició i modernitat en la premsa: 1975-2014

A partir de l'any 1975 hi ha un conjunt de circumstàncies que determinen la renovació de la bibliografia sobre la premsa des dels anys setanta, és a dir, des de les acaballes de la mort de Franco: l'espectacular embranzida d'aquesta premsa i el suposat interès per conèixer-ne les arrels històriques i els precedents; la requalificació dels estudis d'història local, en mans principalment de les noves promocions d'historiadors, que troben en aquesta premsa i en la comunicació una molt bona font documental de primera categoria; com per exemple la perfecta difusió de l'obra de Torrent-Tasis i, més tard, del mateix Guillaumet. S'acabava d'aquesta forma un període de dictadura i començava una nova i emocionant etapa. Sens dubte, la comunicació constitueix un model de premsa consolidat en l'últim segle.

Aquesta fi de la dictadura va generar un fenomen bastant generalitzat ja que s'explica que la societat civil democràtica anhelava tenir uns mitjans de comunicació que expliquessin la realitat pròxima, propera i que per sobre de tot fos una informació del tot veraç. Aleshores, els periodistes van veure una oportunitat i una ocasió que no podien fallar per implicar-se a fons, sovint treballant durant els inicis en condicions precàries o, directament, sense cobrar. Per tot plegat, a finals de la dècada dels 70 i principis dels 80, ja parlem d'una premsa que aposta clarament pel català.

Paradoxalment, ja s'observa que la comunicació estava evolucionant. Per tant, ens endinsem en una fase de canvis profunds i severs després de la mort de Franco, per tota aquesta llibertat que dona peu a publicar premsa amb més autonomia i que fos amb la principal finalitat d'informar als ciutadans del que passava a la població o comarca determinada.

A continuació, observarem totes les publicacions que s'han anat fent fins a l'actualitat enfocant-ho des de diferents àmbits com ara: cultural/associacions/entitats, butlletins d'informació local, escolar i, per últim, d'àmbit polític.

La publicitat dins l'àmbit de la comunicació i la premsa és un element clau i vital per a la venda i comercialització d'una revista. Per a molts diaris, butlletins i articles és la principal font d'ingressos. A més, gràcies a aquesta publicitat es procedeix a publicar periòdics i, aquí, també s'inclou qualsevol tipus de premsa escrita.

A la comarca del Montsià no és cap excepció i la majoria de butlletins i revistes incorporen una sèrie d'insercions publicitàries als seus respectius números publicats.

En la pràctica totalitat dels casos estudiats, era publicitat sobre la mateixa població. En tot cas, la publicitat trobada en els diferents butlletins i revistes era sobre: assegurances, pintures, bars, restaurants, mobles, farmàcies, drogueries, autoescola, teixits, ferreteria, llibreries, materials de construccions, instal·lacions elèctriques, forns de pa, carnisseries i joieries. En aquesta classe de publicitat es menciona el nom com a titular, seguit del seu logotip i del número de telèfon. No existeixen eslògans. Una vegada va arribar el tema del correu electrònic ja es va passar a utilitzar-se en la seva totalitat -a les insercions- la incorporació del correu.

Un altre dels temes es que hi ha revistes que una vegada a l'any, és a dir, quan són les festes majors a una població en concret, aquell mes s'aprofita per publicitar més insercions. Això es fa pel simple fet que hi ha més lectors que consulten la determinada revista. Allí com surt el programa de les festes del municipi en honor al seu patró, aprofiten per desitjar unes bones festes i la majoria d'establiments de la població hi participen.

Als anys 80 s'utilitzava ben poca publicitat tal i com s'observa a les diferents publicacions estudiades, però a partir dels anys 90 la tendència anava creixent. Ara bé, amb la incorporació de les noves tecnologies i sobretot de la digitalització, la primera aposta que es realitza es tenir publicitat a les diferents revistes i capçaleres. Paradoxalment, es totalment cert observar a una revista que qui disposa de més amplitud o pàgina central per a la seva inserció, se sabia que tenia més calers i que, per tant, era un punt important i destacat de negoci la botiga o establiment en concret.

Per tant, la publicitat en la premsa local i comarcal al Montsià ha estat i continua sent una font de finançament econòmic per pagar a les impremtes i, una part, als ajuntaments, per seguir informant del que succeeix a les diferents poblacions que utilitzen publicitat.

5.7.1 Butlletins d'informació municipal

Els butlletins d'informació municipal, també coneguts com a BIM, són publicacions de caràcter informatiu editades pels mateixos ajuntaments que tenen una periodicitat regular i que s'utilitza en l'àmbit local i de proximitat. A la comarca del Montsià existeixen aquesta classe de butlletins i seguidament faig un eix cronològic des de l'any 1975 fins a l'actualitat.

A la comarca del Montsià, l'any 1977 a la població d'Alcanar va sortir la Revista *Alcanar*. Es tractava d'una revista-butlletí d'informació i divulgació local de més llarga durada en la història de la premsa escrita al municipi. Una publicació que ha esdevingut el reflex i, al mateix temps, història viva del devenir d'Alcanar. Al llarg dels anys, depenent del canvi de Director i equip de Redacció, canviarà de format, de capçalera i d'impressió parcial a color –verd, taronja, blanc, roig...-. Va editar l'Ajuntament d'Alcanar. El primer número va sortir a l'abril de 1977, prèviament s'havien publicat dos números (febrer i març) a mode de presentació. A més, contenia setze pàgines. En l'actualitat segueix publicant-se amb la qual cosa podem afirmar que la revista *Alcanar* és el mitjà de premsa escrita de més durada en la història de la població. Aquesta cèlebre revista incorporava una editorial, comentaris d'actualitat, plens de l'ajuntament, tasques agrícoles, noticiaris gràfics, religiosos, culturals, esports i cartes al director.

A l'estiu de l'any 1979, en un altre context comunicatiu es va incorporar un nou mitjà de comunicació a la comarca del Montsià, en aquest cas no era escrit, sinó que era de caràcter radiofònic. Va ser una nova forma de comunicar i d'informar que passava a la població en concret i també a la resta del territori. Va ser a la capital del Montsià on es va estrenar *Amposta Ràdio* com a nou mitjà radiofònic municipal. Poc a poc la premsa tenia més protagonisme gràcies a nous mitjans que anaven apareixent. En l'actualitat, *Amposta Ràdio* continua emetent-se pel 87.8 de la FM.

Als anys 80, la premsa comarcal seguia progressant i s'anava expandint pel territori. El model pròpiament català de periodisme popular ressorgit després de la mort de Franco s'havia renovat com una fórmula realment factible per al futur i ja havia constituït una pauta clara i evident de la normalització del català com a llengua de comunicació. També el desenvolupament d'altres mitjans a nivell local ja començava a tenir una forta incidència més que destacada.

Coincidint amb l'any 1980, a la població planera de Santa Bàrbara va aparèixer el *Full Municipal* que era un informatiu local de la població. Aquesta primera etapa va anar de l'any 1980 al 1996. En concret, del primer número fins al tretze. En aquest informatiu hi figuraven ordenances de l'ajuntament, hi havia extractes dels acords del ple de l'ajuntament, es parlava sobre el padró municipal d'habitants, de la responsabilitat cívica -una llei-, d'activitats realitzades per les diferents associacions de la població, d'informacions diverses, d'acords de l'ajuntament, d'esports, de política, de contribució,

de meteorologia, entre d'altres assumptes. Cada número solia tenir quatre pàgines i va editar l'Ajuntament de Santa Bàrbara.

L'any 1980 va tornar per segona època el *Noticiero Ulldeconense*. Es tractava d'una revista de caire lliure i independent feta a la població d'Ulldecona. Només es disposen números de l'any 1980 al 1999.

Sense canviar d'any (1980) però sí variant l'escenari, a La Sénia es troba el Butlletí d'informació local *Lo Senienc*. Tracta sobre temes locals. Disposa fins a l'actualitat de quatre cents números. L'edita l'Ajuntament de la Sénia. La directora n'és la Maria Pilar Ballester Ferreres impulsora de la revista i membre de la conselleria de cultura de la Sénia. També és professora i el sotsdirector Joan Moisès Reverté, professor de Biologia i Geografia. Si un butlletí aguanta, a vegades és gràcies al treball que fan els diferents col·laboradors i el mateix consell de redacció. A més, hi ha entitats de la població que donen suport i ajuda a la revista. Aquesta revista es basava en explicar temes d'interès local. Per exemple, hi ha alguna acta de plens, opinió, cultura, esports, entrevistes i altres preocupacions que tenia la població com a queixa o suggeriment. És tracta d'un butlletí on hi ha moltes fotografies i abunda el text.

Seguint l'època dels 80, a la població de la Galera va néixer *La Veu del Pla*. No se saben quants números van sortir, però el que sí és cert és que s'han trobat números de la dècada dels 80 i d'altres de l'any 1990. En aquesta etapa existia una editorial, l'Ajuntament informa, una carta de l'alcalde, informació, opinió, entitats, joves i antena parroquial. Després, a l'anomenada segona època es tenen totes les publicacions referents a la revista des de l'any 2003 fins al 2008 en un llibre. A partir d'aquí, aquesta revista, *La Veu del Pla*, contenia setze pàgines i es debatia sobre entrevistes, vida local, habitatge, eines de l'ofici de ferrer, conèixer el poble, la veu dels joves galerencs, joventut, cultura, literatura, passatemps, història local, entitats, medi ambient, esports, opinió, balanç de fires i àlbums de fotos. Tal com van avançant els números, es donava un color diferent a la pàgina del sumari, posant ja al setè número, tercer trimestre del 2005 d'aquesta segona època els telèfons d'interès i e-mails. Tal com es visualitza als diferents escrits, eren informacions referents a interessos exclusius de la població de la Galera. No existien notícies de la comarca en aquesta revista, només informacions que passaven i que podien interessar íntegrament als galerencs i galerenques. Per tant, va ser la revista informativa de la Galera. Va editar l'Associació Cultural lo Cadub (la Galera). El consell de redacció eren estudiants i associacions com l'AMPA, l'Associació de Dones, el CEIP Sant Llorenç, entre d'altres. Pel que fa a la nota de l'editor, els

responsables dels articles signats són els seus actors, l'editor declina qualsevol responsabilitat. Per ser acceptats per a la publicació, al peu de cada article ha de constar el nom, els cognoms i el DNI de l'autor/a. D'altra banda, era una publicació trimestral gratuïta que s'editava amb la col·laboració de l'Ajuntament de la Galera, de la Diputació de Tarragona i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Ara ja no es publica però va ser una revista potent en l'àmbit del municipi.

Cal afegir a la població de la Galera que a dia d'avui encara s'està utilitzant el *Bando*. És un comunicat oficial publicat per una autoritat, en aquest cas, l'alcalde o el cap de premsa de l'Ajuntament, en el qual consten ordres, indicacions o consells perquè siguin coneguts per la població.

L'any 1981 a Sant Jaume d'Enveja va néixer *Delta: La Veu del Poble*. Tracta sobre fets de l'ajuntament. Està format per dotze pàgines i tal com van passant els anys, es veu aquesta evolució, la forma d'ordenar la informació i la presència de més participants i càrrecs a una revista local. També es veu l'augment progressiu de les pàgines de la revista i la millora de l'escriptura. Fins a l'actualitat disposa de cent vint-i-cinc números. Aquesta revista també va ser gratuïta com totes les que han existit a la població de Sant Jaume d'Enveja. El Consell de Redacció és el Patronat Municipal de Cultura. Al juliol de 2014 la directora va passar a ser la Bibiana Porres Carranza, primera secretària del PSC de Sant Jaume d'Enveja i regidora de Promoció Econòmica, Comunicació i Sostenibilitat. Continua editant la pròpia ajuntament de Sant Jaume d'Enveja. Aquesta revista conté una editorial, l'ajuntament informa, entrevistes, educació, parc natural, col·laboracions, esports i reculls de premsa.

A Masdenverge l'any 1982 es va començar a publicar el *Butlletí d'Informació de Masdenverge*. L'associació de veïns va ser la impulsora de la revista tot i que la va patrocinar l'Ajuntament. Era un butlletí d'informació local, editada amb la col·laboració de la Diputació Provincial i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. El format de les pàgines eren de dues o tres columnes per pàgina en un total de deu pàgines que contenia el butlletí. Tractava sobre noticiaris, passatemps, entrevistes, fauna local, gent i fets, efemèrides, raonaments, editorials, reculls, opinions, les nostres coses, estatuts i notícies econòmiques. Tal com va comentar el regidor de Cultura, Estanis Tomàs Albesa a la editorial de l'any 1986: "a través dels reculls, de les recerques històriques, de la lliure expressió, dels comentaris envers temes d'actualitat, hem anat redescobrint les nostre arrels i forjant un veritable testimoni històric per a la prosperitat. Perquè fer història és riure, és plorar, és conèixer els fets, les costums d'un lloc, és el viure diari d'un poble. La gent que ha escrit el butlletí ha deixat constància

damunt del paper de les inquietuds, dels sentiments, de les preocupacions, de les alegries que donen vida a la gent de Masdenverge”. L’últim número observat és el quaranta quatre de l’any 1992 tot i que aquesta primera època va finalitzar l’any 1996. El director va ser J. Jesús Tomàs, fundador de la revista local. Per a que pogués sortir al carrer va caldre l’ajuda de l’Ajuntament, l’Escola Pública i l’Associació de Joves. Va editar l’associació de veïns Sant Pau. L’any 1994, el director va ser Joaquim Tomàs – agricultor, tot i que sempre li ha agradat escriure-. Seguia la mateixa tònica i línia de transmetre les diferents informacions que els números publicats anteriorment sense canvis.

L’any 1982 a Ulldecona va sortir el *C.C.R: butlletí d’ús intern/Centre Cultural i Recreatiu d’Ulldecona*. Era un butlletí informatiu, en el qual s’explicaven totes les activitats que es feien. Abans, el *Centre Cultural Recreatiu* va ser fundat l’any 1947 però no es va publicar un butlletí d’ús intern fins l’any 1982. Disposen de més de cent quaranta cinc números. Pel tema de pàgines, al primer número hi van haver vuit pàgines i, per exemple, al divuitè número, ja n’hi havia dotze (maig-juny de 1985). El primer número està datat de l’any 1982. El butlletí avisava que l’exclusiva responsabilitat del text publicat ve identificat per la seva firma. El Centre Cultural i Recreatiu ha editat de forma trimestral, però ho van canviar pensant en una millor participació per fer una revista i va passar a fer-se bimensual. Estava editat amb la col·laboració de la Diputació de Tarragona. L’últim número el van publicar l’any 1994.

L’any 1983, Masdenverge va créixer de forma comunicativa per la informació més directa que es podia donar gràcies al naixement de *Ràdio Joventut* que va començar l’últim trimestre de l’any 1983 gràcies a la iniciativa d’un grup de joves, que des del primer moment, van portar a terme una tasca molt difícil, fer ràdio. És una emissora que s’ha fet gran gràcies a l’empenta i les ganes de la joventut que no ha parat de mostrar el seu interès per la ràdio des dels seus inicis.

Succint aquestes novetats, publicacions i una època de canvis, amb un creixement econòmic, social i un país que es transformava, el 16 de juliol de 1984 va ser fundada *Ràdio Ràpita*, l’emissora municipal de Sant Carles de la Ràpita. Va venir com a proposta de la Regidoria de Cultura un grup de gent procedent de l’antiga emissora “Radio Juventud San Carlos” i d’altra gent desinteressada en aquest mitjà de comunicació i de cultura, on van acordar duu endavant la idea de crear una nova emissora amb el nom de *Ràdio Ràpita* i que estaria instal·lada a l’edifici de la Casa de la Vila. Amb tot, Sant Carles de la Ràpita s’afegia a tots aquells municipis que havien creat

una emissora municipal fent-se ressò de la corrent que després desembocaria en l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya). Està situada a l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, s'emet al 107.9 FM i té una audiència de més de 5.000 persones diàries.

L'any 1987 a la capital –Amposta- hi ha constància que va estar a disposició la revista *El Migjorn*. He llegit els números del dia 26 de setembre de 1985 i 25 de setembre de 1986 com a segona època. Estava compostat per dotze pàgines. Parlava de la informació d'actualitat de molts pobles (Aldea, Ulledeona, Alcanar, la Ràpita). Hi tractava d'esports, de successos, d'agricultura, curiositats i de notícies.

L'any 1987 a Ulledeona trobem *La Veu*. Només es conserva un número (el setze). La resta de publicacions compreses entre els anys 1987 i 1989 estan disponibles a la Biblioteca Pública de Tarragona.

El mateix any, però canviant de població, al Mas de Barberans a tocar dels Ports, va néixer la revista *Favarium*. Era un butlletí d'informació municipal. La primera època va comprendre els anys 1987 fins el 1996. Afirmava el mateix butlletí que aquest nom el van nomenar perquè es trobà escrit per designar el nom del poble. Van triar aquest nom per un intent de fer reviure aquelles arrels. D'altra banda va ser un butlletí gratuït. Va editar l'Ajuntament de Mas de Barberans. Hi havia un sumari on sortia una editorial i se solia parlar sobre informació municipal, salut, informació esportiva, poesies, passatemps i còmics, societat de caçadors, entre d'altres notícies.

Als anys 90 la premsa local i comarcal ja era, en molts llocs, una realitat consolidada, moderna i plenament homologable. A Ulledeona va sorgir la segona època de *Ulledeona Informatiu Ajuntament* que va durar fins l'any 2003. De la segona part no sé sap res o almenys no s'han trobat els números segons fonts bibliotecàries.

L'any 1995 fins al 1997 a Ulledeona va existir *Ebrexpres*. Es troben escassos números i, després, l'any 1997 va ser continuada per una altra revista de nom *Ebre exprés*.

Durant el transcurs d'aquell mateix any -1995- a Santa Bàrbara va néixer la *Plana Ràdio*, emissora municipal corresponent a Santa Bàrbara i que va entrar en emissió l'any 1995. Van procurar fer arribar la ràdio de proximitat autèntica a aquests habitants locals. No tenen altra pretensió que la de, modestament i gràcies a les noves tecnologies, fer arribar el treball dinamitzador, lúdic, informatiu, de companyia i també

allí on hi hagi una connexió a Internet i algú interessat en saber que passa a les Terres de l'Ebre. Coincidint amb els 20 anys de la ràdio municipal, aquest 2015 es farà una commemoració especial.

L'any 1996 va tornar a sorgir per segona època, la revista *Favarium*. Va durar fins l'any 2008 i era una publicació independent d'informació local i comarcal del Mas de Barberans. Va editar l'Associació Cultural "Lo Llisco" (Mas de Barberans) i també tenia la col·laboració de l'Ajuntament, de la Diputació de Tarragona, de la Generalitat de Catalunya i del Departament de Cultura. Amb tot, començava una nova etapa demanant la col·laboració i ajuda de la gent del poble. Tal com es pot observar, segueix la mateixa temàtica que l'anterior, però veient una evolució en l'apartat fotogràfic, de text i de pàgines.

L'any 1997 a Alcanar va començar a emetre *Alcanar Ràdio* -emissora municipal d'Alcanar-. Emet des del mes de maig de 1997 a través del 107.5 de la FM. La programació pròpia té com a objectiu prioritari la informació local, el tractament i la difusió de temes relacionats amb el municipi.

A Santa Bàrbara seguint amb el mateix any -1997- va sorgir la segona època de nom *Revista Santa Bàrbara*. S'apreciava un canvi de color en l'evolució dels anys. El format d'escriure i de pàgines ja eren diferents. Contenia trenta dos pàgines, posant les actes de l'ajuntament al centre de la revista i amb un color diferent a la resta de la revista. Hi havia seccions variades i per a tots els gustos. Tal com deia la coordinadora Montse Tena, "el nostre és un poble jove, però que compta amb molta gent planera per omplir un munt de fitxes que aniran acompanyades de les seues corresponents tapes per poder-les conservar en bon estat", exposat a la revista de l'any 1999 a l'editorial. Els alumnes de l'Institut de Santa Bàrbara (Institut Les Planes) poden opinar a la revista i els exercicis que realitzen en l'àmbit d'estudi. Va ser un punt positiu per a la revista. A més, tractava sobre la comissió de govern, premis, moviment demogràfic, qüestió social, el dia a dia, la veu de la parròquia, sense fronteres, col·laboracions, ciència i tècnica. Al final de la revista apareix un gràfic humorístic.

L'any 1998 va tornar a sorgir per segona època, el *Pou* a Masdenverge. Va ser una publicació trimestral que es va editar amb la col·laboració de la Diputació Provincial, del Departament de Cultura de la Generalitat i de l'Ajuntament de Masdenverge. La directora va ser Roser Royo i Tomàs -periodista- i tal com deia el consell de redacció a l'editorial "pensem que amb el butlletí intentarem pal·liar la situació de desinformació

total que actualment es viu al poble. La gent no coneix la majoria dels acords municipals que es prenen a l'Ajuntament en sessió plenària, no sap les inversions ni les obres que hi ha previstes de cara els propers mesos. D'aquí el valor d'aquest instrument que tenim a les mans". Editava l'associació de veïns.

L'any 2002 va néixer *Crònica d'Alcanar*. Va ser un butlletí d'informació municipal. Estava editat per l'Ajuntament d'Alcanar. El primer número va sortir l'any 2002. Publicats dos números, el darrer a l'agost del mateix any. Així, va ser un butlletí molt breu. Estava constituït per quatre pàgines.

A Ulldecona, l'any 2003 va tornar a publicar-se per tercera i última vegada *Ulldecona Revista d'Informació local*. Va durar fins al desembre de l'any 2011. La directora va ser Núria Ventura –actual alcaldessa del municipi-. Va editar l'Ajuntament d'Ulldecona. Al sumari, trobem l'editorial, turisme, medi ambient, economia, síndic de greuges, salut i benestar, joventut, fires i festes, cultura, col·laboradors, esports i notícies d'última hora. Tal com es veu, l'evolució és ben marcada. Moltes fotografies, paper d'última generació, tot ben ordenat i ja era una revista potent a nivell de la població fins que al desembre del 2011 va desaparèixer per culpa de la crisi econòmica.

La tercera època a Masdenverge va començar l'any 2003 amb el nom de *BIM*. És un butlletí informatiu de Masdenverge i segueix viu en l'actualitat. La publicació és bimensual i s'edita amb la col·laboració de la Diputació Provincial, Departament de Cultura de la Generalitat i de l'Ajuntament de Masdenverge. El director és el professor René Gonel Arasa. Hi ha molts col·laboradors a la revista. Per exemple: l'Ajuntament, Penya Che Bou, el Club Patí, Club de Futbol, AMPA, Fòrum Jove, Albert Ferré, Olivia Roig, entre molts altres. El que més gràcia li fa a la població són les imatges d'antany i el registre civil. Aquest butlletí conté vint-i-quatre pàgines. Tracta sobre les notícies locals, opinió, l'Ajuntament informa, retalls històrics, imatges d'antany, racó cultural, un apartat d'entrevistes, racons literaris, racons escolars, plana esportiva, poemes, temps d'oci, escacs i a l'última pàgina un encreuat. El tipus de pàgina i lletra canvia molt si mirem altres butlletins antics. A més, trobem més associacions que col·laboren amb la revista del poble. També disposa del suport de la Diputació de Tarragona. Hi ha setanta números fins a dia d'avui.

L'any 2004 a la població de La Sénia es va publicar el Butlletí d'informació local "*Lo Senienc*": *Memòria, natura i llengua*. Va ser un butlletí d'informació local anual. Va durar fins l'any 2011 i estava escrit en català. Hi havia onze números publicats. El

primer número especial com a zero va sortir l'agost de 2004 i l'últim va ser datat l'agost de 2014. Es va constituir com a associació vinculada a la recerca i la difusió del patrimoni local. El desig d'estudiar i de posar a l'abast de tothom allò que com a poble es caracteritza. A més, no l'han volgut desvincular de la revista mensual *Lo Senienc*, ja que són complementàries. Aquesta retrata l'actualitat local, el pensament dels col·laboradors i dóna pinzellades sobre la història, els costums, la llengua o el medi ambient. La revista es pot plantejar com un número extra de la revista local, dedicada a estudis més aprofundits sobre el patrimoni cultural i natural del municipi. Per això porta el nom de *Lo Senienc*. El fet d'afegir "*Memòria, natura i llengua*" surt de la reflexió conjunta de tota la gent que ha participat. És una mena de coneixement d'aspectes peculiars sobre la llengua, els costums, les formes de vida, del patrimoni arquitectònic, entre d'altres. I, per suposat, per deixar constància del reconeixement de les persones i deixar-ne testimoni escrit. Per tot el que s'ha pogut observar, és un recull d'estudis de temàtica i tipologia molt variades. Parla sobre recerca jove, racó de memòria, espai de natura, el món de la paraula, algunes vivències i curiositats. Tal com es comenta a la presentació, si no hi hagués a l'abast treballs com el que proposa el Centre d'Estudis Seniencs, la història quedaria coixa, inscrita i limitada a la informació esquemàtica que ens donen les enciclopèdies. Hi havia moltes fotografies en blanc i negre i només es remarquen les de la pàgina central de la meitat de la revista. Van col·laborar la Generalitat de Catalunya, el Departament de Cultura, la Diputació de Tarragona, l'Ajuntament de la Sénia i amb el suport del programa de l'inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC), de la Direcció General de Cultura Popular, associacionisme i acció culturals, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

A Santa Bàrbara l'any 2007 va sorgir el *Santa Bàrbara Magazín* que precedia de l'anterior revista Santa Bàrbara. Segueix la mateixa línia que altres èpoques parlant sobre temes que afecten a la població. Hi trobem la introducció del color de forma clara. A l'editorial parla el director de la revista, Jordi Boronat i Ferré i Jordi Llorens Arasa que va ser (Regidor d'Hisenda, Noves Tecnologies i Promoció Econòmica) de Santa Bàrbara l'any 2008. L'any 2010 la comparteixen Montse Rodríguez Arasa (Regidora de Serveis Socials, Salut i Joventut) i Judit Lleixà Solà (Regidora de Fires i Festes). L'any 2012 l'editorial la fa Àngela Pla (Regidora d'Hisenda i Especial de Comptes).

L'any 2009 va tornar a editar la tercera època i definitiva la revista *Favarium* al Mas de Barberans. En l'actualitat ja no es publica. *Favarium* es convertiria en una publicació

plural. L'opinió de la revista s'expressava a l'editorial. Les opinions manifestades en els diferents articles eren responsabilitat dels autors. El Centre d'Estudis "Lo Llisco" va editar la revista. La publicació tenia el suport de la Diputació de Tarragona. La revista seguia la mateixa dinàmica d'altres èpoques antigues però havia més opinió de la ciutadania i d'esdeveniments. Amb això, més entrevistes i notícies d'interès.

A partir de l'evolució de les publicacions en aquests anys (1974-2014) observem uns canvis remarcables. Per exemple, d'una banda em sorprèn la quantitat d'impremtes que hi havia al territori –comarca-. Ni més ni menys que vuit impremtes. Per un altre costat, hi havia tres impremtes que eren de fora de la comarca. Una és Cevagraf SCCL (Barcelona) el qual imprimia la revista El Cerç (Alcanar) on era una revista de caire polític i del PSC. L'altra impremta és Costa i Borràs (Vinaròs) i Litocolor Lineart SL (Vinaròs) al Baix Maestrat dins la Comunitat Valenciana on van ser els encarregats d'imprimir revistes d'Alcanar i la darrera impremta que era de fora de la comarca era Querol (Campredó-Tortosa). Precisament, aquesta impremta va imprimir la primera revista Favarium (Mas de Barberans) al 1987. A banda de les impremtes com a empreses del sector, es troben tres revistes en la qual imprimien des del mateix col·legi o institut. Va ser el cas del Marjal, la Revista Escolar: Delta i IES Sòl de Riu. Aquí al ser d'àmbit escolar les tres, el que van fer va ser aprofitar el seu institut per imprimir la seva revista. Ara en l'actualitat ja no es fa, però va ser un fet que trencava la tradició d'imprimir les empreses que es dedicaven al sector. En tot cas, com van ser poques les que ho van dur a terme, no va afectar en les altres impremtes que hi havien al territori. Així, durant aquests darrers quaranta anys, cal destacar la impremta Costa i Borràs (Vinaròs), Gràfic-Gràfiques SL (Alcanar) i Jordi Dasoy (Sant Carles de la Ràpita) que són les que han tingut més feina per imprimir la quantitat d'articles, publicacions, revistes i butlletins a la comarca del Montsià. Les altres impremtes que han donat l'oportunitat d'arribar al lector la informació realitzada per persones desinteressades, alguns professionals, col·laboradors, etc. van ser les següents impremtes: a Amposta estaven les impremtes Salvadó, Offset Gràfiques Lletí, Talarn i Iniciatives i Impressions Digitals SL (Digital Image). A la població de La Sénia va imprimir Printec La Sénia SL. A la ciutat de Tortosa (Baix Ebre) la impremta Querol que cada vegada té més prestigi i, actualment, porta la digitalització de la revista municipal de Santa Bàrbara. L'altra impremta que havia a Tortosa era la Cooperativa Gràfica Dertosenense. En darrer lloc a la població d'Uldecona hi havia Gràfiques Montsià SL i Serra Indústria Gràfic SL. D'altres impremtes que van ajudar a fer més gran les diferents publicacions que van sorgir a la comarca del qual es desconeix el poble van ser: Litosplai SA, Victor Taller Gràfic i impremta Farnós-Loscos.

Si observem les impremtes dels últims quaranta anys, podem afirmar que les revistes i publicacions no acostumaven a canviar d'impremta. El supòsit que en trec és perquè ho feien a un preu raonable i no havien queixes d'impremta. L'Ajuntament com també subvencionava la majoria de revistes en forma d'ajudes era una font més per seguir confiant amb la impremta que normalment realitzava la impressió. En l'actualitat són molt poques les que segueixen en vida i d'altres importants que segueixen són la impremta Querol a Campredó (Tortosa) i la impremta Jordi Dassoy (Sant Carles de la Ràpita).

Logotip impremta Querol (Campredó).

Les instal·lacions al seu inici (principis s. XX) i de l'actualitat (2014).

Imatges extretes de la pàgina web Impremta Querol SL

<http://www.querolgrup.com>

5.7.2 Publicacions de caire polític

A la comarca del Montsià es troba una gran quantitat de publicacions que tracten sobre política. En aquest cas, es pot dir que la ideologia i el fet de publicar articles i revistes de partits polítics, funcionava bastant bé on hi havia un interès afegit i això que parlo d'una comarca petita. Tot plegat, la informació i la propaganda política era una realitat en el fet de guanyar vots per a un partit determinat, per veure les confrontacions que hi

havia entre el partit que governava i el de l'oposició i, per últim, per saber que passava a la població en concret –saber la gestió que hi feia l'equip de govern-. Per això, només calia llegir la revista i butlletí en qüestió de la resta de partits per a la pertinent informació.

L'any 1977 a la població d'Ulldecona va sortir publicat el *Maestrazgo*. El seu subtítol deia: "sale cuando quiere y dice la verdad". D'aquesta revista només es tenen dades dels primers anys de vida. La resta de números, és a dir, del 1990 fins a l'any 2000 estan a la Biblioteca Pública de Tarragona i a la Biblioteca de Catalunya. És l'única publicació pel que fa a butlletins polítics que estava escrit en castellà. El que es parlava era sobre els partits en general i com actuaven per defensar els seus interessos als seus respectius pobles. Va editar la Hermandad Nacional del Maestrazgo.

Desplaçant-nos 8km més cap al sud, l'any 1982 a la població d'Alcanar es va publicar un butlletí anomenat *Aixumara*. Els encarregats de treure a la llum aquest butlletí van ser els Joves Socialistes de la mateixa població. Té el mèrit d'haver estat la primera publicació editada per una organització política que va veure la llum a Alcanar després del franquisme. Del primer número se'n va fer una segona edició, ja que la primera no va arribar a sortir al carrer. L'anècdota del cas va ser perquè van ser sostrets del cotxe tots els exemplars en què des de Barcelona tenien que viatjar a Alcanar. Un lladre va agafar tot el que va trobar a l'interior del vehicle, inclòs el fardell d'aixumares. Va editar l'Agrupació Local d'Alcanar de la Joventut Socialista de Catalunya i només van ser publicats dos números, el primer al juny i el darrer al novembre de 1982.

Dos anys després, el 1984 es va publicar a la mateixa contrada la *Marraixa*. Va ser un òrgan d'expressió del Comitè Local del PSUC. Era un partit polític comunista. En una segona època, l'any 2003 primerament i al 2009 seguidament, tornarà a aparèixer la *Marraixa*, en aquesta ocasió, però, ben canviada. És a dir, nova capçalera, nou format, i, fins i tot, es va notar en un canvi del seu contingut, per les seves explicacions ara com a òrgan d'expressió d'Iniciativa per Catalunya-Verds d'Alcanar i Unió Canareva. Va editar el Comitè Local d'Alcanar del Partit Socialista Unificat de Catalunya –PSUC-. El primer número va sortir publicat el desembre de 1984, el darrer al març de 1987. Només es varen publicar tres números.

L'any 1987 a Sant Carles de la Ràpita –a partir d'ara: La Ràpita- es va publicar un butlletí informatiu verd anomenat *Alfacs Viu*. El primer número el trobem a l'agost de l'any 1987 i el següent va sortir l'hivern de l'any 1988. Només es van publicar dos números, és a dir, un cada any.

A la mateixa població marinera, l'any 1987 va sorgir *Ull al marbre*. El número zero el trobem datat al desembre de l'any 1987. El següent número al gener-febrer de l'any 1988 i l'altre número, marcat com a segon, a l'abril-maig de l'any 1988. Va ser una publicació d'Iniciativa per Catalunya.

Una altra publicació que va sorgir a Uldecona l'any 1987 va ser *Lo Full*. Tractava sobre el partit d'Esquerra Republicana de Catalunya tant de la mateixa població d'Uldecona com del que passava a Catalunya seguint aquest ideal d'esquerres i d'independentistes.

Un any després (1988) a Alcanar es va publicar un butlletí òrgan d'expressió de l'Agrupació d'Esquerra Republicana de Catalunya d'Alcanar anomenat *Les Canyes*. En aquest òrgan, en el decurs dels anys ha variat el seu format, capçalera i impressió a color. Edita l'Agrupació Local d'Esquerra Republicana de Catalunya d'Alcanar. El primer número va sortir a l'abril de l'any 1988 i al juny de l'any 2000 va aparèixer el primer número de la segona època. En l'actualitat, segueix publicant-se i el número de pàgines varia segons el número publicat.

Entrant a la dècada dels 90, l'any 1990 a la mateixa població 'canareva' (Alcanar) va sorgir *El Diariet*. Va ser un òrgan d'expressió de l'Agrupació de Joves "Les Cases del Mar". Amb el pas del temps, també canviarà el disseny de la portada i la capçalera en diverses ocasions. Va editar l'Agrupació de Joves "Les Cases del Mar". El número zero va sortir publicat a finals del 1990 i el darrer va ser l'any 2006. Es van publicar ni més ni menys que seixanta sis números.

Durant el mateix any (1990) a La Ràpita va sorgir un butlletí el qual era la veu de tots els rapitencs socialistes, amb vocació de continuïtat, una mica de to humorístic i corrosiu propi de la terra de nom *La Espineta*. Es disposen fins a set números. El primer número va publicar-se l'any 1990 i el definitiu número set va sortir al desembre de l'any 1992. En aquest any es va deixar de publicar i, per tant, es va deixar d'informar. En aquesta publicació tractaven les mocions del grup municipal, notes de redacció, entre d'altres. Com a contingut trobem temes com: la pujada d'impostos, entrevistes, propostes i preguntes que es feien.

Tornant cap a la població d'Alcanar, l'any 1995 va néixer *L'Espurna*. Va ser un òrgan d'expressió de la Comissió Política Local d'Iniciativa per Alcanar. El primer número va sortir l'any 1995. A l'abril de 2004 va sortir el primer número d'una altra edició (2a època) de *l'Espurna*, en aquesta ocasió, com a òrgan d'expressió de l'Agrupació local d'Acord per Alcanar i amb un nou format i a color. Va editar el Comitè Local d'Alcanar d'Iniciativa per Catalunya. El darrer número, el setè d'aquesta segona època va sortir a l'octubre de 2006. El cinquè número va ser imprès en un full a dos cares de format i a destacar que el número de pàgines va ser diferent en cada número.

Un any després (1996) a la població marinera de La Ràpita va aparèixer l'informatiu local *Agredolç* (ERC). El primer número va sortir el 17 de juny de l'any 1996. Era un setmanari de vuit pàgines en el qual trobem una primera pàgina amb l'editorial, perfils, opinions, informació municipal, entrevistes, tema d'interès, cartes al director i, per últim, cultura i oci. A la portada el seu eslògan era: "Apunta't al nostre projecte". Aquesta revista volia materialitzar una mena de pont de comunicació entre el grup polític local ERC i els rapitencs i rapitenques que simpatitzen amb aquesta tasca. Simplement, per expressar les inquietuds i les necessitats del poble. L'objectiu principal d'aquesta revista era agafar tots aquells elements per fer una revista informativa, amena i comunicativa.

A Ulldecona, l'any 1996 es va publicar *La Rosa d'Ulldecona i barris*. És un butlletí informatiu del PSC d'Ulldecona. Ara mateix continua en funcionament però és irregular ja que tal com va comentar la directora de la Biblioteca Popular d'Ulldecona, Francesca Ferré: "en vuit anys, per exemple, tan sols han sortit dos números". Els títols del butlletí juguen amb el color roig dels socialistes. Conté reflexions, pressupostos, abús de l'autoritat, racisme, xenofòbia, aprovació per punts, entre d'altres com ara activitats i resums d'intervenció. Va editar el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) -Agrupació d'Ulldecona. El que més decorat està és la portada que sempre canvia de fotografia i juguen amb la rosa. Les fotografies fan que el text no sigui tant pesat.

Si ens endinsem cap a l'any 2000, trobem a Alcanar l'aparició de *El Cerç* -un vent sec i penetrant-. Va ser una revista-butlletí informatiu del PSC d'Alcanar. A partir del maig de 2014, l'Agrupació local del Partit dels Socialistes de Catalunya edita un nou butlletí informatiu, *Lo Mirador*. Aquest darrer, el primer número va sortir al maig de 2014. És de quatre pàgines. Va editar l'Agrupació local del Partit dels Socialistes de Catalunya - PSC-. Pel que fa al primer número de *El Cerç* va sortir a l'octubre de l'any 2000, l'últim al març del 2003. Es van arribar a publicar deu números. A partir de l'any 2006,

l'edició de *El Cerç* tindrà uns altres formats més senzills com la desaparició de la numeració i, en algunes comptades ocasions, fins i tot, la seva capçalera tradicional per passar a ser un simple full informatiu.

Durant el mateix any (2000) es va publicar un nou butlletí de l'Agrupació de les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya d'Alcanar de nom *4 punys 4 barres*. Va editar l'Agrupació de les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya d'Alcanar. El primer número va sortir al novembre de l'any 2002. Només van ser publicats dos números, el darrer al desembre del mateix any.

Seguint a la mateixa població d'Alcanar, l'any 2004 va néixer un òrgan d'expressió del Partit Popular d'Alcanar anomenat *A que m'entens*. Prèviament, al juny del 2001, va sortir un butlletí informatiu del Partit Popular d'Alcanar sense cap títol a la capçalera ni cap numeració. Al 2005 i 2010 surten publicats fulls informatius sense capçalera ni datació. Va editar el Partit Popular d'Alcanar. El primer i únic número va sortir al 2004.

L'any 2005 seguint a la localitat agrícola canareva va publicar-se *Parlem-ne*. Va ser un full informatiu del Grup Municipal de Convergència i Unió d'Alcanar. A partir del novembre de 2011, aquest Grup Municipal edita un nou butlletí informatiu, anomenat *Pel forat del pany*. Els darrers números publicats –el tercer i el quart– consten d'un full imprès a dues cares. Edita el Grup Municipal de Convergència i Unió d'Alcanar. El número zero va sortir al novembre de 2011. En l'actualitat segueix publicant-se. En el cas de *Parlem-ne* el primer número va sortir l'agost de 2005. Només van ser publicats dos números, el darrer, al maig de 2006.

L'última publicació de caire polític a la comarca del Montsià està datat de l'any 2011 a la Ràpita on va aparèixer *La Gavina* (PP). Era un butlletí que tenia quatre pàgines, on explicava les deficiències de la població i, en certa part, es queixava del govern municipal per les seves deixadeses i de la mala gestió cap als ciutadans de la Ràpita. Es complementa amb fotografies sobre els assumptes que s'estaven fent malament dins al terme rapitenc. També parla sobre la campanya electoral, de com estaven governant, entre d'altres assumptes. En síntesi, eren queixes del partit de l'oposició per conquerir vots. Fins i tot, hi ha constància d'alguns números però el 2012 es va deixar de publicar.

5.7.3 Publicacions en l'àmbit escolar

Realitzant aquest projecte m'he adonat que hi ha algunes publicacions que s'han realitzat en un àmbit diferent a l'habitual. El fet de publicar-se butlletins i revistes referent a centres escolars demostra l'actitud dels professors per fer aprendre als seus estudiants i saber, per altra banda, que fan al centre i quines activitats disposa l'Institut en concret.

A Sant Jaume d'Enveja, al gener de l'any 1979 va aparèixer una revista del primer número de la segona època anomenat *Delta: Revista Escolar*. Estava redactat en castellà. Només es disposen dels primers quatre números que, al mateix temps, ho coordinava el Claustre de Professors. Van col·laborar els professors Juan Colomé, Antonio Monllao, Francisco Cherta, Quino Forner, Sergio Navarro, José Queral i alumnes de vuitè. La redacció la feia el Col·legi Nacional de Sant Jaume. Tot i que l'editorial estava redactada en castellà, hi havia un article enmig de la revista escrita en català tot i que la resta de contingut estava escrit en castellà.

Aquesta revista escolar es va caracteritzar per explicar històries sobre els estudiants de la població de Sant Jaume d'Enveja. Per això, hi ha entrevistes i espais destinats a gràfics humorístics. Aquesta era una revista mensual. A més, era gratuïta. Contenia vuit pàgines però l'important era que només s'utilitzava la pàgina important, és a dir, la part de la dreta. L'esquerra es mantenia en blanc. El pitjor de tot és que tan sols va durar un any.

L'any 1981 a la població d'Alcanar es va publicar *El Xerraire*. Va ser una revista escolar confeccionada pels alumnes i professors del CEIP Joan Baptista Serra. A partir del número disset (desembre de 1988) es va imprimir amb portada i contraportada de cartolines i amb nova capçalera. Amb motiu del desè aniversari de la revista va ser editat un número (vint-i-quatre) extraordinari d'*El Xerraire*. Va editar CEIP Joan Baptista Serra. El número zero va sortir a l'abril de 1981. Per últim va durar fins l'any 1995.

L'any 1982 i sense moure'ns de la població d'Alcanar es va publicar *El Marjal*. Va ser una revista escolar del Col·legi Públic "Marjal", de les Cases d'Alcanar. El primer número estava compost per deu pàgines i el segon de setze pàgines.

Seguint a la població canareva –Alcanar-, l'any 1995 va sorgir *Apa Sòl de Riu* notícies. Va ser un òrgan d'expressió de l'A.P.A de l'IES "Sòl de Riu" dirigit als pares i mares dels

alumnes de l'IES. Aquest mitjà de comunicació era editat i repartit a tots els alumnes. De la primera època foren publicats fins a quatre números. A partir del curs 1998-1999, s'editava amb nova capçalera, però sense numerar, només figurant el mes i l'any de l'edició. El darrer número que va sortir publicat i del qual hi ha constància, fou al desembre de 2002. Varen publicar-se fins a vuit números. Va editar la Junta Directiva de l'A.P.A de l'IES Sòl de Riu.

La darrera publicació escolar, de la qual hi ha notícies també va ser a la població d'Alcanar. Va ser l'any 1998 on trobem *La Revista*. És una publicació escolar de l'IES "Sòl de Riu" d'Alcanar que va néixer amb la voluntat d'esdevenir un vincle d'unió entre l'escola i les famílies, entre el Centre i l'exterior. No només era una revista que parlava sobre el centre sinó també d'activitats referents a la població. Un treball editorial que, amb esforç i il·lusió d'alumnes i professors, s'ha convertit en una magnífica eina d'informació per a la comunitat educativa d'Alcanar. Va editar IES Sòl de Riu. El número zero va sortir al juny de l'any 1998 i en l'actualitat encara es segueix publicant.

5.7.4 Publicacions d'entitats culturals

A la comarca del Montsià una part de premsa local està destinada a les diverses i variades associacions i entitats culturals dels diferents municipis que hi ha al territori. No obstant, no sorprèn trobar moltes associacions i entitats culturals, si més no, que mantenen tota la informació que han de donar i traslladar a tot el conjunt del poble i saber que fa cada associació en particular. També serveix com una ajuda a aquestes associacions perquè llavors els diferents familiars donen un cop de mà i una ajuda o empenta per estar sempre ben informats del que es fa al poble. Francesca Ferré – directora de la biblioteca d'Ulldecona- va explicar que "*sense les entitats no es podria fer res: ni editar, ni saber una informació concreta d'un determinat temps que va passar al municipi, ni treure una decent publicació, entre d'altres motius i raons*"²².

L'any 1987 a la població d'Ulldecona va aparèixer *Banda de Música d'Ulldecona* que recull les activitats del grup municipal. És una revista que encara en l'actualitat segueix viva.

Un any després, l'any 1988 a la població d'Alcanar va sorgir *Lo Rafal*. És una revista informativa i de divulgació del capital social d'Alcanar. L'any 2008, amb motiu dels vint

²² Annex: entrevistes, pàg. 17.

anys de la revista, s'edità un número especial i doble (noranta nou i cent) amb la portada dissenyada per l'artista i dissenyadora canareva Pepa Reverter. La publicació és venuda als subscriptors i públic en general. El número zero va sortir a l'octubre de l'any 1988 com a primera època número zero i encara a dia d'avui se segueixen publicant números. Malgrat tot, l'any 2006 s'encetà una nova etapa de *Lo Rafal* editat íntegrament a color amb una nova capçalera. L'últim número està datat del dia 25 de setembre-octubre de l'any 1993. Contenia vuit pàgines tot i que en l'actualitat n'hi ha de trenta dos pàgines. Al sumari va tot el que tracten a la publicació com, per exemple, pla d'urbanisme, mites 'canareus', entre d'altres. Aquesta revista tracta també sobre crònica municipal, entrevistes, dossier, dones, personatges, informacions, xafarderies, rumors, endevinalles, urbanisme... A més, compta amb el suport de la Generalitat de Catalunya i de la Diputació de Tarragona.

A Ulldesona l'any 1989 es va publicar *Barull: Penya Barcelonista d'Ulldesona*. Al setembre (1989) va sortir la primera publicació després del setè aniversari de la Penya Barcelonista local. El naixement d'aquest butlletí va ser per dos motius: el primer, que els socis estiguessin més informats sobre la penya i el Barça i, el segon, que coneguessin històries del poble, per l'ajut i col·laboració dels socis de l'entitat. Va editar la Penya Barcelonista d'Ulldesona. Fins i tot, ens explica com va sortir el nom de Barull. La història del nom d'aquesta publicació, ve de dues paraules que van significar molt per a la Penya Barcelonista d'Ulldesona. Primer, BARÇA, els colors que llueixen i l'escut pel que lluiten. La segona paraula ULLDESONA, el poble que defensen. Agafant les tres primeres lletres de BAR i tres primeres de ULL, es va formar aquest nom. Tracta sobre la història culé d'Ulldesona, les bases del concurs de dibuix i redacció. Presenten a la pubilla de l'entitat, les activitats de la penya durant l'any, recull fotogràfic, entre d'altres. Totes aquestes notícies d'interès per als culés i socis de la penya estan explicades en dotze pàgines. La darrera publicació de *Barull* va ser l'any 2006.

A la dècada dels 90, a Alcanar hi trobem *Alfinum* (Alcanar Filatèlic i Numismàtic). Va ser un butlletí dedicat al món de la filatèlia, la numismàtica i el col·leccionisme, en general. Va editar la Societat Filatèlica i Numismàtica Alcanar –SOFINAL-. El primer número va sortir al març de 1990, el darrer a l'octubre del 2000. És van arribar a publicar fins a vint-i-vuit números.

A Sant Carles de la Ràpita, l'any 1992 va donar-se a conèixer la revista *Tresmall*. Va durar tres anys. Tractava sobre la pesca a la Ràpita i la seva incidència, escriptura, premis, guia de cultura, cria del llagostí, actualitat, sobre lletres, enraonar...

Un any més tard (1993), a la població d'Uldecona es va publicar *Raïls*. És un butlletí del Centre d'Estudis d'Uldecona i encara continua actiu. Edita el Centre d'Estudis d'Uldecona. Tal com diu a la publicació número tres de *Raïls*, Josep Fontana a la editorial “estem en un temps de plena florida de la història local per la quantitat i la qualitat de les seves publicacions. El CEU com a membre associat i *Raïls* pretenen no desdir d'aquesta afirmació. Un dels nostres objectius ha segut contactar amb els joves. Una crida personalitzada als joves de l'Institut”. Com a fet cultural es destaca les representacions de la nova Passió d'Uldecona, en aquest procés de normalització lingüística i que tan bona acollida té entre el públic de les comarques de Tarragona i nord del País Valencià. Tot és gràcies al suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i de l'Ajuntament. Contenia noranta quatre pàgines. Tracta sobre temes culturals de la comarca i de la població d'Uldecona com les oliveres, el ferrocarril, el projecte del Museu Cultural, temps i espai, poesies, la família i el poble, l'empremta neoclàssica, imatges d'un espai, d'un temps i d'una gent, recordant a autors importants.

L'any 1993 sense moure'ns d'Uldecona va sorgir el *Centre Excursionista Uldecona*. Va ser un butlletí informatiu. Hi ha constància fins al número cinquanta nou.

Un any més tard a la mateixa contrada va ser el torn del *Centre Cultural i Recreatiu Uldecona*. És un butlletí d'ús intern. La primera època va comprendre des de l'any 1982 al 1994 i la segona etapa del Centre Cultural Recreatiu va començar l'any 1994 fins a l'actualitat.

Seguint amb el mateix any -1994- i a la mateixa localitat –Uldecona-, va néixer *El Montsià* que venia a ser com el Consell Comarcal del Montsià. L'any 1994 va publicar-se un número preliminar i llavors es té constància d'un número l'any 2002 i un altre l'any 2003 i 2004.

Dintre d'aquest any -1994- encara hi va haver una altra publicació una mica més cap al sud. A Alcanar es va publicar una revista òrgan d'expressió de la Sociedad Española de Filatelia Polar, confeccionada i editada a Alcanar amb la voluntat de contribuir a una major difusió de la filatèlia polar anomenada *Correo Polar*. A partir del número vint-i-set (juliol-desembre 2007) va passar a publicar-se amb una nova capçalera, a color i encara segueix viva en l'actualitat. Va editar La Sociedad Española de Filatelia Polar.

L'any 1996 va sortir publicat l'Institut d'Estudis Rapitencs: *Algadir* a La Ràpita. En aquesta revista escriuen sobre monuments interessants de la població com: la cova del tendo (santuari paleolític de Catalunya), la Ràpita Medieval, el treball de la Palma a la Ràpita, del servei a l'armada, entre d'altres. La cultura es la base dels valors i de la societat. L'aparició d'aquest butlletí informatiu és una forma de distribuir la Cultura. L'I.E.R (Institut d'Estudis Rapitencs) es va posar en contacte amb tota la població rapitenca. Van ser quatre anys de llargues reunions per aconseguir-ho. La Ràpita necessitava la participació de tothom. Per això, va ser el moment que qualsevol rapitenc amb inquietuds ho pogués demostrar i integrar-se. A més, va néixer per ser el mitjà d'expressió de totes aquelles inquietuds que al voltant de qualsevol tema del nostre poble feia temps que s'estaven parlant. En sí, es donava a conèixer i defensar allò de la població. Hi havia una forma de ser pròpia, un caràcter, unes tradicions que el diferenciaven d'altres. En aquesta revista hi tenia cabuda qualsevol article: història, literatura, art, música, teatre o economia. Només es disposen de tres números -març de 1996, març de 1997 i desembre de 1998-. Va editar l'I.E.R (Patronat Municipal d'Acció Cultural).

L'any 1999 a Ulldecona va néixer *Lo Perico*. Era un recull d'activitats sobre la Penya Perico d'Ulldecona i seguidors de l'Espanyol. L'últim número que es disposa a la Biblioteca Popular de la població data de l'any 2007, però ara ja no s'edita.

L'any 2000 es té constància a Sant Carles de la Ràpita que va sortir publicat una revista del Club Nàutic local anomenat "*Lo Nàutic*". L'únic que s'ha trobat ha estat un exemplar del desembre del 2010 amb el quart número. Era una revista del club, on parlava sobre vela, la seva especialitat com a entitat del poble. Entre tot el que es podia trobar a la revista destaca les entrevistes, articles de navegació, notícies, escoles de vela, entre d'altres. Va editar el Club Nàutic Sant Carles. De tres columnes per pàgina i una revista que contenia trenta sis pàgines.

L'any 2001 a la població canareva d'Alcanar va sorgir *El Clarinet*. Va ser un informatiu-òrgan d'expressió de l'APA de l'Acadèmia i la Banda Municipal de Música d'Alcanar que va voler ser la veu de tots els músics de la Banda Municipal d'Alcanar. A partir del segon número esdevindrà la revista de la *Banda de Música a Alcanar*. Va editar l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes de l'Acadèmia i Banda Municipal de Música d'Alcanar. El número zero va sortir al tercer trimestre del 2001, el darrer al 2006. Es van publicar fins a divuit números.

Un any més tard (2002) i canviant d'escenari, a Uldecona es trobà per primera vegada la *Unió de Comerç Uldecona*. Només se sap que hi ha dos números del mateix any i res més.

L'any 2003 a Uldecona va sorgir *l'Independent*. Els independents d'Uldecona s'adrecen a l'opinió pública de la vila, per donar a conèixer com es gestionen els diferents assumptes municipals. Només es disposa d'un número –octubre de 2013-. Conté vuit pàgines. Es fa una presentació i tracta sobre la vigilància del camp, obres i serveis, suggerències i opinions, consell comarcal, circulació, entre d'altres.

L'any 2003 a Alcanar es va publicar *Ara l'afaiten*. Era un full informatiu de l'Agrupació Local d'Acord per Alcanar. El primer número va ser imprès a color, els següents van tornar al blanc-i-negre. Va editar l'Agrupació Local d'Acord per Alcanar. El primer número va sortir al 2003. Es van publicar cinc números, l'últim va fer-se efectiu al juny de l'any 2006.

Ben començat l'any 2007 va entrar en escena *El Mirador d'Alcanar*. És una revista del Centre Ocupacional i el Servei d'Acolliment Residencial d'Alcanar. Edita el Centre Ocupacional d'Alcanar. Conté dotze pàgines i continua viu en l'actualitat.

L'any 2009 al terme municipal d'Alcanar va sorgir *No ho volem*. Va ser un butlletí informatiu portaveu de les activitats de la Plataforma Ciutadana en Defensa de les Terres del Sénia. Va editar la Plataforma en Defensa de les Terres del Sénia. El número zero i únic publicat va sortir al juny de l'any 2009.

L'última publicació en l'àmbit associatiu va ser l'any 2009 al terme municipal d'Alcanar, on va sortir un butlletí de nom *Cemex*. És un butlletí informatiu de la direcció de Cemex que neix com una eina de comunicació que pretén oferir informació actualitzada sobre les activitats que duu a terme aquesta empresa cimentera a la seva planta d'Alcanar (Les Cases d'Alcanar-Platja de ciment). Edita la Planta de Cemex d'Alcanar. El primer número va sortir al maig de 2009 i segueix publicant-se en l'actualitat.

5.8 Arribada de la digitalització i noves tendències

La digitalització comença a produir-se pràcticament amb l'arribada del nou segle, un nou fenomen ja començava a bellugar el panorama dels mitjans de proximitat, tot i que en aquella època estava en una etapa de creixement i de formació. És l'aparició dels diaris digitals.

Digitalitzar és innovar i modernitzar documents antics per tenir-ho de forma ràpida al nostre abast a través d'una publicació que podem trobar de forma online a Internet. Simplement, rapidesa i modernitat, però no tot és de color rosa quan parlem d'aquest terme en concret. Per exemple, per digitalitzar un fons es necessita finançament i la veritat que es molt car aconseguir aquesta iniciativa i començar a digitalitzar documents històrics. Ara bé, tampoc és l'únic inconvenient perquè hi haurà autors que voldran que es respecti el dret d'accés a la informació, la protecció de dades, el dret a la intimitat o de ser copiats per altres personalitats.

En el cas de Catalunya i en concret a la comarca del Montsià com a objecte d'estudi, en matèria de digitalització encara queda molt per fer, es un llarg camí i cal que hi hagi acord entre ajuntaments i institucions per facilitar la gestió de continguts, serveis, biblioteques i que amb les noves tecnologies també pugui evolucionar aquest concepte de digitalització.

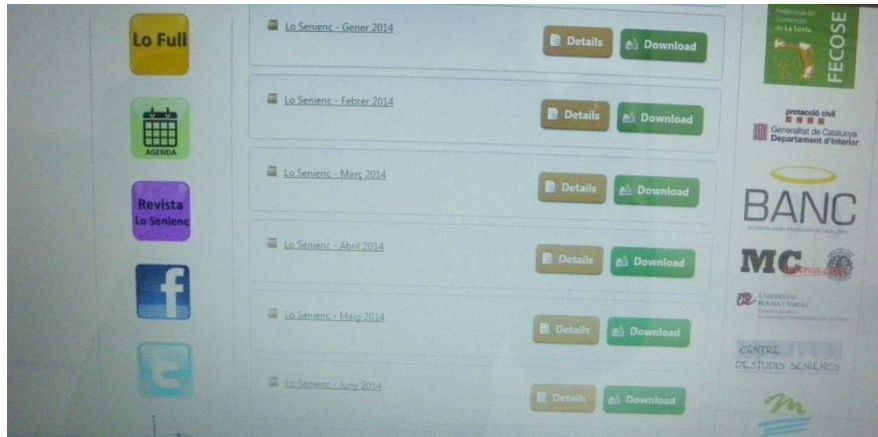
L'Albert Company –arxiver municipal- va comentar que *“es una manera molt útil d'acostar els arxius a la ciutadania. Que ell/a pugui investigar, és fantàstic per al ciutadà i per als que treballem per fer-ho possible. A més, va afegir que ha de ser transparent i la digitalització no només de caràcter històric sinó en la relació de fluïdesa amb l'administració i a través de les noves tecnologies respectant primer la protecció de dades i després el dret a la intimitat”*²³.

Santa Bàrbara amb la revista *Santa Bàrbara Magazín* i la Sénia amb *lo Senienc* van ser les poblacions pioneres a la comarca del Montsià per oferir un nou contingut a totes les persones. Cada mes es pot observar el PDF de la revista penjada en un enllaç al web dels corresponents ajuntaments. En l'actualitat continua digitalitzant-se en aquestes dues poblacions.

²³ Annex: entrevistes, pàg. 8.

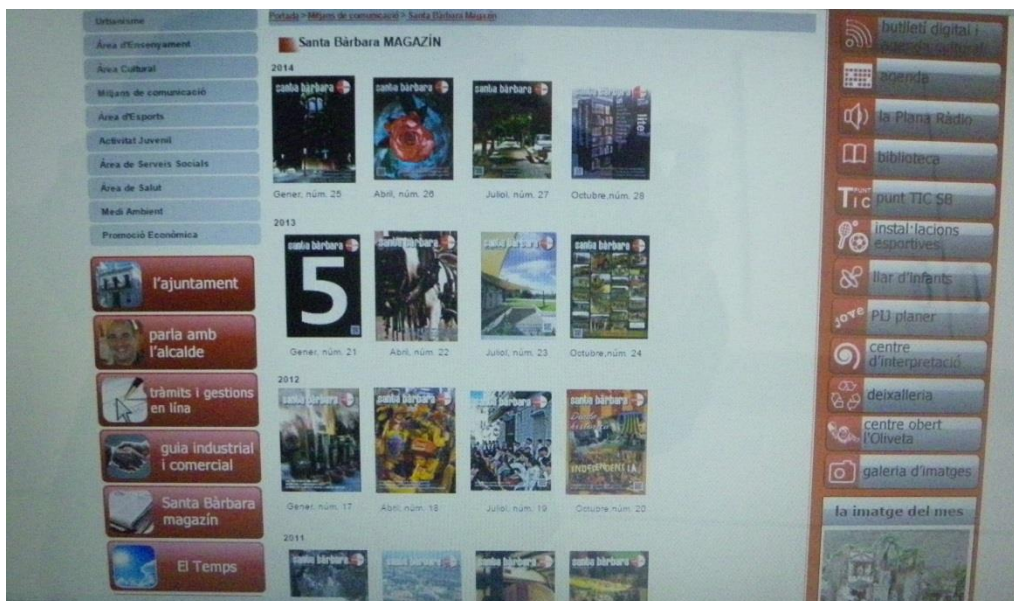
L'enllaç de la població de La Sénia:

<http://www.lasenia.cat/web/index.php/l-ajuntament/ajuntament20/category/28-senienc-2014>

L'enllaç de la població de Santa Bàrbara:

<http://www.santabarbara.cat/mitjanscomunicacio/santabarbaramagazin/index.php>

Durant l'any 2013, la *Revista Amposta* també va aparèixer digitalitzada. L'Ajuntament va fer un nou pas cap a les noves tecnologies de la comunicació i de la informació per treure el primer número de la revista en format PDF. És accessible a tots els lectors en la versió en línia que hi ha en funcionament des del mateix any que va aparèixer. Allí es poden consultar i llegir tots els números de la revista corresponents a l'any 2013 i els de l'any 2014.

Amb aquesta innovadora eina, la *Revista Amposta* va començar una etapa en la que l'objectiu va ser la màxima accessibilitat als seus continguts i al màxim de públic possible. Amb la revista online es pretén ampliar el públic lector actual als usuaris d'Internet i que més joves puguin accedir-hi i no comprar-la, cosa que la majoria no farien.

Aquesta publicació disposa de pàgina web (revistaamposta.com) i compta amb 800 números editats al llarg de la seva història. Les seccions que estructuren la revista són: la *portada*: amb titulars destacats i l'apartat Amposta sense fronteres dedicat a entrevistes realitzades als ampostins i ampostines que viuen en altres llocs. La *ciutat*: de caràcter polític. Els *ciutadans*: tractant temes de societat. La *comarca*: amb notícies comarcals. La *cultura*: sobre activitats culturals locals. La *tribuna*: d'opinió pública i amb espais reservats per escrits publicats pels diferents grups polítics de la ciutat. Els *esports*: amb notícies esportives relacionades amb Amposta. Per últim, la *contraportada*: amb l'apartat: Avui li toca a... on s'entrevista a persones d'Amposta que han destacat en algun aspecte.

L'enllaç: <http://www.amposta.cat/revista/>

Per tant, a la comarca del Montsià només aquestes tres poblacions: Santa Bàrbara, La Sénia i Amposta utilitzen aquesta nova tendència de digitalitzar les seves respectives revistes. En d'altres poblacions s'ha comentat, però ara per ara, econòmicament no és viable. És el cas de Masdenverge que podria ser la següent. A la població d'Uldecona s'ha comentat però l'apartat de finançament no és l'adequat, almenys fins aquest 2014.

6. EL FUTUR DE LA COMUNICACIÓ LOCAL I COMARCAL

Havent observat de primera mà la premsa comarcal i local a la comarca del Montsià en el seu passat i present, ara es el moment idoni per fer una reflexió evidentment aprofundida per pensar com pot evolucionar aquesta comunicació en un temps de constants transformacions tecnològiques. En línies generals no només a nivell de país sinó donant un pes destacat pel que fa a la comarca del sud de Tarragona.

El que va ser director de la revista *Ràpita* i col·laborador actual –Paco Carles- va explicar que el futur de la premsa local, el que sortiran més malparats seran les impremtes. Textualment va comentar que *“a la llarga ni a la curta, però a la mitja estaran condemnades a tancar, les impremtes”*. També va afegir que *“la gent gran estem acostumats al paper, tocar, subratllar, però la gent jove ja no està capacitada per això. L’editorial està tremolant”*²⁴.

Malgrat les penúries econòmiques i les xifres, les publicacions de proximitat, també anomenades “premsa de quilòmetre zero” són les que millor resisteixen la crisi, segons la Radiografia de la Premsa Comarcal 2014, un estudi que detalla el pes del sector en el mapa comunicatiu de Catalunya. Ho catalogaré com una notícia molt positiva sabent tots els maldecaps que comporta que una revista o qualsevol altre tipus de premsa no es pugui publicar per problemes econòmics o per una mala gestió i de planificació.

Bé, ja ben entrat en aquest 2015 se pot dir que la tecnologia avança a passos agegantats mentre que la comunicació va un pèl endarrerida. Això vol dir, si més no, que les persones en general, els lectors i els professionals del sector, s’han d’innovar, buscar noves fórmules i adaptar-se a aquestes noves tecnologies de la informació.

Aquesta mena de discurs que realitzo sobre el futur de la comunicació serà simple, tot i això, seré crític en diversos aspectes. Personalment penso que els diaris en paper aniran a la baixa, però també es cert que no acabaran de desaparèixer. La generació dels anomenats *Millennials*²⁵ fa que encara hi hagi aquest complement a dia d’avui (format paper i digital). Els anteriors a aquests, cada cop utilitzen més el format digital tot i que encara estan còmodes amb el paper. En canvi, ara els que neixen ja pràcticament no escullen la premsa escrita sinó que ja estan amb les tauletes, dispositius mòbils i estan innats en aquesta concepció digitalitzada. Són una nova generació amb un perfil diferent a la que teníem tots nosaltres abans. Per exemple, veure un nen de quatre anys

²⁴ Annex: entrevistes, pàg. 14.

²⁵ Forma part de la Generació Y i agrupa els nascuts als anys 80 i 90.

amb un mòbil o tauleta i encara que no entengui res vagi pitjant la pantalla tàctil amb el dit, ara a les persones que no hem nascut així ens sembla una barbaritat, però ara per ara, sinó ens hem acostumat hi acabarem per acostumar-nos-hi ben aviat. Cada onada del EGM ens va indicant que poc a poc hi ha menys lectors de premsa escrita (diaris, suplementos, revistes...). D'altra banda, encara trobem a persones de mitjana edat que utilitza el paper perquè ha nascut en una altra època que no existia aquesta classe de premsa digitalitzada, ordinadors, entre d'altres dispositius. Llavors predico aquesta dada perquè pràcticament tothom utilitzarem les tauletes i pantalles tàctils per llegir la premsa local i comarcal.

Parlant de les diferents publicacions del futur, el contingut ha de ser més sintètic, posant gràfics amb infografies que captin l'atenció del lector, fotografies ben clares, el dia de la notícia i hora penjades, inclusió del codi QR, enllaços per a més informació i que sigui de fàcil accés a blocs professionals i de camps d'investigació.

Ja per suposat deixo clar que la digitalització ha d'anar per si sola i penjar-se al portal web de l'ajuntament corresponent. En l'actualitat és el lloc més idoni i el portal adequat per entrar-hi, tot indicant la pàgina web de la revista o diari corresponent. Igualment les associacions i diferents entitats poden penjar-se al portal web de l'Ajuntament o al seu propi web de l'associació. A l'ajuntament si es penja es cert que hi haurà més visió.

També les diferents xarxes socials digitals han de jugar un paper determinant. Ara per ara, hi trobem pocs casos de premsa local digitalitzada que es faci pagar. D'aquí en endavant, aquesta possibilitat augmentarà i han de ser a través de subscripcions fetes a l'ajuntament que mitjançant el correu i contrasenya podràs entrar-hi. A més, amb tots els subscriptors, que al cap i a la fi són ells els que poden tirar endavant una revista, fer que una vegada a l'any hi hagi un sorteig per disposar d'edicions gratis o fer edicions especials de forma gratuïta.

En tot cas, s'ha de continuar imprimint un mínim d'exemplars per compromisos amb els col·laboradors i altres llibreries locals. Si més no, utilitzar un nou format d'impressió amb paper que pugui ser reciclable, perquè ara mateix continua sent la principal font de negoci. Penso, a més, que ha de ser una revista esquemàtica en el sentit que el contingut ha de ser d'un alt valor, posar en negretes les paraules clau i no fer-ho llarg com si s'estigués redactant un llibre. Les diferents insercions publicitàries també han de canviar el model de publicitar-se. Fins i tot, posar un enllaç per a que

puguin visitar la pàgina web corresponent. També la notícia ha de ser més visual ja que estem en una generació que llegir sobre digital es fa costós, almenys, si el text és llarg.

Una altra estratègia que podria ser efectiva seria que a la comarca es pogués estudiar el cas que si ets subscriptor d'una revista o diari digitalitzat d'una població determinada, poder disposar de qualsevol revista d'una altra població del municipi a meitat de preu. Seria com un ajut extra per als altres treballadors que editen i treballen per la revista.

Per altra banda, els dispositius mòbils cada cop més estan tenint més presència i els usuaris opten per llegir les notícies tant locals, estatals com internacionals. Segurament, les aplicacions que aniran sorgint faran que sigui tot més ràpid i que la gent tingui diferents accessos per ser informada al moment a través de les app.

En aquest projecte estic veient com ha evolucionat i els diferents canvis que hi ha hagut, però mai s'ha acabat la filosofia de premsa local. És a dir, faig especial atenció a que sempre hi ha persones desinteressades que els hi agrada escriure sobre qualsevol fet que s'ha produït a la seva població. Per això, sóc molt optimista i la premsa comarcal i local no es perdrà mai. Penso també que hi ha bones perspectives de futur i que serà esperançador. Tot i que, potser hi hagi menys difusió a causa de la diversitat de premsa que vol existir a nivell de diferents matèries, la inversió publicitària farà que es pugui seguir treballant i fins i tot m'atreviré a dir que la clau per a que un mitjà online pugui seguir editant i creant contingut és en la majoria de casos, gràcies a la inversió publicitària.

Un altre punt que no em volia deixar es que en aquesta dècada les notícies tenen més protagonisme a les xarxes socials encara que a vegades no tot sigui verídic. S'ha de contrastar la informació, però penso que en la comunicació local i en aquesta premsa, sortirà una plataforma diferent a Facebook o Twitter que serà diferent la forma de penjar les notícies i el disseny canviarà. Les notícies de poble a l'instant es veuran als dispositius i tot serà més ràpid.

A la ciutadania sempre li interessarà saber que passa al seu voltant. Paco Carles – col·laborador de la revista *Ràpita* – va afegir que *“hi ha setmanaris que ja han tingut una vida efímera i canviant. Cada poble te la seva idiosincràsia. Per últim va afegir que la revista per al poble és un tresor”*²⁶. Per altra banda, és cert, que les xarxes socials seran més importants que la revista, per això penso que les revistes depenen de

²⁶ Annex: entrevistes, pàg. 14.

la magnitud de la població, s'hauria de publicar sinó setmanalment, fer-ho quinzenalment, perquè aleshores la notícia perd rellevància i passem del contingut.

En definitiva, el futur de la comunicació local i comarcal serà reeixida en la mesura que aquesta comunicació se sàpiga adaptar als nous temps. Per finalitzar aquest punt volia escriure aquesta frase que em va exposar l'Estanis Alcover en l'entrevista que li vaig fer: *“Queda molt per aprendre i molt a fer amb els mitjans de proximitat. La comunicació del futur és local”*²⁷.

²⁷ Annex: entrevistes, pàg. 24.

7. CONCLUSIONS FINALS

Voldria expressar, sens dubte amb un punt d'immodèstia la meva satisfacció per haver intentat aportar el meu gra de sorra en un tema relativament poc estudiat al sud de Catalunya. Entenc que s'ha acomplert un objectiu bàsic: identificar la comunicació que hi ha hagut a la comarca del Montsià entre els anys 1975-2014, atenent, també, als seus antecedents històrics. D'altra banda, a l'inici del projecte em vaig plantejar una sèrie de preguntes. Després d'aquesta investigació he de dir que des del punt de vista quantitatiu podem considerar que la comunicació local ha disposat d'un pes específic prou remarcable a la comarca del Montsià. El volum i la diversitat de publicacions ho verifica. Aquesta asseveració, inserida en el conjunt de la premsa local de Catalunya, ens permet verificar que la comarca del Montsià, des de la perspectiva de la comunicació, presenta trets molt comuns del model català de "premsa local i comarcal" definit pel professor Jaume Guillaumet.

Des de l'àmbit institucional, hem constatat que les administracions públiques juguen un important paper en el context de les publicacions periòdiques de caràcter comarcal i local. Amb tot, i com a dèficit a considerar, podem confirmar que la marca Delta de l'Ebre no s'ha vist suficientment projectada pels mitjans de comunicació local, atès que es tracta d'una temàtica poc tractada a les pàgines de les publicacions.

Cal dir que el català és l'idioma principal de les publicacions periòdiques. En temps de la República la normalització del català, assolida també des de la premsa, va viure una època esplendorosa.

Amb la mort del general Franco va haver un augment significatiu de la premsa a la comarca del Montsià i van començar a sortir butlletins i revistes, no sols informatives i de caire municipal, sinó també impulsades per entitats culturals i associacions, les quals van ajudar a potenciar la il·lusió ciutadana generada per la jove democràcia.

Cal lamentar, això sí, l'excessiva manca de fonts primàries. En aquest sentit, moltes publicacions no es conserven, i el que és encara més sorprenent, moltes d'elles són relativament recents. Amb tot, cal conscienciar a la ciutadania i a les institucions de la importància d'aquest patrimoni comunicatiu com a font documental.

De fet, responsables culturals –i també polítics– de moltes poblacions de la comarca del Montsià desconeixien l'existència de revistes que havien aparegut al llarg de la història, amb l'agreujant que algunes d'elles eren d'existència recent. Amb un cert

orgull, puc dir que alguns arxiviers i altres professionals de la documentació que em van atendre, van conèixer de l'existència d'algunes publicacions gràcies a aquest treball i per la recerca que estava fent. Per un altre cantó, en comptades biblioteques conservaven alguns butlletins. En el millor dels casos les col·leccions eren incompletes.

Per tot això, proposo una política de les institucions públiques que afavoreixi la recuperació de les publicacions antigues, en el cas que estiguin a mans privades o que procurin recuperar de les biblioteques i institucions de Tortosa i Tarragona aquesta font documental, o bé que enduguin campanyes per obtenir, com a mínim, còpies digitalitzades. Així mateix, apunto com una solució per potenciar aquesta línia d'investigació la convocatòria de beques i ajuts per part de les administracions públiques. Així podríem recuperar, també, la memòria –i potser, també, els seus fons personals- de persones que van tenir un pes molt important en el món de la comunicació al Montsià.

Si passo a analitzar els diferents objectius d'aquest treball proposats, he d'afirmar amb modèstia que considero que s'han acomplert de forma prou satisfactòria. Penso, a més, que ha merescut la pena realitzar durant molt de temps aquest treball i m'agradaria que en un breu futur de temps aprofundir en l'estudi del tema.

La realització d'aquest projecte ha estat d'una banda apassionant i, de l'altra, l'he viscut i gaudit des de la perspectiva de les petites coses que té i ens ofereix la vida. Així mateix, m'ha permès comprendre una realitat del meu territori. En resum, ara tinc molt més coneixement sobre el passat i el present de la premsa local i comarcal del Montsià. Sempre hi ha alguna dificultat com és el cas de no trobar exemplars, tot i que, se sap que ha existit tal revista, però tot i així, aquest treball m'ha servit per aprendre, saber, il·lustrar i estudiar més l'àmbit que m'agrada com és el de la comunicació tant a nivell personal, acadèmic com ja mirant-ho des d'una perspectiva professional. Tot i així, no tinc cap dubte que seguiré el camí per investigar i que serà tot un repte.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

8.1 Bibliografia

- BEL MALLÉN, José Ignacio. (1990). *El derecho a la información local*. Madrid: Editorial Ciencia 3 Distribuciones.
- BELTRÁN REVERTER, Joan Baptiste. (2014). *La premsa escrita a Alcanar, una visió gràfica i històrica*. Alcanar: Ajuntament d'Alcanar/Regidoria de Cultura.
- BERRIO SERRANO, Jordi. (1997). *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*. Estudi crític dels principals àmbits d'investigació de la comunicació de massa. Bellaterra: UAB.
- BERTRAN PIJOAN, Lluís. (1931). *Premsa de Catalunya*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- CAL MARTÍNEZ, Maria Rosa. (1989). 'Fórmulas nuevas de comunicación local'. A Timoteo Álvarez, Jesús (dir.). *Historia de los medios de comunicación en España: periodismo, imagen y publicidad*. Barcelona: Ariel, pàgs. 480-498.
- CASASÚS GURI, Josep Maria. (1987). *El pensament periodístic a Catalunya*. Barcelona: Curial edicions Catalanes S.A.
- CASASÚS GURI, Josep Maria. (1993). *Periodística catalana comparada*. Barcelona: Pòrtic.
- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís. (1987). *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*. Girona: Institut d'Estudis Gironins.
- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís. (1989). *Premsa i societat a la Girona franquista*. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya/Diputació de Barcelona.
- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís. (1996). *El periodisme. Quaderns de la Revista de Girona*. Girona: Diputació de Girona i Caixa de Girona.

- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís. (2009). *La comunicació local*. Barcelona: UOC.
- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís. (2012). 'Evolució històrica de la premsa: Estudi de cas. Girona-Figuera (1800-1936)', a *Plecs d'Història Local* (Suplement de l'Avenç), Barcelona, núm. 147, pàgs. 5-7.
- COSTA FERNÁNDEZ, Lluís; PUNTÍ BRUN, Mònica. (2013). 'La premsa gratuïta en la comunicació local', a *Comunicació: revista de recerca i d'anàlisi*. Barcelona: Societat Catalana de la Comunicació, vol. 30 (1), pàg. 83.
- CRUZ SEOANE, María; SÁIZ GARCÍA, María Dolores. (1996). *Historia del periodismo en España. El siglo XX: 1898-1936*. Madrid: Alianza Universidad Textos.
- LÓPEZ LITA, Rafael; FERNÁNDEZ BELTRÁN, Francisco José; DURÁN MAÑÉS, María Ángeles. (2007). *Nuevas tendencias en la prensa local*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.
- FIGUERES ARTIGUES, Josep Maria. (1989). *La premsa catalana*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- FIGUERES ARTIGUES, Josep Maria. (2010). *Periodisme en la guerra civil (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FRANQUET CALVET, Rosa. (1986). *Història de la radiodifusió a Catalunya (Del naixement al franquisme)*. Barcelona: Edicions 62, pàg. 89.
- GIVANEL MAS, Joan. (1931-1937). *Bibliografia catalana: Premsa*. Barcelona: Institució Patxot, 3 vols.
- GÓMEZ MOMPART, Josep Lluís. (1992). *La gènesi de la premsa de masses a Catalunya (1902-1923)*. Barcelona: Pòrtic.
- GÓMEZ MOMPART, Josep Lluís; TRESSERRAS GAJU, Joan Manuel. (1997). 'Els antecedents i els primers estudis comunicatius', a J. Berrio (ed.): *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*. Bellaterra: UAB, pàgs. 45-62.

- GUILLAMET LLOVERAS, Jaume. (1977). *La premsa de les comarques gironines*. Barcelona: Editorial Selecta S.A.
- GUILLAMET LLOVERAS, Jaume. (1983). *La premsa comarcal. Un model català de periodisme popular*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- GUILLAMET LLOVERAS, Jaume. (1990). *Premsa local i comarcal a anàlisi 13*. Col·legi de Periodistes de Catalunya, pàg. 117-119.
- GUILLAMET LLOVERAS, Jaume. (1992). *La premsa en català, canvi de cicle*, a *Annals dels Periodisme Català*. Núm. 18, pàg. 22.
- GUILLAMET LLOVERAS, Jaume. (1994). *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya, Barcelona 1641-1994*. Barcelona: La Campana.
- GUIMERÀ ORTS, Josep Àngel. (2006). *La televisió local a Catalunya: gestació, naixement i transformacions (1976-2005)*. Bellaterra: UAB, Tesi Doctoral inèdit.
- LÓPEZ GARCÍA, Xosé; MACIÀ MERCADÉ, Juan. (2007). *Periodismo de proximidad*. Madrid: Síntesis.
- MORAGAS SPÀ, Miquel. (1998). *Espais de Comunicació: experiències i perspectives a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- ORIOL COSTA, Pere. (2006). *Els governs locals i la comunicació pública*. Bellaterra: UAB.
- PELLA I FORGAS, Josep. (1879). 'Periodisme. Estudis històrics del de Catalunya', a *La Renaixença*, IX.
- TORRENT SELLENS, Joan; TESIS MARCA, Rafael. (1966). *Història de la premsa catalana*, Barcelona: Ed. Bruguera. 2 vols.

- TRESSERRAS GAJU, Joan Manuel; GÓMEZ MOMPART, Josep Lluís. (1997). “Les investigacions sobre història de la comunicació d’ençà dels primers setanta”, a J. Berrio (ed.): *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*. Barcelona: UAB, pàgs. 63-97.

8.2 Webgrafia

- ALCOVER MARTÍ, Estanis. (2014). *Prensa local i cultura: elements pel debat*. Blogs de l'indirecte.cat.
<http://in.directe.cat/fet-per-lestanis/blog/11663/premsa-local-i-cultura-elements-pel-debat>
- DURÁN MAÑES, Ángeles; LÓPEZ LITA, Rafael; FERNÁNDEZ BELTRÁN, Francisco. (2002). *La prensa local y la prensa gratuita*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.
<http://books.google.cat/books?id=dOoT6C8xWoAC&pg=PA301&lpg=PA301&q=butlletins+d%27informaci%C3%B3+municipal&source=bl&ots=TiiI9kfSr2&sig=CbekkEpaB9VUkdr5r7qODLvpbxk&hl=es&sa=X&ei=U72CVInECsSuUabGgegP&ved=OCeCQ6AEwBg#v=onepage&q=butlletins%20d'informaci%C3%B3%20municipal&f=false>
- ESPINET BURUNAT, Francesc; GÓMEZ MOMPART, Josep Lluís; MARÍN OTTO, Enric; TRESSERRAS GAJU, Joan Manuel. (1993). *Evolució dels estudis d'història de la premsa a Catalunya: 1939-1993*. Clúster de comunicació; UOC, UAB.
<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4068985>
- FIGUERES ARTIGUES, Josep Maria. (2007). ‘Entre la informació i la propaganda. Premsa en la guerra civil espanyola (1936-1939)’ a *II Jornades d'història de la premsa*, pàgs. 328-349.
<http://ddd.uab.cat/record/118779>
- FIGUERES ARTIGUES, Josep Maria. (2013). *La investigación hemerográfica en Cataluña. Estado de la cuestión (1879-2013)*.
http://ddd.uab.cat/pub/poncom/2013/123826/concencom_a2013m8.pdf

- LÓPEZ GARCÍA, Xosé. (1999). Estrategias locales en tiempos de globalización. *Revista Latina de Comunicación Social*, 21.
<http://www.ull.es/publicaciones/latina/a1999dse/40xose.htm>
- LLOP MARQUÉS, Francesc. (2011). *Lletres ebrenques*.
<http://lletresebrenque.blogspot.com.es/2011/12/unitat-17-la-consolidacio-de-la.html>
- MARTÍNEZ SANCHIS, Francesc. (2010). *Periodisme local i comarcal: La comunicació valenciana de proximitat*. PUV.
http://puv.uv.es/product_info.php?cPath=21_22_45_66&products_id=24387
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. *Biblioteca Virtual de Prensa Histórica*.
<http://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.cmd>
- MORAGÀS i SPA, Miquel. (2010). Entrevista a Miquel Moragas: “*La tecnologia permet la superació dels límits del territori a la difusió, per això l’espai català de comunicació avui està a tot el món*”. Observatori de Polítiques de Comunicació. Institut de la Comunicació. Bellaterra, UAB.
http://www.portalcomunicacion.com/opc/download/espai/101030_Entrevista-Moragas.pdf
- Técnicas de estudio. *Metodología de la Investigación*.
<http://www.tecnicas-de-estudio.org/investigacion/investigacion2.htm>
- Vinapèdia de l’Associació Cultural Amics de Vinaròs. (2012). *El Explotado*.
<http://vinapedia.wikispaces.com/Explotado,+El>

9. AGRAÏMENTS

Primer que tot, gràcies a:

Un agraïment especial al doctor **Lluís Costa** tutor del meu Projecte de Fi de Grau. Gràcies per la seva dedicació, aposta, compromís i per les hores esmerçades en aquest projecte d'investigació.

Seguidament, gràcies a:

Un altre agraïment a totes aquelles persones que m'he reunit i hem passat hores per saber i cercar sobre la *comunicació comarcal i local* a la comarca del Montsià on sense la seva dedicació desinteressada d'aquests professionals no hagués estat complet aquest projecte.

Amb la participació de:

- Albert Company (Arxiver Municipal d'Amposta).
- Paco Carles (Més de 30 anys col·laborant amb la Revista Ràpita).
- Guillem Gaya (Director Biblioteca Santa Bàrbara).
- Jordi Enfedaque (Arxiver Sant Carles de la Ràpita).

- Olga Ralda (dinamitzadora cultural i responsable de Terracota, Centre d'Interpretació de la Terrissa de la Galera).
- Meritxell Sabaté (Consell de redacció BIM Masdenverge).
- Francesca Ferré (Directora Biblioteca Popular d'Ulldecona).
- René Gonel (Director BIM Masdenverge).
- Maria del Mar Subirats (Bibliotecària d'Alcanar).
- Estanis Alcover (Periodista i consultor en comunicació).
- Núria Puig (Experta en Ciències de la Comunicació, Publicitat i Relacions Públiques).
- Olga Felissa del Rio (Doctora en Ciències de la Comunicació per la UAB).
- Mònica Puntí (Màster Societat de la Informació i el Coneixement).
- Vicent Damià Gil (Personal d'administració i serveis: bibliotecari UdG).

Finalment, gràcies a:

Un agraïment a l'esforç de totes les biblioteques visitades de la comarca del Montsià recopilant informació pràcticament en desús i de la pròpia ciutat de Girona, en especial a la Universitat i la Facultat de Turisme.

Les institucions són les següents:

- Biblioteca Campus Barri Vell (Universitat de Girona).
- Biblioteca Francesc Balagué (Sant Jaume d'Enveja).
- Biblioteca Municipal Sebastià Joan Arbó (Sant Carles de la Ràpita).
- Biblioteca Pública Trinitari Fabregat (Alcanar).
- Biblioteca Pere Montcada (La Sénia).
- Biblioteca Popular d'Uldecona (Uldecona).
- Biblioteca Municipal del Mas de Barberans (Mas de Barberans).
- Biblioteca José Escudé Albesa (Santa Bàrbara).
- Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa).
- Arxiu Comarcal del Montsià (Amposta).
- Centre Masdenverge Actiu (Masdenverge).
- Museu de la Terrissa (La Galera).
- Biblioteca Pública Municipal de Masdenverge (Masdenverge).
- Ajuntament (Sant Carles de la Ràpita).
- Ajuntament (Masdenverge).
- Ajuntament (Amposta).
- Ajuntament (La Galera).